# ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (τρίτο πενταμελές τμήμα) της 14ης Μαΐου 1998 *

Στην υπόθεση Τ-348/94,

**Enso Española, S. A.**, εταιρία ισπανικού δικαίου, με έδρα το Castellbisbal, Βαρκελώνη (Ισπανία), εκπροσωπούμενη αρχικώς μεν από τους Antonio Creus Carreras και Xavier Ruiz Calzado, δικηγόρους Βαρκελώνης, José Ramón García-Gallardo, δικηγόρο Burgos, και Bonifacio García Porras, δικηγόρο Salamanca, ακολούθως δε από τους Creus Carreras, Ruiz Calzado και Eva Contreras Ynzenga, δικηγόρους Μαδρίτης,

προσφεύγουσα,

κατά

**Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων**, εκπροσωπουμένης αρχικώς μεν από τους Francisco Enrique González Díaz και Richard Lyal, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας, ακολούθως δε από τον R. Lyal, επικουρούμενο από τον Ricardo García Vicente, δικηγόρο Μαδρίτης, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Carlos Gómez de la Cruz, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

καθής,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ισπανική.

που έχει ως αντικείμενο αίτηση ακυρώσεως της αποφάσεως 94/601/ΕΚ της Επιτροπής, της 13ης Ιουλίου 1994, σχετικά με μια διαδικασία βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (IV/C/33.833 — Χαρτόνι) (ΕΕ 1994, L 243, σ. 1),

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ
(τρίτο πενταμελές τμήμα),

συγκείμενο από τους B. Vesterdorf, Πρόεδρο, C. P. Briët, P. Lindh, A. Potocki και J. D. Cooke, δικαστές,

γραμματέας: J. Palacio González, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας που διεξήχθη από τις 25 Ιουνίου έως τις 8 Ιουλίου 1997,

εκδίδει την ακόλουθη

**Απόφαση**

**Ιστορικό της διαφοράς**

1 Η παρούσα υπόθεση αφορά την απόφαση 94/601/ΕΚ της Επιτροπής, της 13ης Ιουλίου 1994, σχετικά με μια διαδικασία βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (IV/C/33.833 — Χαρτόνι) (ΕΕ 1994, L 243, σ. 1), όπως διορθώθηκε πριν από τη

δημοσίευσή της με απόφαση της Επιτροπής της 26ης Ιουλίου 1994 [C(94) 2135 τελικό] (στο εξής: απόφαση). Με την απόφαση, επιβλήθηκαν πρόστιμα σε 19 κατασκευαστές προμηθευτές χαρτονιού εγκατεστημένους εντός της Κοινότητας, λόγω παραβάσεων του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

2 Το προϊόν που αποτελεί αντικείμενο της αποφάσεως είναι το χαρτόνι. Στην απόφαση μνημονεύονται τρεις τύποι χαρτονιού, που περιγράφονται ως ανήκοντες στις ποιότητες GC, GD και SBS.

3 Το χαρτόνι ποιότητας GD (στο εξής: χαρτόνι GD) είναι μονωτική ινόπλακα λευκής επιστρώσεως (ανακυκλωμένο χαρτί), που χρησιμοποιείται συνήθως για τη συσκευασία μη εδωδίμων προϊόντων.

4 Το χαρτόνι ποιότητας GC (στο εξής: χαρτόνι GC) περιβάλλεται από λευκή επίστρωση και χρησιμοποιείται συνήθως για τη συσκευασία τροφίμων. Το χαρτόνι GC έχει ανώτερη ποιότητα από το χαρτόνι GD. Κατά το καλυπτόμενο από την απόφαση χρονικό διάστημα, η διαφορά τιμής μεταξύ των δύο αυτών προϊόντων ήταν συνήθως της τάξεως του 30 %. Σε μικρότερη έκταση, το χαρτόνι GC υψηλής ποιότητας χρησιμοποιείται επίσης για γραφικές εφαρμογές.

5 Με τα αρχικά SBS χαρακτηρίζεται το εντελώς λευκό χαρτόνι (στο εξής: χαρτόνι SBS). Η τιμή του προϊόντος αυτού υπερβαίνει κατά 20 % περίπου την του χαρτονιού GC. Χρησιμοποιείται για τη συσκευασία τροφίμων, καλλυντικών, φαρμακευτικών προϊόντων και σιγαρέτων, κυρίως όμως για γραφικές εφαρμογές.

6 Με επιστολή της 22ας Νοεμβρίου 1990, η British Printing Industries Federation, οργάνωση που αντιπροσωπεύει τις περισσότερες βιομηχανίες εκτυπώσεως χαρτονιού στο Ηνωμένο Βασίλειο (στο εξής: BPIF), κατέθεσε στην Επιτροπή ανεπίσημη καταγγελία. Υποστήριξε ότι οι παραγωγοί χαρτονιού που εφοδιάζουν

την αγορά του Ηνωμένου Βασιλείου είχαν προβεί σε μια σειρά ταυτοχρόνων και ενιαίων αυξήσεων των τιμών και ζητούσε από την Επιτροπή να διενεργήσει ελέγχους για να διαπιστωθεί κατά πόσον είχε διαπραχθεί παράβαση των κοινοτικών κανόνων περί ανταγωνισμού. Για να προσδώσει δημοσιότητα στην πρωτοβουλία της, η BPIF εξέδωσε ανακοινωθέν Τύπου. Στοιχεία αυτού του ανακοινωθέντος περιέλαβε ο ειδικευμένος εμπορικός Τύπος κατά τον μήνα Δεκέμβριο του 1990.

7 Στις 12 Δεκεμβρίου 1990, η Fédération française de cartonnage υπέβαλε επίσης ανεπίσημη καταγγελία στην Επιτροπή, παρόμοια με εκείνη της BPIF, στην οποία διατύπωνε κατηγορίες σχετικά με τη γαλλική αγορά χαρτονιού.

8 Στις 23 και 24 Απριλίου 1991, υπάλληλοι της Επιτροπής διενήργησαν, βάσει του άρθρου 14, παράγραφος 3, του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτος κανονισμός εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25, στο εξής: κανονισμός 17), ταυτοχρόνους ελέγχους χωρίς προειδοποίηση στα κτίρια και τις εγκαταστάσεις ορισμένων επιχειρήσεων και εμπορικών συνδέσμων του κλάδου του χαρτονιού.

9 Μετά τους ελέγχους αυτούς, η Επιτροπή απηύθυνε αίτηση παροχής πληροφοριών και εγγράφων βάσει του άρθρου 11 του κανονισμού 17 σε όλους τους αποδέκτες της αποφάσεως.

10 Τα στοιχεία τα οποία συνέλεξε στο πλαίσιο αυτών των ελέγχων και αιτήσεων παροχής πληροφοριών και εγγράφων οδήγησαν την Επιτροπή στο συμπέρασμα ότι οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις είχαν, από τα μέσα του 1986 μέχρι τον Απρίλιο του 1991 τουλάχιστον (στις πλείστες των περιπτώσεων), μετάσχει σε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

11 Αποφάσισε, κατά συνέπεια, να κινήσει την κατ' εφαρμογήν της διατάξεως αυτής προβλεπόμενη διαδικασία. Με επιστολή της 21ης Δεκεμβρίου 1992, απηύθυνε ανακοίνωση των αιτιάσεων σε κάθε μια από τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις. Όλες οι αποδέκτριες επιχειρήσεις απάντησαν γραπτώς. Εννέα εξ αυτών ζήτησαν να εκθέσουν προφορικώς τις παρατηρήσεις τους. Η ακρόασή τους διενεργήθηκε από τις 7 έως τις 9 Ιουνίου 1993.

12 Κατά το πέρας της διαδικασίας, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση, η οποία περιέχει τις ακόλουθες διατάξεις:

*«Άρθρο 1*

Οι επιχειρήσεις Buchmann GmbH, Cascades SA, Enso-Gutzeit Oy, Europa Carton AG, Finnboard — the Finnish Board Mills Association, Fiskeby Board AB, Gruber & Weber GmbH & Co KG, Kartonfabriek De Eendracht NV (με εμπορική επωνυμία BPB de Eendracht NV) Koninklijke KNP BT NV (πρώην Koninklijke Nederlandse Papierfabrieken NV), Laakmann Karton GmbH & Co. KG, Mo Och Domsjö AB (MoDo), Mayr-Melnhof Gesellschaft mbH, Papeteries de Lancey SA, Rena Kartonfabrik AS, Sarrió SpA, SCA Holding Ltd [πρώην Reed Paper & Board (UK) Ltd], Stora Kopparberge Bergslags AB, Enso Española SA (πρώην Tampella Española SA) και Moritz J. Weig GmbH & Co. KG παρέβησαν το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης με τη συμμετοχή τους:

— στην περίπτωση της Buchmann και της Rena από τον Μάρτιο του 1988 περίπου μέχρι τα τέλη του 1990 τουλάχιστον,

— στην περίπτωση της Enso Española, τουλάχιστον από τον Μάρτιο του 1988 μέχρι το τέλος Απριλίου 1991 τουλάχιστον,

— στην περίπτωση της Gruber & Weber από το 1988 τουλάχιστον μέχρι τα τέλη του 1990,

— στις υπόλοιπες περιπτώσεις, από τα μέσα του 1986 μέχρι τον Απρίλιο του 1991 τουλάχιστον,

σε μία συμφωνία και μια εναρμονισμένη πρακτική με τις οποίες, από τα μέσα του 1986, οι προμηθευτές χαρτονιού στην Κοινότητα:

— πραγματοποίησαν σε τακτά χρονικά διαστήματα σειρά μυστικών και θεσμοθετημένων συναντήσεων για να συζητήσουν και να υιοθετήσουν ένα κοινό βιομηχανικό σχέδιο περιορισμού του ανταγωνισμού,

— συμφώνησαν τακτικές αυξήσεις των τιμών για κάθε ποιότητα του προϊόντος σε κάθε εθνικό νόμισμα,

— προσχεδίασαν και εφήρμοσαν ταυτόχρονες και ενιαίες αυξήσεις των τιμών σε ολόκληρη την Κοινότητα,

— συμφώνησαν άτυπα να διατηρηθούν σταθερά τα μερίδια των σημαντικότερων παραγωγών στην αγορά με κατά καιρούς τροποποιήσεις,

— έλαβαν, όλο και συχνότερα από τις αρχές του 1990, εναρμονισμένα μέτρα ελέγχου της προσφοράς του προϊόντος στην κοινοτική αγορά, για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή των εν λόγω εναρμονισμένων αυξήσεων των τιμών,

— αντήλλαξαν εμπορικές πληροφορίες (για τις παραδόσεις, τις τιμές, την παύση της λειτουργίας των εργοστασίων, τις ανεκτέλεστες παραγγελίες και τα ποσοστά χρησιμοποίησης των μηχανημάτων) για τη στήριξη των παραπάνω μέτρων.

(...)

*Άρθρο 3*

Με την παρούσα απόφαση επιβάλλονται, για τις παραβάσεις του άρθρου 1 που διαπιστώθηκαν, τα ακόλουθα πρόστιμα στις παρακάτω επιχειρήσεις:

(...)

xviii) Enso Española SA, πρόστιμο 1 750 000 ECU·

(...)».

13 Κατά την απόφαση, η παράβαση εξελίχθηκε στο πλαίσιο ενός φορέα γνωστού ως Product Group Paperboard (στο εξής: PG Paperboard), ο οποίος απετελείτο από διάφορες ομάδες ή επιτροπές.

14 Εντός του φορέα αυτού συστάθηκε, περί τα μέσα του 1986, μια Presidents Working Group (ομάδα εργασίας προέδρων, στο εξής: PWG), αποτελούμενη από υψηλά ισταμένους εκπροσώπους των (οκτώ περίπου) μεγαλυτέρων παραγωγών χαρτονιού της Κοινότητας.

15 Η PWG είχε ως βασική δραστηριότητα να συζητεί και να διαβουλεύεται για την αγορά, τα μερίδια αγοράς, τις τιμές και την παραγωγική ικανότητα. Ειδικότερα, ελάμβανε βασικές αποφάσεις τόσο για το χρονοδιάγραμμα όσο και για το επίπεδο των αυξήσεων των τιμών που θα πραγματοποιούσαν οι παραγωγοί.

16 Η PWG υπέβαλλε εκθέσεις στην President Conference (συμβούλιο προέδρων, στο εξής: PC), στην οποία μετείχαν (κατά το μάλλον ή ήττον τακτικά) όλοι σχεδόν οι διευθύνοντες σύμβουλοι των οικείων επιχειρήσεων. Η PC συνερχόταν κατά την υπό κρίση περίοδο δύο φορές ετησίως.

17 Περί τα τέλη του 1987, συστάθηκε η Joint Marketing Committee (κοινή επιτροπή μάρκετινγκ, στο εξής: JMC). Βασικό της έργο ήταν αφενός μεν να προσδιορίζει εάν και, εφόσον ναι, με ποιον τρόπο θα μπορούσαν να τεθούν σε ισχύ οι αυξήσεις των τιμών, αφετέρου δε να επεξεργάζεται τις λεπτομέρειες των πρωτοβουλιών για τις τιμές που απεφάσιζε η PWG για καθεμία χώρα μεμονωμένα και για τους κυριοτέρους πελάτες με στόχο τη δημιουργία ενός συστήματος ισοδυνάμων τιμών στην Ευρώπη.

18 Τέλος, η «οικονομική επιτροπή» (στο εξής: OE) συζητούσε θέματα όπως οι διακυμάνσεις των τιμών στις εθνικές αγορές και οι ανεκτέλεστες παραγγελίες και γνωστοποιούσε τα πορίσματά της στην JMC ή, πριν από τα τέλη του 1987, στην προκάτοχο της JMC, Marketing Committee. Η OE απετελείτο από διευθυντές μάρκετινγκ ή/και πωλήσεων των περισσοτέρων από τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις και συνερχόταν περισσότερες από μία φορές ετησίως.

19 Όπως προκύπτει ακόμη από την απόφαση, η Επιτροπή έκρινε ότι οι δραστηριότητες της PG Paperboard υπεβοηθούντο από την ανταλλαγή πληροφοριών που γινόταν μέσω της εταιρείας καταπιστευτικής διαχειρίσεως Fides με έδρα τη Ζυρίχη (Ελβετία). Κατά την απόφαση, τα περισσότερα μέλη της PG Paperboard υπέβαλλαν στη Fides περιοδικές εκθέσεις σχετικά με τις παραγγελίες, την παραγωγή, τις πωλήσεις και τη χρησιμοποίηση της παραγωγικής ικανότητας. Οι εκθέσεις αυτές συγκεντρώνονταν στο πλαίσιο του συστήματος Fides, τα δε συγκεντρωμένα κατ' αυτόν τον τρόπο στοιχεία διαβιβάζονταν στη συνέχεια στους μετέχοντες.

20 Η προσφεύγουσα Enso Española SA (στο εξής: Enso Española), πρώην Tampella Española SA, μετείχε, κατά την απόφαση, σε ορισμένες συνεδριάσεις της JMC (μεταξύ Φεβρουαρίου 1989 και Απριλίου 1991), της PC (μεταξύ Μαΐου 1988 και Μαΐου 1989) και της OE (μεταξύ Φεβρουαρίου 1987 και Μαΐου 1989).

## Διαδικασία

21 Με δικόγραφο που κατέθεσε στη γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 18 Οκτωβρίου 1994, η προσφεύγουσα άσκησε την υπό κρίση προσφυγή.

22 Κατά της αποφάσεως προσέφυγαν επίσης δεκαέξι από τις λοιπές δεκαοκτώ επιχειρήσεις που θεωρήθηκαν υπαίτιες της παραβάσεως (υποθέσεις Τ-295/94, Τ-301/94, Τ-304/94, Τ-308/94, Τ-309/94, Τ-310/94, Τ-311/94, Τ-317/94, Τ-319/94, Τ-327/94, Τ-334/94, Τ-337/94, Τ-338/94, Τ-347/94, Τ-352/94 και Τ-354/94).

23 Με επιστολή που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 10 Ιουνίου 1996, η προσφεύγουσα στην υπόθεση Τ-301/94, Laakmann Karton GmbH, παραιτήθηκε της προσφυγής της, η δε υπόθεση διαγράφηκε από το πρωτόκολλο του Πρωτοδικείου με διάταξη της 18ης Ιουλίου 1996, Τ-301/94, Laakmann Karton κατά Επιτροπής (που δεν έχει δημοσιευθεί στη Συλλογή).

24 Κατά της αποφάσεως προσέφυγαν επίσης τέσσερις φινλανδικές επιχειρήσεις, μέλη του επαγγελματικού ομίλου Finnboard και ευθυνόμενες αλληλεγγύως, υπ' αυτή τους την ιδιότητα, για την πληρωμή του επιβληθέντος σ' αυτόν προστίμου (συνεκδικαζόμενες υποθέσεις Τ-339/94, Τ-340/94, Τ-341/94 και Τ-342/94).

25 Τέλος, προσφυγή άσκησε ο σύνδεσμος CEPI-Cartonboard, μη αποδέκτης της αποφάσεως. Παραιτήθηκε όμως της προσφυγής του με επιστολή που κατέθεσε στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου στις 8 Ιανουαρίου 1997, η δε υπόθεση διαγράφηκε από το πρωτόκολλο του Πρωτοδικείου με διάταξη της 6ης Μαρτίου 1997, Τ-312/94, CEPI-Cartonboard κατά Επιτροπής (που δεν έχει δημοσιευθεί στη Συλλογή).

26 Με επιστολή της 5ης Φεβρουαρίου 1997, το Πρωτοδικείο κάλεσε τους διαδίκους να μετάσχουν σε ανεπίσημη συνάντηση, ιδίως για ν' αναπτύξουν τις παρατηρήσεις τους επί του ενδεχομένου της συνεκδικάσεως των υποθέσεων Τ-295/94, Τ-304/94, Τ-308/94, Τ-309/94, Τ-310/94, Τ-311/94, Τ-317/94, Τ-319/94, Τ-327/94, Τ-334/94, Τ-337/94, Τ-338/94, Τ-347/94, Τ-348/94, Τ-352/94 και Τ-354/94, προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας. Κατά την εν λόγω συνάντηση, που πραγματοποιήθηκε στις 29 Απριλίου 1997, οι διάδικοι αποδέχθηκαν τη συνεκδίκαση αυτή.

27 Με διάταξη της 4ης Ιουνίου 1997, ο πρόεδρος του τρίτου πενταμελούς τμήματος του Πρωτοδικείου αποφάσισε να συνεκδικάσει λόγω συναφείας τις προαναφερθείσες υποθέσεις προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας, σύμφωνα με το άρθρο 50 του Κανονισμού Διαδικασίας, δέχθηκε δε αίτηση εμπιστευτικού χειρισμού την οποία υπέβαλε η προσφεύγουσα της υποθέσεως Τ-334/94.

28 Με διάταξη της 20ής Ιουνίου 1997, δέχθηκε αίτηση εμπιστευτικού χειρισμού την οποία υπέβαλε η προσφεύγουσα της υποθέσεως Τ-337/94 σχετικά με έγγραφο το οποίο προσκόμισε εις απάντηση γραπτής ερωτήσεως του Πρωτοδικείου.

29 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (τρίτο πενταμελές τμήμα) αποφάσισε να λάβει μέτρα οργανώσεως της διαδικασίας, ζητώντας από τους διαδίκους να απαντήσουν σε ορισμένες γραπτές ερωτήσεις και να προσκομίσουν ορισμένα έγγραφα. Οι διάδικοι ανταποκρίθηκαν στα αιτήματα αυτά.

30 Οι διάδικοι των απαριθμουμένων στη σκέψη 26 υποθέσεων αγόρευσαν και απάντησαν στις προφορικές ερωτήσεις του Πρωτοδικείου κατά τη δημόσια συνεδρίαση που διεξήχθη από τις 25 Ιουνίου έως τις 8 Ιουλίου 1997.

**Αιτήματα των διαδίκων**

31 Η προσφεύγουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να ακυρώσει εν όλω ή εν μέρει την απόφαση κατά το μέτρο που την αφορά·

— επικουρικώς, να ακυρώσει το πρόστιμο που της επιβλήθηκε·

— επικουρικότερα, να μειώσει ουσιωδώς το ύψος του προστίμου·

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα, περιλαμβανομένων και των εξόδων και τόκων λόγω συστάσεως τραπεζικής εγγυήσεως ή λόγω ενδεχομένης ολικής ή μερικής πληρωμής του προστίμου.

32 Η Επιτροπή ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει την προσφυγή·

— να καταδικάσει την προσφεύγουσα στα δικαστικά έξοδα.

**Επί του αιτήματος ακυρώσεως της αποφάσεως**

Α — *Επί του λόγου ακυρώσεως περί προσβολής του θεμελιώδους δικαιώματος του κρίνεσθαι από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο*

*Επιχειρήματα των διαδίκων*

33 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η σώρευση των λειτουργιών της ανακρίσεως και της αποφάσεως της Επιτροπής προσβάλλει το θεμελιώδες δικαίωμα του κρίνεσθαι από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο.

34 Αυτός ο λόγος ακυρώσεως υποδιαιρείται σε δύο σκέλη. Με το πρώτο σκέλος, η προσφεύγουσα διατείνεται ότι το θεμελιώδες δικαίωμα το οποίο επικαλείται περικλείεται στο άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών, της 4ης Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: Ευρωπαϊκή Σύμβαση). Με το δεύτερο σκέλος, υποστηρίζει ότι είναι καθιερωμένο στις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών.

35 Σχετικά με το πρώτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, υπενθυμίζει ότι ένα δικαιοδοτικό όργανο που κρίνει ποινική κατηγορία, κατά την έννοια του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως, πρέπει να είναι αμερόληπτο. Επομένως, η διεξαγωγή της διαδικασίας επιβολής κυρώσεως και η έκδοση της αποφάσεως, με την οποία αυτή περατώνεται, πρέπει να γίνεται από διαφορετικά όργανα ή πρόσωπα (αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της 1ης Οκτωβρίου 1982, Piersack, σειρά Α, αριθ. 53, και της 26ης Οκτωβρίου 1984, De Cubber, σειρά Α, αριθ. 86). Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου χαρακτήρισε ως ποινική κατηγορία αποφάσεις απτόμενες του δικαίου ανταγωνισμού (απόφαση της 9ης Φεβρουαρίου 1990, M & Co. κατά Γερμανίας, αριθ. 13258/87, τόμ. 64, σ. 138, και γνωμοδότηση στην υπόθεση Stenuit κατά Γαλλικού Δημοσίου, αριθ. 11598/85, έκθεση της 30ής Μαΐου 1991, σειρά Α, αριθ. 232-Α).

36 Οι εγγυήσεις του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως έπρεπε να τηρηθούν για τρεις λόγους.

37 Κατ' αρχάς, η απόφαση της Επιτροπής είναι ποινικού χαρακτήρα (γνωμοδοτήσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου στις υποθέσεις Stenuit κατά Γαλλικού Δημοσίου και M & Co. κατά Γερμανίας, όπ.π.). Η ποινική φύση των προστίμων προκύπτει από τον κατασταλτικό τους χαρακτήρα, τον οποίο αποδεικνύει η δημοσιότητα την οποία τους προσδίδει η Επιτροπή με αποτρεπτικό σκοπό.

38 Ακολούθως, αν υποτεθεί ότι η επιβληθείσα κύρωση δεν έχει ποινικό χαρακτήρα, οι ποινικές εγγυήσεις έπρεπε να ισχύουν σε μια κατασταλτική διοικητική διαδικασία, όπως η ενώπιον της Επιτροπής διοικητική διαδικασία. Δεν έχει σημασία σχετικώς ο τυπικός χαρακτηρισμός των κυρώσεων κατά το εσωτερικό δίκαιο και, εν προκειμένω, κατά το κοινοτικό δίκαιο.

39 Επικαλούμενη τις αποφάσεις του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (αποφάσεις της 8ης Ιουνίου 1976, Engel κ.λπ., σειρά Α, αριθ. 22, της 21ης Φεβρουαρίου 1984, Öztürk, σειρά Α, αριθ. 73, και της 28ης Ιουνίου 1984, Campbell και Fell, σειρά Α, αριθ. 80), φρονεί ότι το θεμελιώδες δικαίωμα της δικαίας δίκης μπορεί να εφαρμοστεί στην παρούσα περίπτωση, παρ' όλον ότι η Επιτροπή δεν έχει εξομοιωθεί προς δικαστήριο κατά την έννοια του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 29ης Οκτωβρίου 1980, 209/78 έως 215/78 και 218/78, Van Landewyck κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 207, σκέψεις 79 έως 91, και της 7ης Ιουνίου 1983, 100/80, 101/80, 102/80 και 103/80, Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 1825).

40 Τέλος, η μεροληψία της Επιτροπής θα μπορούσε να επανορθωθεί αν υπήρχε η δυνατότητα να ασκηθεί, εν συνεχεία, προσφυγή ενώπιον δικαιοδοτικού οργάνου διαθέτοντος εξουσία πλήρους δικαιοδοσίας (προαναφερθείσα απόφαση De Cubber). Κάτι τέτοιο όμως δεν συμβαίνει στην παρούσα περίπτωση, διότι ο έλεγχος τον οποίον ασκεί το Πρωτοδικείο δυνάμει των άρθρων 172 και 173 της Συνθήκης ουδόλως είναι έλεγχος πλήρους δικαιοδοσίας καθιστών δυνατή την έρευνα όλων των πραγματικών και νομικών εκτιμήσεων, κατά την έννοια της προαναφερθείσας αποφάσεως De Cubber.

41 Το ένδικο βοήθημα του άρθρου 173 της Συνθήκης δεν επιτρέπει στο Πρωτοδικείο να εκτιμά την πραγματική κατάσταση ή τις οικονομικές περιστάσεις που ελήφθησαν υπόψη κατά τη έκδοση της αμφισβητουμένης αποφάσεως ή τη διατύπωση της αμφισβητουμένης συστάσεως, εκτός εάν η Επιτροπή κατηγορείται για κατάχρηση εξουσίας ή για κατάφωρη παραγνώριση των διατάξεων της Συνθήκης ή κανόνων δικαίου σχετικών με την εφαρμογή της. Η προσφεύγουσα, στηριζόμενη σε δύο αποφάσεις του Δικαστηρίου (αποφάσεις της 11ης Ιουλίου 1985, 42/84, Remia κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 2545, σκέψη 34, και της 15ης Ιουνίου 1993, C-225/91, Matra κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. I-3203, σκέψη 23), φρονεί ότι ο δικαστικός έλεγχος των αποφάσεων της Επιτροπής βάσει του άρθρου 173 της Συνθήκης είναι απλός έλεγχος της νομιμότητας μη ανταποκρινόμενος στις απαιτήσεις του ελέγχου πλήρους δικαιοδοσίας.

42 Όσο για τον κατά το άρθρο 172 της Συνθήκης έλεγχο των προστίμων, ρητώς ορίζεται ότι αποτελεί έλεγχο πλήρους δικαιοδοσίας και συνιστά επέκταση των εξουσιών ελέγχου του κοινοτικού δικαστή στο πλαίσιο της προσφυγής ακυρώ-

σεως (απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Ιουνίου 1958, 9/56, Meroni & Co. Industrie Metallurgiche κατά Ανωτάτης Αρχής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 171).

43 Ο έλεγχος όμως αυτός δεν αποτελεί έλεγχο πλήρους δικαιοδοσίας κατά την έννοια της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως, διότι το Πρωτοδικείο έχει την εξουσία να τον ασκεί μόνο σε περίπτωση κατάφωρης αδικίας (απόφαση του Δικαστηρίου της 10ης Δεκεμβρίου 1957, 8/56, ALMA κατά Ανωτάτης Αρχής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 163) ή ουσιώδους νομικής ή πραγματικής πλάνης (προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Warner, επί των οποίων εκδόθηκε η απόφαση του Δικαστηρίου της 12ης Ιουλίου 1979, 32/78 και 36/78 έως 82/78, BMW Belgium κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1979/II, σ. 177).

44 Και αν ακόμη ο έλεγχος αυτός θεωρηθεί ως έλεγχος πλήρους δικαιοδοσίας, δεν καταλαμβάνει όλα τα στοιχεία της προσβαλλομένης αποφάσεως, όπως το απαιτεί το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Συγκεκριμένα, η μόνη δυνατή συνέπεια του ελέγχου αυτού είναι η μεταρρύθμιση της επιβληθείσας κυρώσεως, χωρίς να έχουν εξετασθεί τα πραγματικά περιστατικά και οι πραγματικές εκτιμήσεις στις οποίες στηρίχτηκε η Επιτροπή για να προσδιορίσει τη νομική βάση στην οποία θεμελίωσε την εν λόγω κύρωση.

45 Με το δεύτερο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι το θεμελιώδες δικαίωμα του κρίνεσθαι από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο αναγνωρίζεται στις παραδόσεις των κρατών μελών.

46 Το άρθρο ΣΤ, παράγραφος 2, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση επιβάλλει την εφαρμογή των θεμελιωδών δικαιωμάτων, όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών. Το δε θεμελιώδες δικαίωμα του κρίνεσθαι από αμερόληπτο δικαστήριο κατοχυρώνεται στα κράτη μέλη και στις δύο μορφές διαδικασίας ελέγχου των παραβάσεων του δικαίου ανταγωνισμού, τις οποίες διακρίνει η προαναφερθείσα απόφαση De Cubber.

47 Η πρώτη μορφή διαδικασίας ξεχωρίζει εξ αρχής τα στάδια της ανακρίσεως και της αποφάσεως. Διάφορα εθνικά συστήματα ελέγχου του ανταγωνισμού, ήτοι το γαλλικό, το ελληνικό, το βελγικό, το πορτογαλικό, το ισπανικό, το δανικό, το

αυστριακό, το φινλανδικό και το σουηδικό εφαρμόζουν τη διάκριση αυτή μεταξύ ανακρίσεως και αποφάσεως. Ορισμένα εξ αυτών μάλιστα, ήτοι το βελγικό, το πορτογαλικό, το ισπανικό, το δανικό και το σουηδικό επιτρέπουν, σε μεταγενέστερο στάδιο, έλεγχο πλήρους δικαιοδοσίας. Αντιθέτως, η διαδικασία εφαρμογής του δικαίου ανταγωνισμού στο Ηνωμένο Βασίλειο, την Ιρλανδία, το Λουξεμβούργο και τις Κάτω Χώρες δεν επιτρέπουν στα επιφορτισμένα με την προστασία του ελεύθερου ανταγωνισμού όργανα να επιβάλλουν πρόστιμα.

48 Η δεύτερη μορφή διαδικασίας, που ισχύει στη Γερμανία και την Ιταλία, ναι μεν δεν διακρίνει τα στάδια της ανακρίσεως και της αποφάσεως, επιτρέπει όμως στη συνέχεια αληθή προσφυγή πλήρους δικαιοδοσίας, που, ως εκ των χαρακτηριστικών της, συνάδει προς το άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως.

49 Εν όψει των ανωτέρω στοιχείων, οι συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών κατοχυρώνουν αποτελεσματικότερα το δικαίωμα του κρίνεσθαι από αμερόληπτο δικαστήριο απ' ό,τι η μινιμαλιστική ερμηνεία την οποία έχει δώσει στο άρθρο 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου. Συνεπώς, και αν υποτεθεί ότι το Πρωτοδικείο κρίνει ότι η απόφαση σέβεται το δικαίωμα του κρίνεσθαι από αμερόληπτο δικαστήριο σύμφωνα με τους κανόνες τους οποίους έχει διατυπώσει το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, δεν μπορεί να δεχθεί ότι κατοχυρώνει το δικαίωμα του κρίνεσθαι από αμερόληπτο δικαστήριο, όπως αυτό έχει οριστεί στις συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών και αντανακλάται στις διαδικασίες που έχουν θεσπίσει αυτά προς εφαρμογή του δικαίου ανταγωνισμού.

50 Η Επιτροπή θεωρεί, πρώτον, ότι το κοινοτικό δίκαιο ανταγωνισμού δεν εμπίπτει στην έννοια της ποινικής ύλης και δεν υπόκειται, ως εκ τούτου, στο άρθρο 6, παράγραφος 1, της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως.

51 Δεύτερον, υποστηρίζει ότι δεν μπορεί να χαρακτηρισθεί ως δικαστήριο κατά την έννοια του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως.

52 Τρίτον, φρονεί ότι η προσφεύγουα ερμηνεύει εσφαλμένα το άρθρο 173 της Συνθήκης και τη σχετική προς αυτό νομολογία, ισχυριζόμενη ότι είναι αδύνατον η νομολογία De Cubber του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου να εφαρμοστεί στο κοινοτικό πλαίσιο, διότι δεν παρέχεται περαιτέρω ένδικο μέσο ενώπιον αρμοδίου δικαιοδοτικού οργάνου για να εξετάσει και να αναθεωρήσει καθένα από τα πραγματικά στοιχεία της αποφάσεως, καθώς και την εκτίμηση την οποία εξέφερε επ' αυτών η Επιτροπή.

53 Συγκεκριμένα, το άρθρο 173 της Συνθήκης εξουσιοδοτεί τον κοινοτικό δικαστή, μέσω του ελέγχου της πραγματικής ή νομικής πλάνης, να προβεί σε εξαντλητική αναθεώρηση τόσο της διαπιστώσεως όσο και της εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών από την Επιτροπή. Ακολούθως, ναι μεν ο κοινοτικός δικαστής δεν δύναται να υποκαταστήσει με τη δική του εκτίμηση εκείνην του συντάκτη της αποφάσεως, η Επιτροπή υποχρεούται όμως να λάβει τα μέτρα τα οποία συνεπάγεται η ενδεχομένη απόφαση ακυρώσεως, σύμφωνα με το άρθρο 176 της Συνθήκης (απόφαση του Πρωτοδικείου της 10ης Μαρτίου 1992, Τ-68/89, Τ-77/89 και Τ-78/89, SIV κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-1403). Τέλος, η ίδια η Ευρωπαϊκή Επιτροπή των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου έχει κρίνει ότι το άρθρο 173 της Συνθήκης αποτελεί παράδειγμα περιορισμένου μεν, αλλά τακτικού ελέγχου κατά την έννοια του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως (έκθεση της 17ης Ιουλίου 1980, υπόθεση Kaplan, DR, τόμος 21, σ. 66).

54 Σχετικά με τη δικαστική αναθεώρηση της προβλεπομένης στο άρθρο 172 της Συνθήκης κυρώσεως, η πρακτική του κοινοτικού δικαστή βαίνει πέραν του ελέγχου της κατάφωρης αδικίας (προαναφερθείσα απόφαση ALMA κατά Ανωτάτης Αρχής) ή της ουσιώδους πλάνης (προαναφερθείσες προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Warner, απόφαση BMW Belgium κ.λπ. κατά Επιτροπής), εφόσον ο κοινοτικός δικαστής ελέγχει περαιτέρω, μεταξύ άλλων, αν το πρόστιμο είναι δυσανάλογο προς τη σοβαρότητα της παραβάσεως (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 12ης Ιουλίου 1962, 16/61, Acciaierie Ferriere e Fonderie di Modena κατά Ανωτάτης Αρχής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 783, και της 6ης Μαρτίου 1974, 6/73 και 7/73, Istituto Chemioterapico Italiano και Commercial Solvents κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1974, σ. 113).

*Εκτίμηση του Πρωτοδικείου*

55 Κατά πάγια νομολογία, τα θεμελιώδη δικαιώματα αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα των γενικών αρχών του δικαίου, την τήρηση των οποίων διασφαλίζει ο κοινοτικός δικαστής (βλ., μεταξύ άλλων, γνωμοδότηση του Δικαστηρίου 2/94, της 28ης Μαρτίου 1996, Συλλογή 1996, σ. I-1759, σκέψη 33, και απόφαση του Δικαστηρίου της 29ης Μαΐου 1997, C-299/95, Kremzow, Συλλογή 1997, I-2629, σκέψη 14). Προς τον σκοπό αυτό, το Δικαστήριο και το Πρωτοδικείο εμπνέονται από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών καθώς και από τα στοιχεία που παρέχουν τα διεθνή νομοθετικά κείμενα, που αφορούν την προστασία των δικαιωμάτων του ανθρώπου στα οποία έχουν συνεργασθεί και προσχωρήσει τα κράτη μέλη. Συναφώς, η Ευρωπαϊκή Σύμβαση έχει ιδιαίτερη σημασία (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 15ης Μαΐου 1986, 222/84, Johnston, Συλλογή 1986, σ. 1651, σκέψη 18, και Kremzow, όπ.π., σκέψη 14). Εξ άλλου, σύμφωνα με το άρθρο ΣΤ, παράγραφος 2, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, «η Ένωση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την [Ευρωπαϊκή Σύμβαση] και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου».

56 Κατά πάγια επίσης νομολογία, η Επιτροπή δεν μπορεί να χαρακτηρισθεί ως «δικαστήριο» κατά την έννοια του άρθρου 6 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως (προαναφερθείσα απόφαση Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 7). Συνεπώς, στερείται σημασίας το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι η απόφαση είναι παράνομη απλώς και μόνον διότι εξεδόθη στο πλαίσιο συστήματος εντός του οποίου η Επιτροπή συγκεντρώνει τις εξουσίες του κατηγόρου και του αποφασίζοντος οργάνου. Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι, κατά την ενώπιον της Επιτροπής διοικητική διαδικασία, αυτή υποχρεούται να τηρεί τις προβλεπόμενες στο κοινοτικό δίκαιο διαδικαστικές εγγυήσεις.

57 Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ακόμη ότι, στο παρόν στάδιο εξελίξεως του κοινοτικού δικαίου, τη μεροληψία της Επιτροπής δεν θεραπεύει η δυνατότητα ασκήσεως προσφυγής κατά της υπ' αυτής εκδοθείσας αποφάσεως ενώπιον δικαιοδοτικού οργάνου διαθέτοντος εξουσία πλήρους δικαιοδοσίας, αντιθέτως προς τις επιταγές που απορρέουν από την τήρηση της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως.

58 Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι το κοινοτικό δίκαιο απονέμει στην Επιτροπή το καθήκον της επιτηρήσεως, που εμπεριέχει και την εξουσία διώξεως των παραβάσεων των άρθρων 85, παράγραφος 1, και 86 της Συνθήκης.

59 Περαιτέρω, ο κανονισμός 17 της αναθέτει την εξουσία να επιβάλλει με απόφαση χρηματικές ποινές στις επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων οι οποίες έχουν διαπράξει εκ προθέσεως ή εξ αμελείας παράβαση των διατάξεων αυτών.

60 Η επιταγή του αποτελεσματικού δικαστικού ελέγχου κάθε αποφάσεως της Επιτροπής, με την οποία διαπιστώνεται και τιμωρείται παράβαση των ανωτέρω κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού συνιστά γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, απορρέουσα από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών (βλ. συναφώς απόφαση της 27ης Ιουνίου 1995, T-186/94, Guérin automobiles κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1753, 23).

61 Εν προκειμένω, δεν εθίγη η γενική αυτή αρχή του κοινοτικού δικαίου.

62 Πρώτον, το Πρωτοδικείο είναι ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο, ιδρυθέν με την απόφαση 88/591/ΕΚΑΧ, ΕΟΚ, Ευρατόμ του Συμβουλίου, της 24ης Οκτωβρίου 1988, περί ιδρύσεως Πρωτοδικείου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων (ΕΕ 1988, L 319, σ. 1, διορθωτικά στην ΕΕ 1989, L 241, σ. 4). Όπως προκύπτει από την τρίτη αιτιολογική σκέψη της εν λόγω αποφάσεως, το Πρωτοδικείο ιδρύθηκε, μεταξύ άλλων, για να βελτιώσει τη δικαστική προστασία των πολιτών για τις προσφυγές που απαιτούν εμπεριστατωμένη έρευνα πολύπλοκων πραγματικών περιστατικών.

63 Δεύτερον, το Πρωτοδικείο είναι αρμόδιο, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, στοιχείο γ', να ασκεί τη δικαιοδοσία που παρέχεται στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων από τις Συνθήκες περί ιδρύσεως των Κοινοτήτων και από τις πράξεις που εκδόθηκαν προς εκτέλεσή τους, μεταξύ άλλων, «επί των

προσφυγών που ασκούνται κατά οργάνων των Κοινοτήτων από φυσικά ή νομικά πρόσωπα δυνάμει των άρθρων 173, δεύτερο εδάφιο, [...] της Συνθήκης [...] και αφορούν την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού που ισχύουν για τις επιχειρήσεις». Στο πλαίσιο των προσφυγών αυτών, που στηρίζονται στο άρθρο 173 της Συνθήκης, ο έλεγχος της νομιμότητας αποφάσεως με την οποία η Επιτροπή διαπιστώνει παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού και επιβάλλει, γι' αυτό, πρόστιμο στο ενδιαφερόμενο φυσικό ή νομικό πρόσωπο, πρέπει να θεωρηθεί ως αποτελεσματικός δικαστικός έλεγχος της προσβαλλομένης πράξεως. Συγκεκριμένα, το Πρωτοδικείο μπορεί, βάσει των λόγων ακυρώσεως που ενδέχεται να προβάλει το ενδιαφερόμενο φυσικό ή νομικό πρόσωπο, να εκτιμήσει, νομικά και πραγματικά, το βάσιμο κάθε κατηγορίας την οποία διατυπώνει η Επιτροπή στον τομέα του ανταγωνισμού.

64 Τρίτον, σύμφωνα με το άρθρο 17 του κανονισμού 17, «επί των προσφυγών που ασκούνται εναντίον των αποφάσεων της Επιτροπής, οι οποίες ορίζουν πρόστιμο ή χρηματική ποινή», το Πρωτοδικείο αποφαίνεται «κατά πλήρη δικαιοδοσία κατά το άρθρο 172 της Συνθήκης. Δύναται δε να άρει, να μειώσει ή να αυξήσει το πρόστιμο ή την χρηματική ποινή που επεβλήθη». Είναι, επομένως, αρμόδιο να εκτιμά αν η επιβληθείσα χρηματική κύρωση τελεί σε αναλογία προς τη σοβαρότητα της διαπιστωθείσας παραβάσεως.

65 Εν όψει του συνόλου των προεκτεθέντων, ο λόγος ακυρώσεως πρέπει ν' απορριφθεί ως αβάσιμος.

Β — *Επί του λόγου ακυρώσεως περί προσβολής των δικαιωμάτων του αμυνομένου*

*Επιχειρήματα των διαδίκων*

66 Η προσφεύγουσα διατείνεται ότι η ανακοίνωση των αιτιάσεων δεν περιείχε καμμία περιγραφή της γεωγραφικής αγοράς εντός της οποίας της καταλογίστηκαν παραβάσεις του δικαίου ανταγωνισμού. Στο έγγραφο αυτό, η μεν ισπα-

νική αγορά μνημονεύεται άπαξ, η δε ιρλανδική, πορτογαλική και ελληνική αγορά ουδέποτε.

67 Από τα στοιχεία αυτά η προσφεύγουσα συνήγαγε ότι η ισπανική, η ιρλανδική, η πορτογαλική και η ελληνική αγορά δεν καλύφθηκαν από την έρευνα. Δεν εθεώρησε, επομένως, ότι έπρεπε να αμυνθεί κατά των παραβάσεων τις οποίες καταμαρτυρεί η Επιτροπή στις γεωγραφικές αυτές αγορές.

68 Αντίθετα απ' ό,τι υποστηρίζει η Επιτροπή με τα δικόγραφά της ενώπιον του Πρωτοδικείου, η ανακοίνωση των αιτιάσεων δεν κάλυπτε «σαφώς μεν την ισπανική και την ιρλανδική αγορά, μερικώς δε την πορτογαλική και την ελληνική (καθ' όσον αφορά τουλάχιστον το σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών)». Με τη δήλωση αυτή, η Επιτροπή αναγνωρίζει άλλωστε εμμέσως ότι η έρευνα δεν κάλυπτε την πορτογαλική και την ελληνική αγορά.

69 Ειδικότερα, όσον αφορά την κάλυψη της ισπανικής και της ιρλανδικής αγοράς, η υπό της Επιτροπής παραπομπή σε ορισμένα παραρτήματα της ανακοινώσεως των αιτιάσεων (παραρτήματα 5, 6, 18, 20 έως 22, 55, 56, 60, 71, 80, 81, 109, 110, 111 και 118) δεν ασκεί επιρροή, διότι κανένα από τα παραρτήματα αυτά δεν περιέχει το παραμικρό στοιχείο ότι οι οικείες αγορές καλύπτονται από την καταλογιζομένη παράβαση. Ειδικότερα, τα παραρτήματα 5, 6, 55, 56, 60 και 71 δεν αφορούν την Ιρλανδία.

70 Όσο για τη φερόμενη μερική κάλυψη της πορτογαλικής και της ελληνικής αγοράς, η ίδια η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι οι συνεδριάσεις της PG Paperboard δεν έθιγαν ζητήματα σχετικά με την πορτογαλική και την ελληνική αγορά. Επί πλέον, πολλά παραρτήματα απ' όσα επικαλείται η Επιτροπή δεν αφορούν τις αγορές αυτές.

71 Εν πάση περιπτώσει, οι ενδείξεις ότι η ισπανική, η ιρλανδική, η πορτογαλική και η ελληνική αγορά δεν καλύπτονταν από την ανακοίνωση των αιτιάσεων ήσαν πολύ πειστικότερες απ' ό,τι οι ενδείξεις περί του αντιθέτου, ιδίως διότι η Επιτροπή δεν περιέλαβε καμμία από τις τέσσερις αυτές χώρες στη λεπτομερέστατη ανάλυσή της των επτά πρωτοβουλιών για τις τιμές, την οποία εκθέτει στην εν λόγω ανακοίνωση των αιτιάσεων.

72 Από τη σύγκριση των πινάκων που συγκεφαλαιώνουν τις πρωτοβουλίες για τις τιμές και που εκτίθενται σε παράρτημα της ανακοινώσεως των αιτιάσεων και της αποφάσεως, προκύπτει ότι, στους συνημμένους στην απόφαση πίνακες, προστέθηκαν δύο συνοπτικές σημειώσεις σχετικά με τις ανατιμήσεις στην Ισπανία ως προς τις πρωτοβουλίες του Οκτωβρίου 1989 (πρωτοβουλία Ε) και του Ιανουαρίου 1991 (πρωτοβουλία Ζ). Μόνον όμως η δεύτερη από τις σημειώσεις αυτές αφορά την προσφεύγουσα.

73 Καμμία από τις παραπάνω αγορές δεν κατονομάζεται στην απόφαση σε σχέση με την εφαρμογή των αποφάσεων της PG Paperboard περί των τιμών στις εθνικές αγορές.

74 Ελλείψει σαφούς περιγραφής της οικείας γεωγραφικής αγοράς, η Επιτροπή παρέβη την υποχρέωση κατάλληλου ορισμού της οικείας αγοράς, υποχρέωση την οποία το Πρωτοδικείο έχει καθιερώσει ως γενική αρχή (προαναφερθείσα απόφαση SIV κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 159).

75 Η απόφαση αναφέρει ότι η διοικητική εξέταση και η παράβαση εκάλυπταν ολόκληρη την Κοινότητα πλην Πορτογαλίας και Ελλάδος (αιτιολογική σκέψη 138), ενώ η ανακοίνωση των αιτιάσεων δημιουργούσε την πεποίθηση ότι ούτε η Ισπανία ή η Ιρλανδία εκαλύπτοντο από τις διατυπούμενες αιτιάσεις. Κρίνοντας, με την απόφασή της, αποδεδειγμένες αιτιάσεις επί των οποίων η προσφεύγουσα δεν είχε την ευκαιρία να γνωστοποιήσει την άποψή της, η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 4 του κανονισμού 99/63/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 25ης Ιουλίου 1963, περί των ακροάσεων που προβλέπονται στο άρθρο 19, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 17 (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 37, στο εξής: κανονισμός 99/63).

76 Η Επιτροπή θεωρεί ότι η ανακοίνωση των αιτιάσεων, στην οποία συμπεριλαμβάνονται και τα παραρτήματά της, καλύπτει σαφώς μεν την ισπανική και την ιρλανδική αγορά ως προς όλες τις πλευρές της παραβάσεως, μερικώς δε την πορτογαλική και την ελληνική αγορά, κατά το μέτρο που οι αποδείξεις περί της διαβουλεύσεως για τις δύο αυτές αγορές αφορούν αποκλειστικά το σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών. Κατ' αυτήν, όμως, δεν μπορεί από την περίσταση αυτή να συναχθεί ότι η σύμπραξη δεν κάλυπτε ολόκληρη την Κοινότητα. Μπορεί απλώς να γίνει δεκτόν ότι δεν υπήρχαν τυπικές αποδείξεις για το ότι η σύμπραξη εκτεινόταν στις αγορές αυτές.

77 Ως προς τη γεωγραφική έκταση της παραβάσεως, η Επιτροπή παραπέμπει στα παραρτήματα 5, 6, 18, 20 έως 22, 49, 55, 56, 58, 60, 65, 71, 80, 81, 86, 88, 109, 110, 111, 117 και 118 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων. Εν όψει των εγγράφων αυτών, συμπεραίνει ότι δεν μπορεί να καταλογιστεί εις βάρος της η επιλογή της προσφεύγουσας να μην αμυνθεί ως προς το ζήτημα αυτό κατά τη διοικητική διαδικασία.

78 Ως προς τις πρωτοβουλίες για τις τιμές, η Επιτροπή θεωρεί ότι η συγκριτική ανάλυση των συγκεφαλαιωτικών πινάκων, στην οποία προέβη με τα δικόγραφά της η προσφεύγουσα είναι προδήλως ανακριβής, διότι τα στοιχεία τα σχετικά με τις ανατιμήσεις του Οκτωβρίου 1989 και του Ιανουαρίου 1991 της κοινοποιήθηκαν πριν από την έκδοση της αποφάσεως.

79 Ως προς την ανάγκη ορισμού της οικείας γεωγραφικής αγοράς πριν από την εξέταση της νομιμότητας ορισμένης συμπεριφοράς υπό το πρίσμα του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, φρονεί ότι ο ορισμός αυτός δεν είναι καθόλου αναγκαίος στο πλαίσιο εκτιμήσεως περιορισμού του ανταγωνισμού, οσάκις είναι — όπως εν προκειμένω — πρόδηλο ότι η συμμετοχή του συνόλου σχεδόν των επιχειρήσεων που δρουν στην οικεία αγορά επί του γεωγραφικού εδάφους της Κοινότητας αποκλείει κάθε εφαρμογή του κανόνα de minimis στην παράβαση. Κατ' αυτήν, η προαναφερθείσα απόφαση SIV κ.λπ. κατά Επιτροπής δεν αποκρούει την ανάλυση αυτή.

*Εκτίμηση του Πρωτοδικείου*

80 Ο σεβασμός του δικαιώματος ακροάσεως σε κάθε διαδικασία δυνάμενη να καταλήξει σε επιβολή κυρώσεων, ιδίως προστίμων ή χρηματικών ποινών, αποτελεί θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου, που πρέπει να τηρείται, ακόμη και αν πρόκειται για διαδικασία διοικητικού χαρακτήρα (απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Φεβρουαρίου 1979, 85/76, Hoffmann-La Roche κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1979/I, σ. 215, σκέψη 9).

81 Κατ' εφαρμογήν της αρχής αυτής, το άρθρο 19, παράγραφος 1, του κανονισμού 17 και το άρθρο 4 του κανονισμού 99/63 επιβάλλουν στην Επιτροπή κρίνει στην τελική της απόφαση αποδεδειγμένες εκείνες μόνον τις αιτιάσεις, για τις οποίες οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις είχαν τη δυνατότητα να καταστήσουν γνωστή την άποψή τους.

82 Το άρθρο 1, εβδόμη περίπτωση, της αποφάσεως προσάπτει στις κατονομαζόμενες στη διάταξη αυτή επιχειρήσεις ότι προσχεδίασαν και εφήρμοσαν ταυτόχρονες και ενιαίες αυξήσεις των τιμών «σε ολόκληρη την Κοινότητα».

83 Δεδομένου ότι η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η ανακοίνωση των αιτιάσεων δεν μνημονεύει τέτοια συμπαιγνία ως προς τις τιμές σε τέσσερα κράτη μέλη της Κοινότητας, ήτοι την Ισπανία την Ιρλανδία, την Ελλάδα και την Πορτογαλία, πρέπει εν προκειμένω να εξακριβωθεί αν η διατύπωση των αιτιάσεων, ακόμη και αν ήταν συνοπτική, ήταν επαρκώς σαφής, ώστε η προσφεύγουσα να είναι όντως σε θέση να αντιληφθεί τη γεωγραφική διάσταση της εν λόγω συμπράξεως. Υπό την προϋπόθεση αυτή και μόνο μπορεί να γίνει δεκτό ότι η γνωστοποίηση αιτιάσεων επιτέλεσε τη λειτουργία της, σύμφωνα με τους κοινοτικούς κανονισμούς, η οποία συνίσταται στην παροχή όλων των αναγκαίων στοιχείων στις επιχειρήσεις, ώστε να μπορέσουν να αμυνθούν προσηκόντως πριν η Επιτροπή εκδώσει οριστική απόφαση (βλ. ιδίως απόφαση του Δικαστηρίου της 31ης Μαρτίου 1993, C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 και C-125/85 έως C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. I-1307, σκέψη 42).

84 Η απευθυνθείσα στην προσφεύγουσα ανακοίνωση των αιτιάσεων περιέχει το σώμα του εγγράφου, τα παραρτήματα και τις ατομικές πληροφορίες σχετικά με την προσφεύγουσα. Το σώμα του εγγράφου δεν καταλήγει σε διατακτικό, αλλά περιέχει «συνοπτική περιγραφή της παραβάσεως». Η περιγραφή αυτή αναφέρει, μεταξύ άλλων, ότι οι κατασκευαστές προμηθευτές χαρτονιού εντός της Κοινότητας, κατά παράβαση των διατάξεων του άρθρου 85 της Συνθήκης και ενεργώντας καρά συμπαιγνία ή κατά συνέργεια, «προσχεδίασαν και εφήρμοσαν ταυτόχρονες και ενιαίες αυξήσεις των τιμών σε ολόκληρο το έδαφος της Κοινότητας». Αναφέρει ρητά ότι αυτή η «συνοπτική περιγραφή» πρέπει να εκτιμηθεί υπό το πρίσμα των λεπτομερών αιτιάσεων που ανακοινώνονται στο υπόλοιπο κείμενο.

85 Η ανάγνωση ολόκληρης της ανακοινώσεως των αιτιάσεων επιβεβαιώνει ότι, κατά την Επιτροπή, η φερομένη παράβαση εκτεινόταν σε ολόκληρο το έδαφος της Κοινότητας. Συναφώς, η εξέταση των ισχυρισμών που προβάλλονται στην ανακοίνωση των αιτιάσεων σχετικά με τη γεωγραφική έκταση της αντίθετης στον ανταγωνισμό συμπεριφοράς δεν μπορεί να περιοριστεί στη συμπαιγνία ως προς τις τιμές, διότι, όπως προκύπτει από την ανακοίνωση των αιτιάσεων (σ. 83 έως 88), τα κυριότερα χαρακτηριστικά του φερομένου συστήματος της «τιμής πριν από την ποσότητα» αποσκοπούσαν στον περιορισμό του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς.

86 Όσον αφορά την εξέταση των πραγματικών περιστατικών, η ανακοίνωση των αιτιάσεων αναφέρει (σ. 37) τα εξής σχετικά με τον ρόλο της JMC στη συμπαιγνία ως προς τις τιμές:

«Η JMC συζητούσε για τις λεπτομέρειες της εφαρμογής, αγορά προς αγορά, των αποφάσεων τις οποίες ελάμβανε η PWG για τις τιμές. Βασικό της έργο ήταν "να αποφασίζει αφενός μεν αν οι ανατιμήσεις μπορούσαν να εφαρμοστούν και, αν ναι, να επεξεργάζεται τις σχετικές λεπτομέρειες, αφετέρου δε να προσπαθεί να καθιερώσει σύστημα ισοδυνάμων (δηλαδή ενιαίων) τιμών στην Ευρώπη".»

87 Σχετικά με τη συμπαιγνία ως προς τα μερίδια αγοράς, αναφέρει (σ. 51) ότι η συμπαιγνία ως προς τα μερίδια αγοράς «αφορούσε τα μερίδια τα οποία κατείχαν στην αγορά της Δυτικής Ευρώπης στο σύνολό της».

88 Ως προς το ζήτημα αυτό, παραπέμπει στις δηλώσεις της Stora, κατά τις οποίες (παράρτημα 43 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, σημείο 1.1):

«Στο πλαίσιο της PWG γίνονταν συζητήσεις για τα μερίδια αγοράς εκφρασμένα σε ποσότητα. Οι ποιότητες πρωτογενών ινών (ποιότητες GC και UC) και οι ποιότητες ανακυκλωμένων ινών (ποιότητες GD και UD) εξετάζονταν χωριστά. Οι συζητήσεις αφορούσαν τις ποσότητες για την Ευρώπη στο σύνολό της και για κάθε χώρα χωριστά. Η αναφορά στην "Ευρώπη" καταλάμβανε τις χώρες της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρου Εμπορίου.»

89 Σχετικά με τη συμπαιγνία ως προς τις τιμές, επισημαίνει (σ. 69):

«Τα έγγραφα αναφέρουν [...] ότι το σύστημα των λεγομένων "ισοδυνάμων" ή "ευρωπαϊκών" τιμών είχε τεθεί σε εφαρμογή, ενώ τιμές καταλόγου του ίδιου ύψους καθιερώνονταν ταυτόχρονα σε όλη την Ευρώπη.»

90 Όσον αφορά τη νομική εκτίμηση, αναφέρει, μεταξύ άλλων (σ. 83), στο μέρος που επιγράφεται «φύση της παραβάσεως», τα εξής:

«Τα κύρια χαρακτηριστικά του συστήματος της "τιμής πριν από την ποσότητα" ήσαν τα ακόλουθα:

[...]

— η περιοδική εφαρμογή συντονισμένων πρωτοβουλιών για τις τιμές, συνισταμένων στην εφαρμογή απ' όλους τους παραγωγούς ταυτοχρόνων και ενιαίων ανατιμήσεων στις διάφορες εθνικές αγορές·

— η δημιουργία ενιαίου συστήματος καθορισμού των τιμών σε ευρωπαϊκή κλίμακα·

[...]».

91 Τέλος, κατά το μέρος που επιγράφεται «επίδραση στις συναλλαγές μεταξύ κρατών μελών», η ανακοίνωση των αιτιάσεων τονίζει (σ. 88):

«Στην προκείμενη περίπτωση, η γενική φύση των ρυθμίσεων αθέμιτης συνεργασίας, που κάλυπτε όλο σχεδόν το εμπόριο ενός σημαντικού βιομηχανικού προϊόντος σε ολόκληρη την Κοινότητα (και άλλες χώρες της Δυτικής Ευρώπης), είχε ως αναπόφευκτο αποτέλεσμα την εκτροπή των εμπορικών ροών από την πορεία που θα ακολουθούσαν διαφορετικά.»

92 Τα στοιχεία που αφορούν τη γεωγραφική έκταση της φερομένης παραβάσεως, που περιέχονται στο σώμα της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, επιβεβαιώνονται στο έγγραφο αυτό από τα βασικά αποδεικτικά στοιχεία τα οποία επικαλείται η Επιτροπή, ήτοι τις δηλώσεις της Stora. Κατ' αυτές, η γεωγραφική έκταση της αντίθετης προς τον ανταγωνισμό συμπεριφοράς ως προς τις τιμές ήταν τουλάχιστον ολόκληρο το έδαφος της Κοινότητας. Ως παράδειγμα, σχετικά με τις δύο πρωτοβουλίες ανατιμήσεως που συμφωνήθηκαν το 1988, η Stora δηλώνει ότι «συνήφθη συμφωνία σχετικά με την πραγματοποίηση (το 1988) δύο ανατιμήσεων σε ολόκληρη την κοινοτική αγορά» (παράρτημα 39 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, παράγραφος 4). Ομοίως, όπως υπεμνήσθη ήδη (βλ. σκέψη 88 ανωτέρω), η Stora δηλώνει ότι η συμπαιγνία ως προς τις τιμές αφορούσε ολόκληρη την Ευρώπη.

93 Υπ' αυτές τις συνθήκες, πρέπει να θεωρηθεί ότι η ανακοίνωση των αιτιάσεων ικανοποιεί την προμνησθείσα υποχρέωση σαφήνειας όσον αφορά τη γεωγραφική έκταση των συμπαιγνιών σε ολόκληρο το έδαφος της Κοινότητας. Επομένως, το γεγονός και μόνον ότι ορισμένες χώρες της Κοινότητας δεν μνημονεύτηκαν ρητά στερείται σημασίας.

94 Εν προκειμένω, η Επιτροπή δεν υπεχρεούτο ούτε να ορίσει, πριν διαπιστώσει τον περιορισμό του ανταγωνισμού, τη γεωγραφική αγορά στην οποία είχε σημειωθεί αυτός (βλ. κατωτέρω σκέψεις 231 επ.).

95 Κατά το μέτρο, όμως, που από τα στοιχεία τα οποία προσκόμισε η προσφεύγουσα απαντώντας σε γραπτή ερώτηση του Πρωτοδικείου προκύπτει ότι το μεγαλύτερο μέρος των πωλήσεών της επραγματοποιείτο στην ισπανική αγορά, πρέπει να διαπιστωθεί ότι σειρά εγγράφων απ' όσα μνημονεύονται στην ανακοίνωση των αιτιάσεων και επισυνάπτονται σ' αυτήν υπό μορφή παραρτήματος μνημονεύουν ρητά την ισπανική αγορά (παραρτήματα 109, 110, 111, 117 και τεχνικά παραρτήματα E και G).

96 Ειδικότερα, στην ανακοίνωση των αιτιάσεων (σ. 55), το παράρτημα 109 σχολιάζεται ως εξής:

«Οι παραγωγοί που ήσαν παρόντες στη συνεδρίαση [της JMC της 16ης Οκτωβρίου 1989 ...] έκαναν μια επισκόπηση της εφαρμογής, στις διάφορες εθνικές αγορές, των ανατιμήσεων των οποίων είχε αναγγελθεί η έναρξη ισχύος (για τις περισσότερες χώρες) για την 1η Οκτωβρίου 1989».

97 Η δε ισπανική αγορά μνημονεύεται ρητά μεταξύ των εθνικών αγορών στο παράρτημα 109:

«c) Ισπανία

Η ανατίμηση κοινοποιείται η δε εφαρμογή της δεν προσκρούει σε καμμία μείζονα δυσχέρεια [...]».

98 Επί πλέον, το τεχνικό παράρτημα Ε, που αφορά τις πρωτοβουλίες για τις τιμές του Οκτωβρίου 1989, σχολιάζει και αναπαράγει εν μέρει το παράρτημα 111 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, που συνίσταται σε έναν τιμοκατάλογο που ελήφθη από τη Rena. Και ναι μεν ο τιμοκατάλογος αυτός μνημονεύεται ως παράρτημα 110 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, ένας προσεκτικός όμως αναγνώστης δεν ηδύνατο να αγνοεί ότι επρόκειτο στην πραγματικότητα για το παράρτημα 111.

99 Τα αναπαραγόμενα στοιχεία αφορούν τις τιμές ανά ποιότητα χαρτονιού ανά χώρα, καθώς και την ημερομηνία αναγγελίας της ανατιμήσεως, στο έγγραφο δε αυτό εμφαίνονται ρητά στοιχεία αφορώντα την ισπανική εθνική αγορά.

100 Τέλος, το τεχνικό παράρτημα Ε διευκρινίζει:

«Στον πίνακα Ε εμφαίνονται τα λεπτομερή στοιχεία των ανατιμήσεων κάθε κατασκευαστή.

(Ν. Β.: η Finnboard, η Feldmühle και η Kopparfors αύξησαν τις τιμές τους για την Ισπανία κατά τις αναλογίες που εμφαίνονται στο παράρτημα 117).»

101 Παρ' όλον ότι η παραπομπή στο παράρτημα 117 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων συνιστά ατυχές σφάλμα, εφόσον το εν λόγω παράρτημα είναι, στην πραγματικότητα, το παράρτημα 111, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η ισπανική εθνική αγορά καταλαμβάνεται ρητά από το τεχνικό παράρτημα Ε.

102 Τέλος, το τεχνικό παράρτημα G (σ. 4), που αφορά τις πρωτοβουλίες για τις τιμές του Ιανουαρίου 1991, περιέχει την ακόλουθη πληροφορία:

«Τα αναλυτικά στοιχεία των ανατιμήσεων κάθε κατασκευαστή μνημονεύονται στον πίνακα G.

Οι κυριότεροι παραγωγοί που εφοδιάζουν την ισπανική αγορά (Cascades, Finnboard, Iggesund, Tampella Española, Feldmühle) ανήγγειλαν άπαντες ανατίμηση κατά 5 PTA/kg.»

103 Τελικά, υπό το πρίσμα των προεκτεθέντων, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να επικαλεσθεί προσβολή των δικαιωμάτων άμυνάς της.

104 Επομένως, ο λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

Γ — *Επί του λόγου ακυρώσεως περί παραβάσεως του άρθρου 190 της Συνθήκης*

*Επιχειρήματα των διαδίκων*

105 Αναφερόμενη στον σχετικό χαρακτήρα της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως (προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Van Gerven, που προηγούνται της αποφάσεως της 15ης Ιουνίου 1994, C-137/92 P, Επιτροπή κατά BASF κ.λπ., Συλλογή 1994, σ. I-2555, I-2559, I-2572), η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι πρέπει να ερμηνεύεται στενά η υποχρέωση αιτιολογήσεως αποφάσεως η οποία περιέχει επιβολή προστίμων, κυρίως όταν η απόφαση της Επιτροπής βαίνει αισθητά πέραν των προηγουμένων αποφάσεων (απόφαση του Δικαστηρίου της 26ης Νοεμβρίου 1975, 73/74, Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1975, σ. 457).

106 Στην προσβαλλομένη απόφαση, η Επιτροπή δεν εμφάνισε, ως προς την προσφεύγουσα, κατά τρόπο σαφή και συνεπή τις πραγματικές και νομικές θεωρήσεις που την οδήγησαν στην έκδοσή της. Επομένως, ούτε η προσφεύγουσα ούτε το Πρωτοδικείο είναι σε θέση να γνωρίζουν τα στοιχεία του συλλογισμού της. Αυτό ισχύει όσον αφορά ιδίως τον ορισμό της οικείας γεωγραφικής αγοράς και την εκτίμηση της συμμετοχής της προσφεύγουσας στις φερόμενες παραβάσεις.

107 Τέλος, η Επιτροπή παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως σχετικά με την επιμέτρηση των προστίμων.

108 Η Επιτροπή διατείνεται ότι ο λόγος πρέπει ν' απορριφθεί, εφόσον στηρίζεται απλώς σε γενική επίκληση του άρθρου 190 της Συνθήκης. Εν πάση περιπτώσει, είναι αστήρικτος, διότι η απόφαση είναι επαρκώς αιτιολογημένη.

*Εκτίμηση του Πρωτοδικείου*

109 Κατά πάγια νομολογία, η υποχρέωση αιτιολογήσεως μιας ατομικής αποφάσεως σκοπό έχει να επιτρέψει στον κοινοτικό δικαστή να ασκήσει τον έλεγχό του επί της νομιμότητας της αποφάσεως και να παράσχει στον ενδιαφερόμενο ικανές ενδείξεις ως προς το αν η απόφαση έχει επαρκές έρεισμα ή αν ενδεχομένως πάσχει ελάττωμα λόγω του οποίου θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το κύρος της, το δε περιεχόμενο της υποχρεώσεως αυτής εξαρτάται από τη φύση της περί ης πρόκειται πράξεως και από το πλαίσιο εντός του οποίου εκδόθηκε (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση του Πρωτοδικείου της 11ης Δεκεμβρίου 1996, Τ-49/95, Van Megen Sports κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-1799, σκέψη 51). Και ναι μεν η Επιτροπή υποχρεούται, βάσει του άρθρου 190 της Συνθήκης, να μνημονεύει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία από τα οποία εξαρτάται η νόμιμη δικαιολόγηση της αποφάσεως και τις σκέψεις που την οδήγησαν να την λάβει, δεν απαιτείται όμως να λαμβάνει θέση εφ' όλων των πραγματικών και νομικών ζητημάτων που ανακινήθηκαν κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας (βλ. ιδίως απόφαση Van Landewyck κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 66).

110 Εν προκειμένω, η απόφαση μνημονεύει ευθέως την προσφεύγουσα στο πλαίσιο της περιγραφής των εναρμονισμένων ανατιμήσεων (αιτιολογικές σκέψεις 77 και 89). Περαιτέρω, τα σημεία της αποφάσεως όπου περιγράφονται οι αντικείμενες στον ανταγωνισμό συζητήσεις εντός της JMC (ιδίως αιτιολογικές σκέψεις 44 έως 46, 58, 71, 73, 84, 85 και 87) αφορούν κατ' ανάγκην την προσφεύγουσα, η οποία δεν αμφισβητεί τη συμμετοχή της στις συναντήσεις του οργάνου αυτού. Τέλος, η απόφαση εκθέτει σαφώς τη συλλογιστική την οποία ακολούθησε η Επιτροπή για να κρίνει ότι μετέσχε στην όλη σύμπραξη (αιτιολογικές σκέψεις 116 έως 119).

111 Υπ' αυτές τις συνθήκες, η αιτιολογία της αποφάσεως παρέσχε στην προσφεύγουσα επαρκείς ενδείξεις ώστε να γνωρίζει τα κύρια πραγματικά και νομικά στοιχεία στα οποία στηρίχτηκε η συλλογιστική βάσει της οποίας η Επιτροπή την έκρινε υπαίτια παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

112 Ως προς την αιτιολογία που αφορά την καταλαμβανόμενη από την απόφαση γεωγραφική αγορά, αρκεί η διαπίστωση ότι όχι μόνο το διατακτικό (άρθρο 1),

αλλά και οι αιτιολογικές της σκέψεις (ιδίως σκέψη 2, πρώτο εδάφιο, τρίτη και πέμπτη περίπτωση, σκέψη 44, δεύτερο εδάφιο, δεύτερη περίπτωση, σκέψη 52 και σκέψη 76, πρώτο εδάφιο) αφορούν αντικείμενες στον ανταγωνισμό ενέργειες σε ολόκληρο το έδαφος της Κοινότητας.

113 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το επιχείρημα της προσφεύγουσας περί ανεπαρκούς αιτιολογήσεως του ζητήματος αυτού δεν μπορεί να γίνει δεκτό.

114 Τέλος, όσον αφορά τη φερομένη παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως της επιμετρήσεως των προστίμων, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι μια τέτοια παράβαση, και αν ακόμη υποτεθεί αποδεδειγμένη, θα μπορούσε να θίξει τη νομιμότητα μόνον του άρθρου 3 της αποφάσεως, με το οποίο επιβάλλεται πρόστιμο στην προσφεύγουσα. Τα σχετικά επιχειρήματα πρέπει, επομένως, να συνεξετασθούν με τους λόγους ακυρώσεως που προβάλλονται προς στήριξη του αιτήματος ακυρώσεως ή μειώσεως του προστίμου (βλ. κατωτέρω σκέψεις 238 επ.).

115 Επομένως, ο λόγος ακυρώσεως πρέπει ν' απορριφθεί ως αβάσιμος.

*Δ — Επί του λόγου ακυρώσεως περί εσφαλμένης εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης επί των πράξεων της προσφεύγουσας*

*Επιχειρήματα των διαδίκων*

116 Ο λόγος αυτός συντίθεται από τέσσερα σκέλη.

117 Με το πρώτο σκέλος, η προσφεύγουσα αμφισβητεί κάθε συμμετοχή της σε συνολικό σχέδιο περιορισμού του ανταγωνισμού.

118 Υπενθυμίζει ότι, με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, αναγνώρισε ότι ήταν μέλος της PG Paperboard και είχε μετάσχει στις συνεδριάσεις ορισμένων οργάνων της PG Paperboard, καθώς και στο σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών της Fides. Αγνοούσε όμως ότι οι παρεχόμενες πληροφορίες είχαν περιοριστική επίδραση στον ανταγωνισμό.

119 Η προσχώρησή της σε συνολικό σχέδιο περιορισμού του ανταγωνισμού δεν μπορεί να συναχθεί από την περιορισμένη συμμετοχή της στα όργανα της PG Paperboard και στην ανταλλαγή πληροφοριών εντός της δομής αυτής. Εσφαλμένα άλλωστε εξομοιώνει η Επιτροπή τη συμμετοχή της στα όργανα της PG Paperboard με συμμετοχή στην ίδια τη σύμπραξη, αναφερόμενη, στο υπόμνημα αντικρούσεώς της, στα «όργανα της συμπράξεως».

120 Η Επιτροπή δεν προσκόμισε αξιόπιστες και πειστικές αποδείξεις περί του ότι η προσφεύγουσα συνδεόταν προς το κοινό σύστημα. Συγκεκριμένα, εφόσον η προσφεύγουσα δεν μνημονεύεται σε κανένα από τα έγγραφα που προβάλλονται στην απόφαση ως αποδεικτικά στοιχεία, το μόνο που μπορεί να θεωρηθεί ως αποδεδειγμένο είναι μια απλή παρουσία σε συναντήσεις και συμμετοχή σε ανταλλαγή πληροφοριών. Συναφώς, η προσφεύγουσα εμμένει στη διαφορά που υφίσταται μεταξύ του να ανήκει σε ένα συνολικό σχέδιο περιορισμού του ανταγωνισμού και του να μετέχει σε ορισμένες ενέργειες που ενδέχεται να συνιστούν λιγότερο σοβαρές παραβάσεις στο πλαίσιο του σχεδίου αυτού (παρεύρεση σε συναντήσεις και συμμετοχή στις ανταλλαγές πληροφοριών).

121 Η προσφεύγουσα, αφού αναπτύσσει το κριτήριο το οποίο χρησιμοποίησε η Επιτροπή για ν' αποδείξει τη συμμετοχή στη σύμπραξη καθενός από τους αποδέκτες της αποφάσεως (αιτιολογικές σκέψεις 116 έως 121 της αποφάσεως), καταλήγει ότι η εφαρμογή του κριτηρίου στην ατομική της κατάσταση άγει στη διαπίστωση ότι δεν μετέσχε στο φερόμενο σύστημα. Συγκεκριμένα, κανένα από τα προβαλλόμενα στην απόφαση αποδεικτικά στοιχεία δεν είναι ικανό να συνδέσει την προσφεύγουσα με τη συμπαιγνία.

122 Με το δεύτερο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, η προσφεύγουσα διατείνεται ότι δεν μετείχε στις ανατιμήσεις που συμφωνήθηκαν κατά τη συνεδρίαση της JMC

της 6ης Σεπτεμβρίου 1990 (αιτιολογική σκέψη 89 της αποφάσεως). Όπως εξέθεσε στην απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων (σημείο 5.2.2, και ιδίως σημείο 5.2.2.1), η συμμετοχή της στις διαβουλεύσεις για τις τιμές και στην εφαρμογή τους δεν αποδεικνύεται.

123 Επί πλέον, ούτε η απόφαση ούτε η ανακοίνωση των αιτιάσεων περιέχει την παραμικρή ένδειξη περί συμμετοχής της στον έλεγχο της εφαρμογής των ανατιμήσεων.

124 Με το υπόμνημα απαντήσεως, διευκρινίζει ότι, με τον ισχυρισμό της ότι δεν μετείχε σε διαβουλεύσεις για τις τιμές, πρέπει να γίνει αντιληπτόν κατ' αρχάς ότι δεν είχε αναλάβει καμμία δέσμευση να εφαρμόσει ορισμένο ύψος τιμών, πράγμα που δεν σημαίνει πως δεν ήταν ενήμερη της υπάρξεως συμφωνιών τις οποίες είχαν συνάψει σχετικώς οι μεγάλοι παραγωγοί, πιθανά κατά τις συνεδριάσεις της PWG. Πρέπει, ακολούθως, να γίνει αντιληπτόν ότι η εμπορική της πολιτική ακολούθησε πάντοτε διαφορετικούς κανόνες απ' εκείνους τους οποίους εφάρμοζαν οι ανταγωνιστές της.

125 Με το τρίτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, η προσφεύγουσα διατείνεται ότι δεν μετείχε σε συμπαιγνία για τη ρύθμιση του όγκου παραγωγής, ούτε σε συμπαιγνία για τα μερίδια αγοράς.

126 Διαπιστώνει ότι, κατά την απόφαση (αιτιολογικές σκέψεις 51 επ.), στο πλαίσιο της PG Paperboard καταρτίστηκε μηχανισμός ρυθμίσεως των τιμών και του όγκου παραγωγής, στηριζόμενος στη φερόμενη πολιτική της «τιμής πριν από την ποσότητα». Υποστηρίζεται επίσης (αιτιολογική σκέψη 58) ότι οι μικροί παραγωγοί χαρτονιού, καίτοι δεν είχαν γνώση των λεπτομερών συζητήσεων για τα μερίδια της αγοράς που διεξήγοντο εντός της PWG, ήσαν απολύτως ενήμεροι, στο πλαίσιο της πολιτικής της «τιμής πριν από την ποσότητα», την οποία είχαν αποδεχθεί όλοι, για τη γενική άτυπη συμφωνία μεταξύ των σημαντικότερων παραγωγών όσον αφορά τη διατήρηση της προσφοράς σε σταθερά επίπεδα και την ανάγκη προσαρμογής της δικής τους συμπεριφοράς στην εν λόγω άτυπη συμφωνία.

127 Δεν υπάρχει όμως καμμία απόδειξη του ισχυρισμού αυτού ως προς την προσφεύγουσα. Αντιθέτως, η εμπορική της πολιτική, που εκτίθεται αναλυτικά στην απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, ήταν ανέκαθεν να αυξάνει την ποσότητα προϊόντων στην αγορά, έστω και εις βάρος του κέρδους το οποίο πραγματοποιούσε με βάση τις επιτυγχανόμενες τιμές.

128 Περαιτέρω, η Επιτροπή κακώς της επιρρίπτει συμμετοχή στη συμπαιγνία για τα διαστήματα διακοπής και στη συμπαιγνία για τα μερίδια αγοράς. Αναγνωρίζει, πράγματι, στην αιτιολογική σκέψη 116 της αποφάσεως, ότι μόνον οι μεγάλοι παραγωγοί συνήψαν συμφωνίες για τον όγκο παραγωγής και τα μερίδια αγοράς.

129 Ούτε για την αιτίαση περί καταμερισμού των αγορών προσκομίζονται αποδείξεις, άλλωστε ούτε καν επίκληση αποδεικτικών μέσων γίνεται στην απόφαση. Εν πάση περιπτώσει, η εξέλιξη των πωλήσεων της προσφεύγουσας στις κοινοτικές αγορές αρκεί για ν' αποδείξει ότι η κατηγορία αυτή είναι αστήρικτη καθ' όσον την αφορά.

130 Τέλος, με το τέταρτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, η προσφεύγουσα διατείνεται ότι η έλλειψη διευκρινίσεων, στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, σχετικά με την οικεία γεωγραφική αγορά (βλ. ανωτέρω σκέψεις 66 επ.) διατηρείται και στην απόφαση. Συγκεκριμένα, το μόνο χωρίο της που προσδιορίζει τα όρια αυτής της γεωγραφικής αγοράς είναι η αιτιολογική σκέψη 138, όπου αναγνωρίζεται ότι στην πορτογαλική και την ελληνική αγορά δεν διαπράχθηκαν παραβάσεις. Η προσφεύγουσα δίνει όμως έμφαση στην ασυνέπεια μεταξύ αυτής της αιτιολογικής σκέψεως και της αιτιολογικής σκέψεως 61, όπου τονίζεται ότι το σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών της Fides κάλυπτε ολόκληρη τη Δυτική Ευρώπη.

131 Το ζήτημα αυτό του ορισμού της οικείας γεωγραφικής αγοράς είναι ουσιώδες για να εκτιμηθεί αφενός μεν η ύπαρξη ή μη παραβάσεως, αφετέρου δε η σοβαρότητα και η έκτασή της. Η συμμετοχή της προσφεύγουσας στην παράβαση ήταν αμυδρή, διότι η ισπανική, η ιρλανδική, η πορτογαλική και η ελληνική αγορά, στις οποίες ασκούσε το μείζον μέρος των δραστηριοτήτων της, δεν καλύπτονται από τη διαδικασία.

132 Επί πλέον, η ισπανική και η ιρλανδική αγορά φαίνεται ότι θεωρούνται ως ανήκουσες στην οικεία γεωγραφική αγορά (αιτιολογική σκέψη 72 της αποφάσεως), ενώ οι περισσότερες αποδείξεις που παρέχονται στην απόφαση ουδόλως αναφέρονται στις εθνικές αυτές αγορές. Ειδικότερα, οι αποδείξεις τις οποίες επικαλέστηκε η Επιτροπή για ν' αποδείξει την ύπαρξη συμφωνίας για τις ανατιμήσεις αφορούν την ισπανική και την ιρλανδική αγορά μόνο σε σχέση με τις ανατιμήσεις του Οκτωβρίου 1989, του Απριλίου 1990 και του Ιανουαρίου 1991.

133 Η Επιτροπή αμφισβητεί το παραδεκτόν των επιχειρημάτων τα οποία προβάλλει η προσφεύγουσα στην απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, διότι δεν αποδεικνύεται ότι είναι λυσιτελή για να πλήξουν την προσβαλλομένη απόφαση.

134 Ακολούθως, όσον αφορά το πρώτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, τονίζει ότι η κατάλληλη προσέγγιση, σε μια περίπτωση όπως η παρούσα, είναι να αποδειχθούν η ύπαρξη, η λειτουργία και τα βασικά χαρακτηριστικά της συμπράξεως στο σύνολό της, στη συνέχεια δε να διαπιστωθεί κατά πόσον υπάρχουν βάσιμες και πειστικές αποδείξεις για τη συμμετοχή κάθε μεμονωμένου παραγωγού στο κοινό σχέδιο και ποιο ήταν το διάστημα συμμετοχής κάθε παραγωγού. Σ' αυτό το πλαίσιο, επικαλείται την αιτιολογική σκέψη 116, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως, κατά την οποία η αθέμιτη συνεργασία για τον καθορισμό των τιμών και τον έλεγχο της παραγωγής αποτελούσε αναπόσπαστο μέρος του ιδίου γενικού σχεδίου.

135 Υποθέτει ότι κάθε παραγωγός, που ήταν μέλος της PG Paperboard και συνεδρίαζε στις διάφορες επιτροπές της, μετείχε στη σύμπραξη, διότι η PG Paperboard είχε αφ' εαυτής αθέμιτο κυρίως σκοπό. Η PWG και η JMC ασχολούνταν σχεδόν αποκλειστικά με τον καθορισμό των τιμών και τον καταμερισμό της αγοράς.

136 Εξ άλλου, πολλά άμεσα αποδεικτικά στοιχεία θεμελιώνουν τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στην παράβαση, όπως δείχνουν η απόφαση και τα παραρτήματα της ανακοινώσεως των αιτιάσεων. Η προσφεύγουσα κατονομάζεται στα καίρια έγγραφα που αποδεικνύουν την ύπαρξη της συμπράξεως στο σύνολό της ή στις διάφορες εκδηλώσεις της.

137 Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, η Επιτροπή διατείνεται ότι η συμμετοχή της προσφεύγουσας σε συμπαιγνία για τις τιμές αποδεικνύεται. Συγκεκριμένα, η απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων επιβεβαιώνει απλώς τη συμμετοχή της στη συμπαιγνία για τις τιμές, διότι η συμμετοχή της στα όργανα της συμπράξεως την εμποδίζει να δικαιολογήσει τον φερόμενο ετεροχρονισμό της αναγγελίας των τιμών επικαλούμενη την ευφυή προσαρμογή στις συνθήκες της αγοράς.

138 Όσον αφορά το τρίτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, η Επιτροπή επισημαίνει ότι η προσφεύγουσα δεν αρνείται τη συμμετοχή της στα κύρια όργανα της συμπράξεως, πλην της PWG, και ότι, όσον αφορά τα όργανα αυτά, αποδείχθηκε η καταλογιζόμενη στην προσφεύγουσα ύπαρξη της συμφωνίας και της εναρμονισμένης πρακτικής (βλ. ιδίως αιτιολογικές σκέψεις 111 έως 113 της αποφάσεως). Επομένως, δεν χρειάζεται να υπάρχουν άμεσα αποδεικτικά στοιχεία για το ότι κάθε επιχείρηση που κατηγορείται για συμμετοχή στη σύμπραξη εξέφραζε ρητά τη συγκατάθεσή της ή στήριζε ανοιχτά καθεμιά από τις πτυχές ή εκδηλώσεις της σύμπραξης καθ' όλη τη διάρκειά της (αιτιολογική σκέψη 116 της αποφάσεως). Μια παρόμοια κατακερματισμένη προσέγγιση αντεδείκνυται, τόσο για λόγους ουσιαστικού δικαίου όσο και για πρακτικούς λόγους, εφόσον η ουσία της όλης παραβάσεως έγκειται στην επί σειρά ετών συνεργασία των παραγωγών σε συνδυασμένες αθέμιτες ενέργειες βάσει κοινού σχεδίου (ίδια αιτιολογική σκέψη).

139 Έστω και αν οι μεγάλοι παραγωγοί συζητούσαν μόνοι τους, μεταξύ άλλων, τα μερίδια αγοράς και τις διακοπές παραγωγής εντός της PWG, αυτό δεν σημαίνει ότι οι μικροί παραγωγοί δεν ενεπλέκοντο σ' αυτό το μέρος της παραβάσεως. Συγκεκριμένα, αυτοί ήσαν ενήμεροι και απεδέχοντο την πολιτική καταμερισμού των αγορών εντός της PWG (αιτιολογική σκέψη 58 της αποφάσεως), διευκόλυναν τη θέση σε εφαρμογή του συστήματος ελέγχου του όγκου των πωλήσεων και των μεριδίων αγοράς παρέχοντας χρήσιμες πληροφορίες στη Fides και σχετικά με τα σχέδια προσωρινής παύσεως της παραγωγής στο πλαίσιο της JMC (αιτιολογική σκέψη 71).

140 Η Επιτροπή καταλήγει ότι το τέταρτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως πρέπει επίσης ν' απορριφθεί.

141 Συναφώς, παραπέμπει ουσιαστικά στα επιχειρήματα που εξέθεσε προηγουμένως (βλ. ανωτέρω σκέψεις 76 επ.). Τονίζει πάντως ότι η αιτιολογική σκέψη 138 της αποφάσεως λέει ότι δεν υπάρχουν αξιόπιστα αποδεικτικά στοιχεία για τις συμφωνίες ως προς τις τιμές στην Ελλάδα και την Πορτογαλία και όχι ότι δεν έγιναν παραβάσεις στις χώρες αυτές. Αποκρούει επίσης τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας ότι η ανταλλαγή πληροφοριών στο πλαίσιο της Fides κάλυπταν όλη την Ευρώπη αντιφάσκει με τον ισχυρισμό ότι δεν υπάρχουν αποδείξεις για τις τιμές στην Ελλάδα και την Πορτογαλία.

*Εκτίμηση του Πρωτοδικείου*

142 Κατ' αρχάς, πρέπει να εξετασθούν από κοινού τα τρία πρώτα σκέλη του λόγου ακυρώσεως περί μη συμμετοχής της προσφεύγουσας στην παράβαση που διαπιστώνεται στο άρθρο 1 της αποφάσεως. Το τέταρτο σκέλος, περί ανεπαρκούς ορισμού της οικείας γεωγραφικής αγοράς, θα εξετασθεί χωριστά.

Επί των τριών πρώτων σκελών του λόγου ακυρώσεως, περί μη συμμετοχής της προσφεύγουσας στην παράβαση που διαπιστώνεται στο άρθρο 1 της αποφάσεως

143 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται ότι, δυνάμει του άρθρου 44, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας, το δικόγραφο της προσφυγής πρέπει να εκθέτει το αντικείμενο της διαφοράς και συνοπτική έκθεση των ισχυρισμών των οποίων γίνεται επίκληση. Τα στοιχεία αυτά πρέπει να είναι αρκούντως σαφή και ακριβή ώστε να μπορεί ο μεν καθού διάδικος να προετοιμάσει την άμυνά του, το δε Πρωτοδικείο να αποφανθεί επί της προσφυγής, χωρίς να χρειάζεται ενδεχομένως άλλα στοιχεία. Προς εξασφάλιση της ασφάλειας δικαίου και της ορθής απονομής της δικαιοσύνης, για να είναι παραδεκτή η προσφυγή πρέπει όλα τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία στα οποία στηρίζεται να προκύπτουν, τουλάχιστον συνοπτικά, αλλά πάντως κατά τρόπο ομαλό και κατανοητό, από το ίδιο το δικόγραφο της προσφυγής (βλ. ιδίως διάταξη του Πρωτοδικείου της 29ης Νοεμβρίου 1993, T-56/92, Koelman κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. II-1267, σκέψη 21).

144 Στην παρούσα περίπτωση, πρέπει να γίνει δεκτόν ότι η προσφεύγουσα, παραπέμποντας στα επιχειρήματα τα οποία είχε προβάλει στην απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, δεν επικαλείται ούτε ένα λόγο ακυρώσεως ή επιχείρημα διαφορετικό απ' όσα ανέπτυξε στο δικόγραφο της προσφυγής της. Η παραπομπή του δικογράφου της προσφυγής σε ορισμένες αναπτύξεις που περιέχονται στην απάντηση στην ανακοίνωση των αιτιάσεων γίνεται, επομένως, απλώς για να ενισχύσει και να συμπληρώσει, ως προς συγκεκριμένα σημεία, το σώμα του δικογράφου της προσφυγής. Υπ' αυτές τις συνθήκες, τα επιχειρήματα τα οποία προβάλλει η προσφεύγουσα στο πλαίσιο του παρόντος λόγου ακυρώσεως πρέπει να θεωρηθούν παραδεκτά.

145 Πρέπει, πρώτον, να εξετασθεί αν η Επιτροπή απέδειξε τη συμμετοχή της προσφεύγουσας σε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, όσον αφορά την περίοδο μεταξύ Μαρτίου 1988 και Φεβρουαρίου 1989, αφότου η προσφεύγουσα παραδέχεται ότι άρχισε να μετέχει στις συνεδριάσεις της JMC. Δεύτερον, θα εξετασθεί αν η Επιτροπή απέδειξε τη συμμετοχή της προσφεύγουσας σε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, όσον αφορά την υπολειπόμενη περίοδο, ήτοι από τον Φεβρουάριο του 1989 μέχρι τον Απρίλιο του 1991.

1. Περίοδος μεταξύ Μαρτίου 1988 και Φεβρουαρίου 1989

146 Η αιτιολογική σκέψη, τέταρτο εδάφιο, της αποφάσεως έχει ως εξής:

«Η Enso Española άρχισε να συμμετέχει τακτικά στις συνεδριάσεις ενός οργάνου της PG Paperboard (της οικονομικής επιτροπής) το 1987, ενώ στις 25 Μαΐου 1988 συμμετείχε για πρώτη φορά σε συνεδρίαση του συμβουλίου προέδρων. Ισχυρίζεται ότι άρχισε να συμμετέχει στην JMC μόλις το Φεβρουάριο του 1989. Ωστόσο, έλαβε μέρος στην πρώτη πρωτοβουλία για τις τιμές το 1988 και η πραγματική συμμετοχή της στην παράβαση μπορεί να θεωρηθεί ότι άρχισε το ίδιο περίπου χρονικό σημείο.»

147 Για ν' αποδείξει τη συμμετοχή της προσφεύγουσας σε παράβαση των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού κατά την υπό κρίση περίοδο, η Επιτροπή στηρίζεται στη συμμετοχή αυτής της επιχειρήσεως στις συνεδριάσεις της PC της 25ης Μαΐου και της 17ης Νοεμβρίου 1988 (συνημμένος στην απόφαση πίνακας 3), στη συμμετοχή της στη συνεδρίαση της ΟΕ της 3ης Μαΐου 1988 (συνημμένος στην απόφαση πίνακας 6) και, τέλος, στην πραγματική τιμολογιακή συμπεριφορά της προσφεύγουσας.

148 Πρέπει να εξετασθεί καθένα από τα αποδεικτικά αυτά στοιχεία με την παραπάνω σειρά.

α) Συμμετοχή της προσφεύγουσας σε ορισμένες συνεδριάσεις της PC

149 Ως προς τη συμμετοχή της προσφεύγουσας σε δύο συγκεκριμένες συναντήσεις της PC, η Επιτροπή δεν επικαλείται κανένα αποδεικτικό στοιχείο για το αντικείμενό τους. Επομένως, όταν αναφέρεται στη συμμετοχή αυτή ως αποδεικτικό στοιχείο της συμμετοχής της επιχειρήσεως σε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, στηρίζεται κατ' ανάγκην στην — περιεχόμενη στην απόφαση — γενική περιγραφή του αντικειμένου των συναντήσεων αυτού του οργάνου, καθώς και στα αποδεικτικά στοιχεία που μνημονεύονται στην απόφαση προς στήριξη αυτής της περιγραφής.

150 Συναφώς, η απόφαση αναφέρει: «Όπως εξήγησε η Stora, ένα από τα καθήκοντα της PWG ήταν να εξηγεί στο συμβούλιο των προέδρων τα μέτρα που ήταν αναγκαία για τη ρύθμιση της αγοράς (...). Με τον τρόπο αυτό, οι διευθύνοντες σύμβουλοι που συμμετείχαν στις συνεδριάσεις του συμβουλίου προέδρων ενημερώνονταν για τις αποφάσεις της PWG και τις οδηγίες που έπρεπε να δοθούν στα παραρτήματα πωλήσεων για την υλοποίηση των συμπεφωνημένων πρωτοβουλιών για τις τιμές» (αιτιολογική σκέψη 41, πρώτο εδάφιο). Η Επιτροπή επισημαίνει επίσης: «Η PWG συνεδρίαζε πάντα πριν από κάθε προγραμματισμένη συνεδρίαση του συμβουλίου προέδρων και, δεδομένου ότι το ίδιο πρόσωπο προήδρευε και των δύο συνεδριάσεων, δεν επιδέχεται αμφιβολία το ποιος γνωστοποιούσε το αποτέλεσμα των διαβουλεύσεων της PWG στους άλλους "προέδρους", όπως αποκαλούνταν, που δεν ήταν μέλη του εσωτερικού κύκλου» (αιτιολογική σκέψη 38, δεύτερο εδάφιο).

151 Η Stora αναφέρει ότι οι μετέχοντες στις συναντήσεις της PC επληροφορούντο για τις λαμβανόμενες από την PWG αποφάσεις (παράρτημα 39 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, παράγραφος 8). Την ακρίβεια όμως αυτού του ισχυρισμού αμφισβητούν διάφορες επιχειρήσεις που μετείχαν στις συναντήσεις της PC. Ειδικότερα, την αμφισβητεί εμμέσως η προσφεύγουσα, καθ' όσον δεν αμφισβητεί τη συμμετοχή της σε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Κατά συνέπεια, οι δηλώσεις της Stora για τον ρόλο της PC δεν μπορούν, αν δεν στηρίζονται σε άλλα αποδεικτικά στοιχεία, να θεωρηθούν ως επαρκής απόδειξη του αντικειμένου των συναντήσεων του εν λόγω οργάνου.

152 Ασφαλώς, στη δικογραφία περιλαμβάνεται ένα έγγραφο, ήτοι η από 22 Μαρτίου 1993 δήλωση ενός πρώην μέλους της διευθύνσεως της Feldmühle (ονόματι Roos), που ενισχύει εκ πρώτης όψεως τους ισχυρισμούς της Stora. Ο Roos δηλώνει, μεταξύ άλλων, τα εξής: «Το περιεχόμενο των διεξαγομένων εντός της PWG συζητήσεων διαβιβαζόταν στις μη εκπροσωπούμενες στον όμιλο αυτόν επιχειρήσεις κατά τη σύσκεψη των προέδρων που ακολουθούσε αμέσως μετά ή, αν δεν γινόταν αμέσως σύσκεψη των προέδρων, κατά την JMC». Το έγγραφο όμως αυτό, έστω και αν δεν μνημονεύεται ρητώς στην απόφαση προς στήριξη των αιτιάσεων της Επιτροπής σχετικά με το αντικείμενο των συναντήσεων της PC, δεν μπορεί, ούτως ή άλλως, να θεωρηθεί ως στοιχειοθετούν περαιτέρω απόδειξη προστιθέμενη στις δηλώσεις της Stora. Πράγματι, δεδομένου ότι οι δηλώσεις αυτές συνοψίζουν τις απαντήσεις τις οποίες έδινε καθεμιά από τις τρεις επιχειρήσεις τις οποίες κατείχε η Stora κατά τη διάρκεια της παραβάσεως, μεταξύ των οποίων και η Feldmühle, το πρώην μέλος της διευθύνσεως της τελευταίας αυτής επιχειρήσεως συνιστά κατ' ανάγκην μια από τις πηγές δηλώσεων της ίδιας της Stora.

153 Η Επιτροπή υποστηρίζει, στην απόφαση, ότι «η ομολογία της Stora ότι το συμβούλιο προέδρων συζητούσε όντως τον κατόπιν αθέμιτης συνεργασίας καθορισμό των τιμών επιβεβαιώνεται» από το παράρτημα 61 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, σημείωμα που ανευρέθηκε στον εμπορικό πράκτορα της Mayr-Melnhof στο Ηνωμένο Βασίλειο, που αναφέρεται σε συνάντηση που έγινε στη Βιέννη στις 12 και 13 Δεκεμβρίου 1986 (αιτιολογικές σκέψεις 41, τρίτο εδάφιο, και 75, δεύτερο εδάφιο). Το έγγραφο αυτό περιέχει την ακόλουθη πληροφορία:

«Καθορισμός των τιμών στο Ηνωμένο Βασίλειο

Σε πρόσφατη συνεδρίαση της Fides συμμετείχε εκπρόσωπος της Weig που ανέφερε ότι, κατά τη γνώμη της τελευταίας, το 9 % ήταν πολύ υψηλό για το Ηνωμένο Βασίλειο και κατέληγε στο 7 %. Μεγάλη απογοήτευση επειδή αυτό εσή-

μαινε ότι ο καθένας μπορούσε να διαπραγματευθεί τις τιμές. Η πολιτική τιμών στο Ηνωμένο Βασίλειο θα ανατεθεί στην RHU με τη στήριξη της [Mayr-Melnhof], έστω και αν αυτό επιφέρει *προσωρινή* μείωση της ποσότητας, ενώ προσπαθούμε να διατηρήσουμε τον στόχο του 9 % (πράγμα που θα φανεί). [Οι Mayr-Melnhof/FS] επιδιώκουν μια πολιτική αναπτύξεως στο Ηνωμένο Βασίλειο, η μείωση όμως των κερδών είναι σοβαρή και θα χρειαστεί να αγωνιστούμε για ν' ανακτήσουμε τον έλεγχο των τιμών. [Η Mayr-Melnhof] δεν αμφισβητεί ότι κανένα πρόβλημα δεν λύνεται από το γεγονός ότι η αύξηση των πωλήσεών της στη Γερμανία κατά 6 000 είναι γνωστή!»

154 Η συνάντηση της Fides που μνημονεύεται στην αρχή του παρατιθεμένου χωρίου είναι πιθανότατα, κατά τη Mayr-Melnhof (απάντηση σε αίτηση παροχής πληροφοριών, παράρτημα 62 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων), η συνάντηση της PC της 10ης Νοεμβρίου 1986, στην οποία η προσφεύγουσα δεν ήταν παρούσα, σύμφωνα με τον συνημμένο στην απόφαση πίνακα 3.

155 Διαπιστώνεται ότι το αναλυθέν έγγραφο πιστοποιεί ότι η Weig αντέδρασε παρέχοντας ενδείξεις για τη μέλλουσα τιμολογιακή πολιτική της στο Ηνωμένο Βασίλειο, σε σχέση με κάποιο αρχικό επίπεδο ανατιμήσεως.

156 Δεν μπορεί όμως να θεωρηθεί ότι το έγγραφο αυτό αποδεικνύει ότι η Weig αντέδρασε σε σχέση με ορισμένο επίπεδο ανατιμήσεως συμφωνηθέν μεταξύ των επιχειρήσεων που συνηντώντο στο πλαίσιο της PG Paperboard σε κάποιο χρονικό σημείο προγενέστερο της 10ης Νοεμβρίου 1986.

157 Συγκεκριμένα, η Επιτροπή δεν προβάλλει κανένα αποδεικτικό στοιχείο σχετικώς. Επί πλέον, η μνεία της Weig σχετικά με κάποια ανατίμηση «9 %» μπορεί να εξηγηθεί από την αναγγελία ανατιμήσεως στο Ηνωμένο Βασίλειο της Thames Board Ltd στις 5 Νοεμβρίου 1986 (παράρτημα A-12-1). Η αναγγελία αυτή δημοσιοποιήθηκε σύντομα, όπως αυτό προκύπτει από ένα απόκομμα του Τύπου (παράρτημα A-12-3). Τέλος, η Επιτροπή δεν προσκόμισε κανένα άλλο

έγγραφο που να αποδεικνύει ευθέως ότι κατά τις συναντήσεις της PC γίνονταν συζητήσεις για τις ανατιμήσεις. Υπ' αυτές τις συνθήκες, δεν αποκλείεται οι λόγοι της Weig, όπως παρατίθενται στο παράρτημα 61 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, να ελέχθησαν στο περιθώριο της συναντήσεως της PC της 10ης Νοεμβρίου 1986, όπως επανειλημμένα υποστήριξε επ' ακροατηρίου η Weig.

158 Η Επιτροπή υποστηρίζει επίσης, στην απόφαση, ότι «έγγραφα που ενετόπισε η Επιτροπή στην FS-Karton (που ανήκει στον όμιλο M-M) επιβεβαιώνουν ότι κατά τα τέλη του 1987 επετεύχθη συμφωνία στις δύο ομάδες προέδρων για τα συναφή θέματα του ελέγχου του όγκου των πωλήσεων και της πειθαρχίας όσον αφορά τις τιμές» (αιτιολογική σκέψη 53, πρώτο εδάφιο). Αναφέρεται, σχετικώς, στο παράρτημα 73 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, εμπιστευτικό σημείωμα με ημερομηνία 28 Δεκεμβρίου 1988, το οποίο απηύθυνε ο υπεύθυνος πωλήσεων διευθυντής μάρκετινγκ του ομίλου Mayr-Melnhof στη Γερμανία (ονόματι Katzner) προς τον γενικό διευθυντή της Mayr-Melnhof στην Αυστρία (ονόματι Gröller), με αντικείμενο την κατάσταση της αγοράς.

159 Συναφώς, ο συντάκτης του εγγράφου μνημονεύει, προεισαγωγικώς, τη στενότερη συνεργασία σε ευρωπαϊκή κλίμακα στο πλαίσιο του «κύκλου των προέδρων» («Präsidentenkreis»), έκφραση την οποία η Mayr-Melnhof ερμηνεύει ως καταλαμβάνουσα ταυτόχρονα την PWG και την PC στο γενικότερό τους πλαίσιο, χωρίς δηλαδή να αναφέρεται σε κάποιο γεγονός ή κάποια συγκεκριμένη συνάντηση (παράρτημα 75 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, σημείο 2. a).

160 Στο πλαίσιο της παρούσας υποθέσεως, ναι μεν δεν αμφισβητείται ότι το παράρτημα 73 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων συνιστά απόδειξη που ενισχύει τις δηλώσεις της Stora περί υπάρξεως συμπαιγνίας αφενός μεν ως προς τα μερίδια αγοράς μεταξύ των επιχειρήσεων που είχαν πρόσβαση στον «κύκλο των προέδρων», αφετέρου δε ως προς τα διαστήματα διακοπής της λειτουργίας των ιδίων επιχειρήσεων, η Επιτροπή όμως δεν προσκομίζει κανένα άλλο αποδεικτικό στοιχείο που να επιβεβαιώνει ότι η PC είχε, μεταξύ άλλων, ως σκοπό να συζητεί για τη συμπαιγνία ως προς τα μερίδια αγοράς και τη ρύθμιση του όγκου της παραγωγής. Κατά συνέπεια, ο — χρησιμοποιούμενος στο παράρτημα 73 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων — όρος «κύκλος των προέδρων»

(«Präsidentenkreis») δεν μπορεί, παρά τις παρασχεθείσες από τη Mayr-Melnhof εξηγήσεις, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι παραπέμπει δε άλλα όργανα πλην της PWG.

161 Εν όψει των προεκτεθέντων, η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι οι συναντήσεις της PC ανέπτυσσαν, παράλληλα προς τις θεμιτές δραστηριότητες, δράση αντιβαίνουσα στον ανταγωνισμό. Επομένως, δεν μπορούσε να συναγάγει από τα προβληθέντα αποδεικτικά στοιχεία ότι οι μετέχουσες στις συναντήσεις αυτού του οργάνου επιχειρήσεις μετείχαν σε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

162 Συμπεραίνεται, επομένως, ότι η συμμετοχή της προσφεύγουσας σε δύο συνεδριάσεις της PC δεν αποδεικνύει ότι παρέβη το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, όσον αφορά την περίοδο μεταξύ Μαρτίου 1988 και Φεβρουαρίου 1989.

β) Συμμετοχή της προσφεύγουσας σε συνεδρίαση της ΟΕ

163 Είναι αδιαμφισβήτητο ότι, κατά την περίοδο μεταξύ Μαρτίου 1988 και Φεβρουαρίου 1989, η προσφεύγουσα μετέσχε σε μία μόνη συνεδρίαση της ΟΕ, ήτοι στις 3 Μαΐου 1988. Εφόσον η Επιτροπή δεν επικαλέστηκε κανένα αποδεικτικό στοιχείο αναφερόμενο στη συνεδρίαση αυτή, πρέπει να εξετασθεί γενικότερα αν οι συνεδριάσεις της ΟΕ εστρέφοντο κατά του ανταγωνισμού.

164 Κατά την απόφαση, «το "κεντρικό θέμα" των συζητήσεων της οικονομικής επιτροπής ήταν η ανάλυση και η αξιολόγηση της αγοράς χαρτονιού στις διάφορες χώρες» (αιτιολογική σκέψη 50, πρώτο εδάφιο). Η ΟΕ «συζητούσε θέματα όπως οι διακυμάνσεις των τιμών στις εθνικές αγορές και οι ανεκτέλεστες παραγγελίες και γνωστοποιούσε τα πορίσματά της στην JMC (ή στην προκάτοχό της "επιτροπή μάρκετινγκ" πριν από τα τέλη του 1987)» (αιτιολογική σκέψη 49, πρώτο εδάφιο).

165 Κατά την Επιτροπή, «οι συζητήσεις για τις συνθήκες της αγοράς δεν ήταν αόριστες: οι συνομιλίες για την κατάσταση κάθε εθνικής αγοράς πρέπει να θεωρηθούν στο πλαίσιο των προγραμματισμένων πρωτοβουλίων για τις τιμές, συμπεριλαμβανόμενης και της διαφαινόμενης ανάγκης προσωρινής διακοπής της λειτουργίας των εργοστασίων για τη στήριξη των αυξήσεων των τιμών» (αιτιολογική σκέψη 50, πρώτο εδάφιο). Περαιτέρω, η Επιτροπή κρίνει τα εξής: «Η οικονομική επιτροπή πιθανόν να είχε λιγότερο άμεση σχέση με τον καθορισμό των τιμών αυτό καθεαυτό, αλλά δεν ευσταθεί το ότι οι συμμετέχοντες δεν είχαν επίγνωση του παράνομου σκοπού για τον οποίο επρόκειτο να χρησιμοποιηθούν οι πληροφορίες που εν γνώσει τους παρείχαν στην JMC» (αιτιολογική σκέψη 119, δεύτερο εδάφιο).

166 Προς στήριξη του ισχυρισμού της ότι οι διεξαγόμενες εντός της ΟΕ συζητήσεις είχαν αντικείμενο αντίθετο στον ανταγωνισμό, η Επιτροπή επικαλείται ένα μόνο έγγραφο, εμπιστευτικό σημείωμα συνταχθέν από εκπρόσωπο της FS-Karton (του ομίλου Mayr-Melnhof), που αφορούσε τα βασικά σημεία της συναντήσεως της ΟΕ της 3ης Οκτωβρίου 1989 (παράρτημα 70 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων).

167 Στην απόφαση, η Επιτροπή συνοψίζει το περιεχόμενο αυτού του εγγράφου ως εξής:

«(...) εκτός από μια λεπτομερή ανάλυση της ζήτησης, της παραγωγής και των ληφθεισών παραγγελιών, θέματα της συνεδρίασης ήταν και τα ακόλουθα:

— η διαπιστωθείσα έντονη αντίδραση των αγοραστών στην τελευταία αύξηση της τιμής της ποιότητας GC, που άρχισε να ισχύει την 1η Οκτωβρίου,

— οι ανεκτέλεστες παραγγελίες των παραγωγών ποιοτήτων GC και GD, συμπεριλαμβανόμενων και των επιμέρους θέσεων,

— οι εκθέσεις για τη πραγματική και την προγραμματιζόμενη προσωρινή διακοπή της παραγωγής,

— τα ιδιάζοντα προβλήματα εφαρμογής των αυξήσεων των τιμών στο Ηνωμένο Βασίλειο και οι επιπτώσεις τους στην απαιτούμενη διαφορά μεταξύ των τιμών των ποιοτήτων GC και GD,

— η σύγκριση των προβλεπόμενων εσόδων από εισερχόμενες παραγγελίες κάθε εθνικού ομίλου» (αιτιολογική σκέψη 50, δεύτερο εδάφιο).

168 Πρέπει να γίνει δεκτό ότι αυτή η περιγραφή του περιεχομένου του εγγράφου είναι, κατά βάσιν, ορθή. Η Επιτροπή δεν επικαλείται όμως κανένα αποδεικτικό στοιχείο προς στήριξη του ισχυρισμού της ότι το παράρτημα 70 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων πρέπει να θεωρηθεί «ως ενδείξεις για την πραγματική φύση των συζητήσεων του οργάνου αυτού» (αιτιολογική σκέψη 113, τελευταίο εδάφιο, της αποφάσεως). Περαιτέρω, η Stora δηλώνει: «Η JMC συστάθηκε στα τέλη 1987 και συνεδρίασε για πρώτη φορά στις αρχές 1988, αναδεχόμενη έκτοτε μέρος των καθηκόντων που ανήκαν στην Οικονομική Επιτροπή. Τα λοιπά καθήκοντα της Οικονομικής Επιτροπής αναδέχθηκε η Στατιστική Επιτροπή» (παράρτημα 39 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, παράγραφος 13). Επομένως, όσον αφορά τουλάχιστον την περίοδο που άρχισε στις αρχές 1988, τη μόνη περίοδο κατά την οποία η προσφεύγουσα θεωρήθηκε ότι διέπραξε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, οι δηλώσεις της Stora δεν περιέχουν κανένα στοιχείο που να στηρίζει την αιτίαση της Επιτροπής ότι οι αποφάσεις αυτού του οργάνου είχαν σκοπό αντίθετο στον ανταγωνισμό. Ούτε επικαλείται η Επιτροπή αποδεικτικά στοιχεία επιτρέποντα να θεωρηθεί ότι οι μετέχοντες στις συναντήσεις της ΟΕ ήσαν ενήμεροι της ακριβούς φύσεως των συναντήσεων της JMC, οργάνου στο οποίο η ΟΕ υπέβαλλε αναφορά. Επομένως, δεν αποκλείεται όσοι μετέχοντες στις συναντήσεις της ΟΕ δεν μετείχαν ταυτόχρονα στις συναντήσεις της JMC να μην ελάμβαναν γνώση του πώς ακριβώς χρησιμοποιούσε η JMC τις εκθέσεις τις οποίες ετοίμαζε η ΟΕ.

169 Κατά συνέπεια, το παράρτημα 70 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων δεν στοιχειοθετεί την ακριβή φύση των συζητήσεων που διεξήγοντο κατά τις συναντήσεις της ΟΕ.

170 Πρέπει να προστεθεί ότι η ίδια η Επιτροπή φαίνεται να θεωρεί ότι η συμμετοχή στις συνεδριάσεις της ΟΕ δεν συνιστά επαρκή απόδειξη περί οποιασδήποτε παραβάσεως, διότι η προσφεύγουσα, η οποία είχε παραστεί σε συνεδριάσεις της ΟΕ το 1987, δεν θεωρήθηκε ότι διέπραξε παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού πριν από τον Μάρτιο του 1988.

171 Εν όψει των προεκτεθέντων, το γεγονός ότι η προσφεύγουσα, κατά το υπό κρίση χρονικό διάστημα, έλαβε μέρος σε μία συνεδρίαση της ΟΕ δεν αποδεικνύει τη συμμετοχή της σε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

γ) Πραγματική τιμολογιακή συμπεριφορά της προσφεύγουσας

172 Όσον αφορά το υπό κρίση χρονικό διάστημα (Μάρτιος 1988 μέχρι Φεβρουάριο 1989), από τον πίνακα Β του παραρτήματος της αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η προσφεύγουσα έθεσε σε εφαρμογή ανατιμήσεις στη μεν Γαλλία την 1η Μαρτίου, στο δε Ηνωμένο Βασίλειο την 1η Απριλίου 1988, ήτοι σε ημερομηνίες αντιστοιχούσες προς εκείνες που φέρεται ότι συμφωνήθηκαν εντός των οργάνων της PG Paperboard. Κατά τον ίδιο πίνακα, η Επιτροπή δεν διαπίστωσε ανατιμήσεις της προσφεύγουσας σε άλλες εθνικές αγορές κατά την πρωτοβουλία ανατιμήσεων του Μαρτίου/Απριλίου 1988.

173 Περαιτέρω, κατά τον πίνακα Γ του παραρτήματος της αποφάσεως, η Επιτροπή δεν διαθέτει κανένα στοιχείο σχετικά με τυχόν ανατιμήσεις της προσφεύγουσας κατά την πρωτοβουλία ανατιμήσεων του Οκτωβρίου 1988.

174 Υπ' αυτές τις συνθήκες, η πραγματική τιμολογιακή συμπεριφορά της προσφεύγουσας, την οποία έκρινε αποδειχθείσα η Επιτροπή, δεν επιρρωννύει τον ισχυρισμό της ότι η προσφεύγουσα μετείχε σε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

δ) Συμπέρασμα σχετικό με την υπό κρίση περίοδο

175 Εν όψει του συνόλου των προεκτεθέντων, τα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία επικαλέστηκε η Επιτροπή, ακόμη και εκτιμώμενα στο σύνολό τους, δεν θεμελιώνουν συμμετοχή της προσφεύγουσας σε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ Μαρτίου 1988 και Φεβρουαρίου 1989.

2. Περίοδος μεταξύ Φεβρουαρίου 1989 και Απριλίου 1991

176 Κατά το άρθρο 1 της αποφάσεως, οι αποδέκτριες της αποφάσεως επιχειρήσεις παρέβησαν το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης συμμετέχοντας, στην περίπτωση της προσφεύγουσας από τον Μάρτιο του 1988 τουλάχιστον μέχρι τα τέλη του 1991 τουλάχιστον, σε συμφωνία και εναρμονισμένη πρακτική με τις οποίες, από τα μέσα του 1986, οι προμηθευτές χαρτονιού στην Κοινότητα, μεταξύ άλλων, «συμφώνησαν τακτικές αυξήσεις των τιμών για κάθε ποιότητα του προϊόντος σε κάθε εθνικό νόμισμα» και «προσχεδίασαν και εφήρμοσαν ταυτόχρονες και ενιαίες αυξήσεις των τιμών σε ολόκληρη την Κοινότητα», «συμφώνησαν άτυπα να διατηρηθούν σταθερά τα μερίδια των σημαντικότερων παραγωγών στην αγορά με κατά καιρούς τροποποιήσεις» και «έλαβαν, όλο και συχνότερα από τις αρχές του 1991, εναρμονισμένα μέτρα ελέγχου της προσφοράς του προϊόντος στην κοινοτική αγορά, για να εξασφαλίσουν την εφαρμογή των εν λόγω εναρμονισμένων αυξήσεων των τιμών».

177 Κατά την απόφαση, επομένως, κάθε μια από τις επιχειρήσεις που κατονομάζονται στο άρθρο 1 αυτής παρέβη το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης συμμετέχοντας σε μία μόνη παράβαση συνιστάμενη σε συμπαιγνία αφορώσα τρία διαφορετικά μεν αλλ' επιδιώκοντα κοινό σκοπό θέματα. Οι τρεις αυτές μορφές συμπαιγνίας πρέπει να θεωρηθούν ως συστατικά στοιχεία της όλης συμπράξεως.

178 Υπ' αυτές τις συνθήκες, πρέπει να εξετασθεί χωριστά αν η προσφεύγουσα μετέσχε σε καθεμιά από τις εν λόγω συμπαιγνίες.

α) Περί της συμμετοχής της προσφεύγουσας σε συμπαιγνία ως προς τις τιμές

179 Κατά την Επιτροπή, το βασικό έργο της JMC ήταν εξ αρχής:

«— να προσδιορίζει κατά πόσο και, εάν αυτό συνέβαινε, με ποιον τρόπο θα μπορούσαν να τεθούν σε ισχύ οι αυξήσεις των τιμών και να γνωστοποιεί τα συμπεράσματά της στην PWG,

— να επεξεργάζεται τις λεπτομέρειες των πρωτοβουλιών για τις τιμές που απεφάσιζε η PWG για καθεμία χώρα μεμονωμένα και για τους κυριότερους πελάτες με στόχο τη δημιουργία ενός συστήματος ταυτόσημων (δηλαδή ενιαίων) τιμών στην Ευρώπη (...)» (αιτιολογική σκέψη 44, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως).

180 Ειδικότερα, στην αιτιολογική σκέψη 45, πρώτο και δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως, η Επιτροπή υποστηρίζει:

«Η Επιτροπή αυτή συζητούσε τον τρόπο με τον οποίο επρόκειτο να εφαρμοστούν από κάθε παραγωγό στις διάφορες αγορές οι αυξήσεις των τιμών που συμφωνούσε η PWG. Οι πρακτικές λεπτομέρειες για την υλοποίηση των προτεινόμενων αυξήσεων των τιμών εξετάζονταν σε συζητήσεις "στρογγυλής τραπέζης", όπου κάθε σύνεδρος είχε την ευκαιρία να σχολιάζει την προτεινόμενη αύξηση.

Τυχόν δυσκολίες για την υλοποίηση των αυξήσεων των τιμών που είχε αποφασίσει η PWG, ή η κατά διαστήματα άρνηση συνεργασίας, εγνωστοποιούντο στην PWG, η οποία (κατά τη Stora) "επεδίωκε τότε να επιτύχει το επίπεδο συνεργασίας που εθεωρείτο αναγκαίο". Η JMC υπέβαλλε χωριστές εκθέσεις για τις ποιότητες GC και GD. Σε περίπτωση που η PWG τροποποιούσε μια

απόφαση για τις τιμές βάσει των εκθέσεων που λάμβανε από την JMC, τα κατάλληλα μέτρα που έπρεπε να εφαρμοστούν εσυζητούντο κατά την επόμενη συνεδρίαση της JMC.»

181 Διαπιστώνεται ότι η Επιτροπή ορθώς αναφέρεται, προς στήριξη των στοιχείων που προβάλλει σχετικά με το αντικείμενο των συναντήσεων της JMC, στις δηλώσεις της Stora (παραρτήματα 35 και 39 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων).

182 Περαιτέρω, έστω και αν δεν διαθέτει κανένα επίσημο πρακτικό συναντήσεως της JMC, απέσπασε από τη Mayr-Melnhof και τη Rena ορισμένα εσωτερικά σημειώματα αναφερόμενα στις συναντήσεις της 6ης Σεπτεμβρίου 1989, της 16ης Οκτωβρίου 1989 και της 6ης Σεπτεμβρίου 1990 (παραρτήματα 117, 109 και 118 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων). Τα σημειώματα αυτά, το περιεχόμενο των οποίων περιγράφεται στις αιτιολογικές σκέψεις 80, 82 και 87 της αποφάσεως, αντανακλούν τις λεπτομερείς συζητήσεις που διεξήχθησαν κατά τις συναντήσεις αυτές επί των εναρμονισμένων πρωτοβουλιών για τις τιμές. Συνιστούν, επομένως, αποδεικτικά στοιχεία που σαφώς επιρρωννύουν την παρασχεθείσα από τη Stora περιγραφή των καθηκόντων της JMC.

183 Συναφώς, πρέπει να παρατεθούν, δίκην παραδείγματος, οι σημειώσεις που είχε τηρήσει η Rena από τη συνεδρίαση της JMC της 6ης Σεπτεμβρίου 1990 (παράρτημα 118 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων), στις οποίες αναφέρονται, μεταξύ άλλων, τα εξής:

«*Την επόμενη εβδομάδα, το Σεπτέμβριο* θα ανακοινωθεί αύξηση των τιμών

| | |
|---|---|
| Γαλλία | 40 FF |
| Κάτω Χώρες | 14 NLG |
| Γερμανία | 12 DM |
| Ιταλία | 80 LIT |
| Βέλγιο | 2,50 BFR |
| Ελβετία | 9 SF |
| Ηνωμένο Βασίλειο | 40 UK£ |
| Ιρλανδία | 45 IR£ |

Η αύξηση των τιμών θα είναι "η ίδια" για όλες τις ποιότητες, GD, UD, GT, GC κ.λπ. θα είναι ίση.

Μόνο μία αύξηση της τιμής ετησίως.
Για τις παραδόσεις από 7 Ιανουαρίου.
Όχι αργότερα από τις 31 Ιανουαρίου.
Επιστολή της 14ης Σεπτεμβρίου για την αύξηση των τιμών (Mayr-Melnhof).
19 Σεπτεμβρίου η Feldmuehle διαβιβάζει επιστολή.
Η Cascades πριν από το τέλος Σεπτεμβρίου.
Όλοι πρέπει να αποστείλουν τις επιστολές τους πριν από τις 8 Οκτωβρίου».

184 Όπως εξηγεί η Επιτροπή στις αιτιολογικές σκέψεις 88 έως 90 της αποφάσεως, μπόρεσε περαιτέρω να αποσπάσει εσωτερικά έγγραφα, που της επέτρεπαν να συμπεράνει ότι οι επιχειρήσεις, και ιδίως οι ρητώς κατονομαζόμενες στο παράρτημα 118 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, ανήγγειλαν και εφάρμοσαν όντως τις συμφωνηθείσες ανατιμήσεις.

185 Όσον αφορά το παράρτημα 117 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, σημειώσεις από τη συνεδρίαση της JMC της 6ης Σεπτεμβρίου 1989, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι συνιστά απόδειξη της συμπαιγνίας περί την πρωτοβουλία ανατιμήσεων του Οκτωβρίου 1989. Αναφέρει, μεταξύ άλλων, ότι στις σημειώσεις αυτές «αναφέρονται λεπτομερή στοιχεία για τις αυξήσεις των τιμών που είχαν αναγγελθεί σε κάθε νόμισμα και εκτιμώνται οι αντιδράσεις των πελατών και η πρόοδος που είχε ήδη επιτυχθεί όσον αφορά την εφαρμογή των αυξήσεων σε κάθε εθνική αγορά» (αιτιολογική σκέψη 80, πέμπτο εδάφιο, της αποφάσεως). Η προσφεύγουσα, η οποία συμμετέσχε στη συνεδρίαση της JMC της 6ης Σεπτεμβρίου 1989 (συνημμένος στην απόφαση πίνακας 4), δεν αμφισβητεί ότι το παράρτημα 117 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων αναφέρεται στη συνεδρίαση αυτή. Ούτε αμφισβητεί άλλωστε την περιεχόμενη στην απόφαση περιγραφή αυτού του εγγράφου.

186 Όσον αφορά, ακολούθως, τον ισχυρισμό της Επιτροπής ότι οι κατονομαζόμενες στο άρθρο 1 της αποφάσεως επιχειρήσεις επιτηρούσαν την εφαρμογή των ανατιμήσεων (αιτιολογική σκέψη 82 της αποφάσεως), παραπέμπει στο παράρ-

τημα 109 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, που αφορά τη συνεδρίαση της JMC της 16ης Οκτωβρίου 1989. Η προσφεύγουσα όμως δεν αμφισβητεί την περιεχόμενη στην απόφαση περιγραφή αυτού του εγγράφου.

187 Έστω και αν τα έγγραφα τα οποία επικαλείται η Επιτροπή αφορούν μικρό μόνον αριθμό των συναντήσεων της JMC που διεξήχθησαν κατά το καλυπτόμενο από την απόφαση χρονικό διάστημα, όλες οι διατιθέμενες αποδείξεις ενισχύουν τη δήλωση της Stora ότι βασικός σκοπός της JMC ήταν να καθορίζει τις εναρμονισμένες ανατιμήσεις και να επιτηρεί την εφαρμογή τους στην πράξη. Συναφώς, η σχεδόν παντελής έλλειψη πρακτικών, επισήμων ή εσωτερικής χρήσεως, των συναντήσεων της JMC πρέπει να θεωρηθεί ως επαρκής απόδειξη του ισχυρισμού της Επιτροπής ότι οι επιχειρήσεις που είχαν μετάσχει στις συναντήσεις προσπαθούσαν να αποκρύψουν την αληθή φύση των συζητήσεων αυτού του οργάνου (βλ. ιδίως αιτιολογική σκέψη 45 της αποφάσεως). Υπ' αυτές τις συνθήκες, αντεστράφη το βάρος της αποδείξεως και εναπέκειτο στις αποδέκτριες της αποφάσεως επιχειρήσεις που είχαν μετάσχει στις συναντήσεις αυτού του οργάνου να αποδείξουν ότι είχε θεμιτούς σκοπούς. Δεδομένου ότι οι επιχειρήσεις αυτές δεν το απέδειξαν, ορθώς η Επιτροπή θεώρησε ότι οι συζητήσεις τις οποίες διεξήγαν στις συναντήσεις αυτού του οργάνου οι επιχειρήσεις είχαν αντικείμενο κυρίως αντίθετο προς τον ανταγωνισμό.

188 Όσον αφορά την ατομική θέση της προσφεύγουσας, η συμμετοχή της σε εννέα συνεδριάσεις της JMC, και ιδίως στις 6 Σεπτεμβρίου 1989, πρέπει, υπό το πρίσμα των προεκτεθέντων, να θεωρηθεί ως επαρκής απόδειξη της συμμετοχής της στη συμπαιγνία ως προς τις τιμές.

189 Καθ' όσον η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η πραγματική συμπεριφορά της στην αγορά δεν συμβιβάζεται με τους ισχυρισμούς της Επιτροπής σχετικά με τη συμμετοχή της στη συμπαιγνία ως προς τις τιμές, το παραπάνω επιχείρημα δεν μπορεί να γίνει δεκτό.

190 Πρώτον, η ύπαρξη συμπαιγνίας ως προς τις τιμές δεν πρέπει να συγχέεται με την εφαρμογή των συμφωνηθεισών ανατιμήσεων. Συγκεκριμένα, η αποδεικτική

αξία των προσκομισθέντων από την Επιτροπή στοιχείων είναι τέτοια, ώστε τα της πραγματικής συμπεριφοράς της προσφεύγουσας στην αγορά δεν μπορούν να επηρεάσουν τα συμπεράσματα της Επιτροπής σχετικά με τη συμμετοχή της στη συμπαιγνία για τις τιμές. Οι ισχυρισμοί της προσφεύγουσας θα μπορούσαν, το πολύ, να χρησιμεύσουν προς απόδειξη του ότι η συμπεριφορά της δεν ακολούθησε τη συμφωνηθείσα από τις επιχειρήσεις που συνεδρίαζαν εντός της PG Paperboard.

191 Δεύτερον, κατά πάγια νομολογία, το γεγονός ότι μια επιχείρηση δεν συμμορφώνεται προς τα αποτελέσματα των συναντήσεων που έχουν αντικείμενο προδήλως αντίθετο προς τον ανταγωνισμό ουδόλως μειώνει την ευθύνη της για τη συμμετοχή της στη σύμπραξη, άπαξ αυτή δεν αποστασιοποιήθηκε δημοσίως από το περιεχόμενο των συναντήσεων (βλ., π.χ., απόφαση του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1995, Τ-141/89, Tréfileurope κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-791, σκέψη 85). Επομένως, και αν ακόμη υποτεθεί ότι η συμπεριφορά της προσφεύγουσας στην αγορά δεν συνήδε προς τα συμφωνηθέντα, το γεγονός αυτό ουδόλως επηρεάζει την ευθύνη της εκ παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, καθ' όσον δεν έλαβε δημόσια τις αποστάσεις της από το περιεχόμενο των συναντήσεων στις οποίες μετείχε.

192 Εν όψει των προεκτεθέντων, η Επιτροπή απέδειξε ότι η προσφεύγουσα μετείχε στη συμπαιγνία ως προς τις τιμές κατά την περίοδο μεταξύ Φεβρουαρίου 1989 και Απριλίου 1991.

β) Περί της συμμετοχής της προσφεύγουσας σε συμπαιγνία ως προς τους χρόνους διακοπής

193 Κατά την απόφαση, οι παρούσες στις συνεδριάσεις της PWG επιχειρήσεις μετείχαν, από τα τέλη του 1987, σε συμπαιγνία ως προς τους χρόνους διακοπής των εγκαταστάσεων, οι δε χρόνοι διακοπής εφαρμόστηκαν όντως από το 1990 και μετά.

194 Συγκεριμένα, όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 37, τρίτο εδάφιο, της αποφάσεως, το αληθές έργο της PWG, κατά την περιγραφή της Stora, «ήταν η διεξαγωγή "συζητήσεων και συνεννοήσεων για την αγορά, τα μερίδια της αγοράς, τις τιμές, τις αυξήσεις των τιμών και την παραγωγική ικανότητα"». Αναφερόμενη, εξ άλλου, στη «συμφωνία που επιτεύχθηκε στην PWG κατά το 1987» (αιτιολογική σκέψη 52, πρώτο εδάφιο), η Επιτροπή εκθέτει ότι αποσκοπούσε ιδίως στη διατήρηση «της προσφοράς σε σταθερά επίπεδα» (αιτιολογική σκέψη 58, πρώτο εδάφιο).

195 Όσο για τον ρόλο τον οποίο διαδραμάτισε η PWG στη συμπαιγνία για τον έλεγχο του εφοδιασμού, την οποία χαρακτήριζε η εξέταση των διαστημάτων διακοπής λειτουργίας των μηχανών, η απόφαση αναφέρει ότι η PWG διαδραμάτισε καθοριστικό ρόλο στην εφαρμογή των διαστημάτων διακοπής λειτουργίας, όταν από το 1990, αυξήθηκε το παραγωγικό δυναμικό και υποχώρησε η ζήτηση: «(...) από τις αρχές του 1990, οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις (...) θεώρησαν αναγκαίο να συνεννοηθούν για την ανάγκη προσωρινής παύσης της παραγωγής στα πλαίσια της PWG. Οι μεγαλύτεροι παραγωγοί ανεγνώριζαν ότι δεν μπορούσαν να αυξήσουν τη ζήτηση με μείωση των τιμών και ότι η συνέχιση της χρησιμοποίησης όλης της παραγωγικής ικανότητας θα είχε απλώς ως αποτέλεσμα την πτώση των τιμών. Θεωρητικά, η περίοδος προσωρινής παύσης της παραγωγής που ήταν απαραίτητη για την εξισορρόπηση της προσφοράς και της ζήτησης μπορούσε να υπολογισθεί βάσει των εκθέσεων για την παραγωγική ικανότητα» (αιτιολογική σκέψη 70).

196 Η απόφαση επισημαίνει περαιτέρω: «Ωστόσο, η PWG δεν κατένεμε επίσημα το "χρόνο προσωρινής παύσης της παραγωγής" που αντιστοιχούσε σε κάθε παραγωγό. Σύμφωνα με τη Stora, αντιμετωπίζονταν πρακτικές δυσκολίες για την κατάρτιση ενός συντονισμένου σχεδίου όσον αφορά το χρόνο προσωρινής διακοπής της παραγωγής για όλους τους παραγωγούς. Η Stora αναφέρει ότι για τους λόγους αυτούς "υπήρχε μόνον ένα χαλαρό σύστημα ενθάρρυνσης"» (αιτιολογική σκέψη 71).

197 Δέον να τονισθεί ότι η Stora εξηγεί (παράρτημα 39 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, παράγραφος 24): «Με την υιοθέτηση, από την PWG, της πολιτικής της τιμής πριν από την ποσότητα και την προοδευτική εφαρμογή συστήματος ισοδυνάμων τιμών από το 1988, τα μέλη της PWG αναγνώρισαν ότι η τήρηση των διαστημάτων διακοπής της λειτουργίας ήταν αναγκαία για τη διατήρηση

των τιμών ενώπιον της μειωμένης αυξήσεως της ζητήσεως. Αν οι κατασκευαστές δεν τηρούσαν τα διαστήματα διακοπής της λειτουργίας, θα τους ήταν αδύνατο να διατηρήσουν τις συμφωνηθείσες τιμές ενώπιον του αυξανομένου πλεονάσματος του παραγωγικού δυναμικού».

198 Στην επόμενη παράγραφο της δηλώσεώς της, προσθέτει: «Το 1988 και 1989, η βιομηχανία μπορούσε να λειτουργήσει σχεδόν με το πλήρες δυναμικό της. Τα διαστήματα διακοπής, πέρα από το φυσιολογικό κλείσιμο λόγω επισκευών και διακοπών, κατέστησαν αναγκαία από το 1990 και μετά (...). Ακολούθως, αποδείχθηκαν αναγκαίες οι διακοπές λειτουργίας, όταν τα κύματα παραγγελιών σταματούσαν, για να διατηρηθεί η πολιτική της τιμής πριν από την ποσότητα. Τα διαστήματα διακοπής τα οποία όφειλαν να τηρούν οι παραγωγοί (για να εξασφαλίζουν τη διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ παραγωγής και καταναλώσεως) μπορούσαν να υπολογίζονται βάσει των εκθέσεων για τις ποσότητες. Η PWG δεν υπεδείκνυε ρητά τα διαστήματα διακοπής που έπρεπε να τηρηθούν, παρ' όλον ότι υπήρχε κάποιο χαλαρό σύστημα ενθαρρύνσεως (...)».

199 Η Επιτροπή στηρίζει επίσης τα συμπεράσματά της στο παράρτημα 73 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων (β. σκέψη 158 ανωτέρω).

200 Κατά το έγγραφο αυτό, που μνημονεύεται στις αιτιολογικές σκέψεις 53 έως 55, η αποφασισθείσα το 1987 στενότερη συνεργασία στο πλαίσιο του «κύκλου των προέδρων» («Präsidentenkreis»), δημιούργησε «κερδισμένους» και «χαμένους».

201 Οι λόγοι τους οποίους επικαλείται ο συντάκτης για να εξηγήσει γιατί η Mayr-Melnhof ήταν μεταξύ των «χαμένων» κατά τον χρόνο της συντάξεώς της αποτελούν σημαντικά αποδεικτικά στοιχεία περί της υπάρξεως συμπαιγνίας μεταξύ των μετεχόντων στις συναντήσεις της PWG όσον αφορά τα διαστήματα διακοπής.

202 Ειδικότερα, ο συντάκτης διαπιστώνει:

«4) Στο σημείο αυτό η αντίληψη των ενδιαφερομένων μερών ως προς τον επιδιωκόμενο στόχο αρχίζει να διίσταται.

(...)

c) Όλοι οι υπεύθυνοι πωλήσεων και πράκτορές μας στην Ευρώπη ελευθερώθηκαν από τον όγκο πωλήσεων του προϋπολογισμού τους και ακολουθήθηκε μια αυστηρή πολιτική τιμών, μη επιδεχόμενη καμμία σχεδόν εξαίρεση (συχνά οι συνεργάτες μας δεν κατάλαβαν την αλλαγή στάσεώς μας απέναντι στην αγορά — στο παρελθόν, η μόνη απαίτηση αφορούσε τις ποσότητες, ενώ εφεξής σημασία είχε μόνο η πειθαρχία ως προς τις τιμές, με κίνδυνο να χρειαστεί να σταματήσουν οι μηχανές).»

203 Η Mayr-Melnhof υποστηρίζει (παράρτημα 75 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων) ότι το παρατιθέμενο ανωτέρω χωρίο αφορά την εσωτερική κατάσταση της επιχειρήσεως. Αν αναλυθεί όμως υπό το πρίσμα του γενικοτέρου πλαισίου του σημειώματος, το απόσπασμα αυτό εξηγεί πώς εφαρμοζόταν, σε επίπεδο εμπορικών υπευθύνων, μια αυστηρή πολιτική χαρασσόμενη από τον «κύκλο των προέδρων». Το έγγραφο, επομένως, σημαίνει ότι οι μετέχοντες στη συμφωνία του 1987, δηλαδή τουλάχιστον οι μετέχοντες στις συναντήσεις της PWG, αναμφισβήτητα στάθμισαν ποιες θα ήσαν οι συνέπειες της χαρασσομένης πολιτικής, στην περίπτωση που αυτή θα εφαρμοζόταν αυστηρά.

204 Εν όψει των προεκτεθέντων, πρέπει να γίνει δεκτό ότι η Επιτροπή απέδειξε την ύπαρξη συμπαιγνίας ως προς τα διαστήματα διακοπής της παραγωγής μεταξύ όσων μετείχαν στις συναντήσεις της PWG.

205 Κατά την απόφαση, οι επιχειρήσεις που μετείχαν στις συναντήσεις της JMC, μεταξύ των οποίων και η προσφεύγουσα, έλαβαν μέρος και σ' αυτή τη σύμπραξη.

206 Επ' αυτού, η Επιτροπή αναφέρει ιδίως τα εξής:

«Παράλληλα με τη διαδικασία της Fides που έδιδε ενοποιημένα στοιχεία, αποτελούσε τρέχουσα πρακτική για κάθε μεμονωμένο παραγωγό να γνωστοποιεί τις ανεκτέλεστες παραγγελίες του στους ανταγωνιστές κατά τις συνεδριάσεις της JMC.

Οι πληροφορίες για τις παραληφθείσες παραγγελίες εκφραζόμενες σε ημέρες εργασίας ήταν χρήσιμες για δύο λόγους:

— για να αποφασισθεί κατά πόσο οι συνθήκες είναι κατάλληλες για την πραγματοποίηση συντονισμένης αύξησης των τιμών,

— για να καθορισθεί ο απαιτούμενος χρόνος προσωρινής παύσης της παραγωγής που είναι αναγκαίος για τη διατήρηση της ισορροπίας μεταξύ προσφοράς και ζήτησης (...)» (αιτιολογική σκέψη 69, τρίτο και τέταρτο εδάφιο, της αποφάσεως).

207 Επισημαίνει επίσης ότι:

«Οι ανεπίσημες σημειώσεις που τηρήθηκαν σε δύο συνεδριάσεις της JMC, η πρώτη από τις οποίες πραγματοποιήθηκε τον Ιανουάριο του 1990 (βλέπε αιτιολογική σκέψη 84) και η δεύτερη το Σεπτέμβριο του 1990 (βλέπε αιτιολογική σκέψη 87), καθώς και άλλα έγγραφα (αιτιολογικές σκέψεις 94 και 95), επιβεβαιώνουν ότι στην PG Paperboard οι μεγαλύτεροι παραγωγοί ενημέρωναν λεπτομερώς και συνεχώς τους μικρότερους παραγωγούς σχετικά με τα σχέδιά

τους για περαιτέρω προσωρινή παύση της παραγωγής για να αποφευχθεί η μείωση των τιμών» (αιτιολογική σκέψη 71 της αποφάσεως).

208 Οι έγγραφες αποδείξεις που αναφέρονται στις συναντήσεις της JMC (παραρτήματα 109, 117 και 118 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων) επιβεβαιώνουν ότι, στο πλαίσιο της προετοιμασίας των εναρμονισμένων ανατιμήσεων, γίνονταν συζητήσεις για τα διαστήματα διακοπής. Ειδικότερα, το παράρτημα 118 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, σημείωμα της Rena με ημερομηνία 6 Σεπτεμβρίου 1990 (βλ. επίσης σκέψη 183 ανωτέρω), μνημονεύει τα ποσά των ανατιμήσεων σε διάφορες χώρες, τις ημερομηνίες των μελλοντικών αναγγελιών αυτών των ανατιμήσεων, καθώς και κατάσταση των ανεκτελέστων παραγγελιών εκφρασμένη σε ημέρες εργασίας για διαφόρους κατασκευαστές. Ο συντάκτης του εγγράφου σημειώνει ότι ορισμένοι κατασκευαστές προέβλεπαν διαστήματα διακοπής, πράγμα που εκφράζει, π.χ., ως εξής:

«Kopparfors 5 - 15 days
5 /9 will stop for five days».

209 Περαιτέρω, παρ' όλον ότι τα παραρτήματα 109 και 117 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων δεν περιέχουν ενδείξεις αναφερόμενες ευθέως στα προβλεπόμενα διαστήματα διακοπής, αποκαλύπτουν ότι η κατάσταση των εισερχομένων παραγγελιών συζητήθηκαν κατά τις συνεδριάσεις της JMC της 6ης Σεπτεμβρίου 1989 και της 16ης Οκτωβρίου 1989. Υπενθυμίζεται όμως ότι η προσφεύγουσα έλαβε μέρος στη συνεδρίαση της JMC της 6ης Σεπτεμβρίου 1989 (βλ. σκέψη 185 ανωτέρω).

210 Τα έγγραφα αυτά, συνεκτιμώμενα με τις δηλώσεις της Stora, αποδεικνύουν επαρκώς το ότι οι εκπροσωπούμενοι στις συναντήσεις της JMC κατασκευαστές μετείχαν στη συμπαιγνία ως προς τα διαστήματα διακοπής. Συγκεκριμένα, οι επιχειρήσεις που μετείχαν στη συμπαιγνία ως προς τις τιμές είχαν κατ' ανάγκην επίγνωση του ότι η εξέταση της καταστάσεως των ανεκτελέστων παραγγελιών και των εισερχομένων παραγγελιών, καθώς και οι συζητήσεις για τα ενδεχόμενα διαστήματα διακοπής, δεν είχαν ως μόνο σκοπό να προσδιορίσουν αν οι συνθήκες της αγοράς ήσαν ευνοϊκές για μια εναρμονισμένη ανατίμηση, αλλά

και να προσδιορίσουν αν τα διαστήματα διακοπής ήσαν αναγκαία για ν' αποφευχθεί η υπονόμευση των συμφωνουμένων τιμών από πλεονάζουσα προσφορά. Όπως προκύπτει, ειδικότερα, από το παράρτημα 118 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, οι μετέχοντες στη συνάντηση της JMC της 6ης Σεπτεμβρίου 1990 συμφώνησαν να αναγγελθεί μια προσεχής ανατίμηση, καίτοι διάφοροι κατασκευαστές δήλωσαν ότι διετίθεντο να σταματήσουν την παραγωγή τους. Οι συνθήκες της αγοράς ήσαν, επομένως, τέτοιες, που η πραγματική εφαρμογή μιας μελλοντικής ανατιμήσεως θα απαιτούσε, κατά πάσα πιθανότητα, να εφαρμοστούν (πρόσθετα) διαστήματα διακοπής, συνέπεια δηλαδή την οποία οι κατασκευαστές απεδέχθησαν, σιωπηρώς τουλάχιστον.

211 Σ' αυτή τη βάση, και χωρίς να είναι αναγκαίο να εξεταστούν τα λοιπά αποδεικτικά στοιχεία τα οποία επικαλέστηκε με την απόφασή της η Επιτροπή (παραρτήματα 102, 113, 130 και 131 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων), πρέπει να γίνει δεκτό ότι η Επιτροπή απέδειξε ότι οι επιχειρήσεις που μετείχαν στις συναντήσεις της JMC και στη συμπαιγνία ως προς τις τιμές έλαβαν μέρος σε συμπαιγνία ως προς τα διαστήματα διακοπής.

212 Πρέπει ν' απορριφθεί, σ' αυτό το πλαίσιο, το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι η μη συμμετοχή της στη συμπαιγνία ως προς τα διαστήματα διακοπής αποδεικνύεται από το γεγονός ότι ουδέποτε προέβη σε διακοπές της παραγωγής.

213 Πρώτον, η Επιτροπή παραδέχεται στην απόφαση ότι το βάρος της μειώσεως της παραγωγής για τη διατήρηση των επιπέδων των τιμών το επωμίζονταν οι κυριότεροι παραγωγοί (αιτιολογική σκέψη 71, δεύτερο εδάφιο).

214 Δεύτερον, και αν ακόμη θεωρηθεί αποδεδειγμένο ότι η προσφεύγουσα χρησιμοποίησε στο μέγιστο την παραγωγική της ικανότητα και ότι η χρήση αυτή δεν ήταν σύμφωνη με τα όσα είχε συμφωνήσει με τους ανταγωνιστές της εντός της JMC, το γεγονός αυτό δεν θα αναιρούσε τη συμμετοχή της στη συμπαιγνία ως προς τους χρόνους διακοπής (βλ. ιδίως απόφαση του Πρωτοδικείου της 17ης Δεκεμβρίου 1991, Τ-6/89, Enichem Anic κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. II-1623, σκέψη 165).

215 Επομένως, πρέπει να θεωρηθεί ότι η προσφεύγουσα μετείχε σε συμπαιγνία ως προς τους χρόνους διακοπής κατά την περίοδο μεταξύ Φεβρουαρίου 1989 και Απριλίου 1991.

γ) Περί της συμμετοχής της προσφεύγουσας σε συμπαιγνία ως προς τα μερίδια αγοράς

216 Η προσφεύγουσα αμφισβητεί τη συμμετοχή της σε συμπαιγνία ως προς τα μερίδια αγοράς, χωρίς όμως να αμφισβητεί το λεγόμενο στην απόφαση ότι οι παραγωγοί που μετείχαν στις συνεδριάσεις της PWG συνήψαν συμφωνία που προέβλεπε «το "πάγωμα" στα τότε επίπεδα των μεριδίων των κυριότερων παραγωγών στην αγορά της Δυτικής Ευρώπης, χωρίς προσπάθειες για την προσέλκυση νέων πελατών ή την επέκταση των υφιστάμενων επιχειρηματικών δραστηριοτήτων με επιθετική πολιτική τιμολόγησης» (αιτιολογική σκέψη 52, πρώτο εδάφιο).

217 Υπ' αυτές τις συνθήκες, τονίζεται ότι, όσον αφορά τις επιχειρήσεις που δεν μετείχαν στις συναντήσεις της PWG, η Επιτροπή εκθέτει τα εξής:

«Μολονότι οι μικροί παραγωγοί χαρτονιού που συμμετείχαν στις συνεδριάσεις της JMC δεν είχαν γνώση των λεπτομερών συζητήσεων για τα μερίδια της αγοράς στην PWG, ήταν απολύτως ενήμεροι, στα πλαίσια της πολιτικής "η τιμή πριν από την ποσότητα" την οποία είχαν αποδεχθεί όλοι, για τη γενική άτυπη συμφωνία μεταξύ των σημαντικότερων παραγωγών όσον αφορά τη διατήρηση "της προσφοράς σε σταθερά επίπεδα" και δεν αμφέβαλλαν για την ανάγκη προσαρμογής της δικής τους συμπεριφοράς στην εν λόγω άτυπη συμφωνία» (αιτιολογική σκέψη 58, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως).

218 Καίτοι αυτό δεν προκύπτει ρητά από την απόφαση, η Επιτροπή επιβεβαιώνει, ως προς το σημείο αυτό, τις δηλώσεις της Stora, που έχουν ως εξής:

«Άλλοι κατασκευαστές που δεν μετείχαν στην PWG κατά κανόνα δεν ενημερώνονταν για τις λεπτομέρειες των συζητήσεων σχετικά με τα μερίδια αγοράς. Στο πλαίσιο όμως της πολιτικής της τιμής πριν από την ποσότητα, στην οποία μετείχαν, όφειλαν να γνωρίζουν τη σύμπραξη των κυριοτέρων κατασκευαστών, που απέβλεπε στην αποτροπή της μειώσεως των τιμών διά της διατηρήσεως σταθερής της προσφοράς.

Όσον αφορά την προσφορά [χαρτονιού] GC, το μερίδιο των κατασκευαστών που δεν μετείχαν στην PWG ήταν, ούτως ή άλλως, τόσο ασήμαντο, ώστε η συμμετοχή τους ή μη στις συμπράξεις ως προς τα μερίδια αγοράς δεν είχε καμμία πρακτική επίπτωση προς τη μια ή την άλλη κατεύθυνση» (παράρτημα 43 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, σημείο 1.2).

219 Η Επιτροπή στηρίζεται, επομένως, κυρίως, όπως και η Stora, στην υπόθεση ότι, έστω και χωρίς έγγραφες αποδείξεις, οι επιχειρήσεις που, ναι μεν δεν μετείχαν στις συναντήσεις της PWG, αποδεδειγμένα όμως προσχωρούσαν στα λοιπά συστατικά στοιχεία της παραβάσεως που περιγράφονται στο άρθρο 1 της αποφάσεως, πρέπει να είχαν επίγνωση της συμπράξεως ως προς τα μερίδια αγοράς.

220 Ο συλλογισμός αυτός δεν μπορεί να γίνει δεκτός. Πρώτον, η Επιτροπή δεν επικαλείται κανένα αποδεικτικό στοιχείο για το ότι οι επιχειρήσεις που δεν μετείχαν στις συναντήσεις της PWG προσχωρούσαν σε μια γενική συμφωνία που προέβλεπε, μεταξύ άλλων, την παγίωση των μεριδίων των κυριοτέρων παραγωγών στην αγορά.

221 Δεύτερον, το γεγονός και μόνον ότι οι εν λόγω επιχειρήσεις μετείχαν σε συμπαιγνία ως προς τις τιμές και ως προς τα διαστήματα διακοπής δεν αποδεικνύει ότι έλαβαν μέρος και σε συμπαιγνία ως προς τα μερίδια αγοράς. Συναφώς, η συμπαιγνία ως προς τα μερίδια αγοράς δεν ήταν — αντιθέτως προς ό,τι

φαίνεται να υποστηρίζει η Επιτροπή — άρρηκτα συνδεδεμένη με τη συμπαιγνία ως προς τις τιμές ή/και ως προς τα διαστήματα διακοπής. Αρκεί να διαπιστωθεί ότι η συμπαιγνία ως προς τα μερίδια αγοράς των κυριοτέρων παραγωγών που συνεδρίαζαν στο πλαίσιο της PWG σκοπό είχε, κατά την απόφαση (βλ. σκέψεις 78 έως 80 ανωτέρω), να διατηρηθούν σταθερά τα μερίδια αγοράς, με περιστασιακές τροποποιήσεις, ακόμη και σε περιόδους κατά τις οποίες οι συνθήκες της αγοράς — και ιδίως η ισορροπία μεταξύ προσφοράς και ζητήσεως — ήσαν τέτοιες που δεν απαιτούσαν καμμία ρύθμιση της παραγωγής προς εξασφάλιση της αποτελεσματικής εφαρμογής των συμφωνηθεισών ανατιμήσεων. Επομένως, η ενδεχόμενη συμμετοχή στη συμπαιγνία ως προς τις τιμές ή/και ως προς τα διαστήματα διακοπής δεν αποδεικνύει ότι οι επιχειρήσεις που δεν παρίσταντο στις συναντήσεις της PWG μετείχαν και σε συμπαιγνία ως προς τα μερίδια αγοράς, ούτε ότι τις εγνώριζαν ή ότι όφειλαν κατ' ανάγκην να τις γνωρίζουν.

222 Τρίτον, διαπιστώνεται ότι, στην αιτιολογική σκέψη 58, δεύτερο και τρίτο εδάφιο, της αποφάσεως, η Επιτροπή επικαλείται, ως πρόσθετο αποδεικτικό στοιχείο του εν λόγω ισχυρισμού, το παράρτημα 102 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, σημείωμα ληφθέν από τη Rena που, κατά την απόφαση, αφορούσε μια ειδική συνεδρίαση του Nordic Paperboard Institute που πραγματοποιήθηκε στις 3 Οκτωβρίου 1988. Συναφώς, αρκεί να αναγνωριστεί αφενός μεν ότι η προσφεύγουσα δεν ήταν μέλος του Nordic Paperboard Institute, αφετέρου δε ότι η μνεία, στο έγγραφο αυτό, περί της ενδεχομένης ανάγκης να εφαρμοστούν διαστήματα διακοπής της λειτουργίας δεν αποτελεί, για τους προαναφερθέντες λόγους, απόδειξη συμπαιγνίας ως προς τα μερίδια αγοράς.

223 Για να μπορεί όμως η Επιτροπή να θεωρεί καθεμιά από τις επιχειρήσεις — τις οποίες κατονομάζει σε μια απόφαση όπως η υπό κρίση — ως υπαίτια, επί ορισμένο χρονικό διάστημα, συνολικής συμπράξεως, πρέπει να αποδεικνύει ότι κάθε μία απ' αυτές είτε συνήνεσε στη συνομολόγηση ενός συνολικού σχεδίου καλύπτοντος τα συστατικά στοιχεία της συμπράξεως, είτε μετέσχε ευθέως, κατά το χρονικό αυτό διάστημα, σε όλα αυτά τα στοιχεία. Μια επιχείρηση μπορεί επίσης να θεωρηθεί υπαίτια συνολικής συμπράξεως, έστω και αν αποδεδειγμένα μετέσχε ευθέως σε ένα μόνον ή σε πλείονα συστατικά στοιχεία αυτής της συμπράξεως, άπαξ εγνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει αφενός μεν ότι η συμπαιγνία στην οποία μετείχε αποτελούσε μέρος ολικού σχεδίου, αφετέρου δε ότι το ολικό αυτό σχέδιο κάλυπτε όλα τα συστατικά στοιχεία της συμπράξεως. Όταν αυτό συμβαίνει, το ότι η εμπλεκόμενη επιχείρηση δεν μετέσχε ευθέως σε όλα τα

συστατικά στοιχεία της συνολικής συμπράξεως δεν την απαλλάσσει της ευθύνης εκ παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Η περίσταση όμως αυτή μπορεί να ληφθεί υπόψη κατά την εκτίμηση της βαρύτητας της παραβάσεως που διαπιστώνεται εις βάρος της.

224 Εν προκειμένω, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι η προσφεύγουσα εγνώριζε — ή όφειλε να γνωρίζει — ότι η παραβατική της συμπεριφορά εντασσόταν σε συνολικό σχέδιο που περιελάμβανε, πέρα από τη συμπαιγνία ως προς τις τιμές και τη συμπαιγνία ως προς τα διαστήματα διακοπής, στις οποίες όντως μετείχε, και συμπαιγνία ως προς τα μερίδια αγοράς των κυριοτέρων κατασκευαστών.

225 Εν όψει των προεκτεθέντων, η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι η προσφεύγουσα μετείχε σε συμπαιγνία ως προς τα μερίδια αγοράς κατά την περίοδο μεταξύ Φεβρουαρίου 1989 και Απριλίου 1991.

δ) Η συμμετοχή της προσφεύγουσας σε κοινό κλαδικό σχέδιο περιορισμού του ανταγωνισμού

226 Η επιχειρηματολογία της προσφεύγουσας πρέπει να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, καθ' όσον έκρινε ότι αρκούσε ν' αποδείξει την ύπαρξη, τη λειτουργία και τα βασικά χαρακτηριστικά της συμπράξεως στο σύνολό της, στη συνέχεια δε να διαπιστώσει την ύπαρξη βασίμων και πειστικών αποδείξεων για τη συμμετοχή κάθε μεμονωμένου παραγωγού στο κοινό σχέδιο, για καθέναν δε απ' αυτούς το διάστημα συμμετοχής του στο σύστημα αυτό (αιτιολογική σκέψη 116 της αποφάσεως).

227 Διαπιστώθηκε ήδη ότι η Επιτροπή απέδειξε τη συμμετοχή της προσφεύγουσας, κατά την υπό κρίση περίοδο, στη συμπαιγνία ως προς τις τιμές και στη συμπαιγνία ως προς τα διαστήματα διακοπής, όχι όμως και σε συμπαιγνία ως προς τα μερίδια αγοράς.

228 Υπ' αυτές τις συνθήκες, το κοινό κλαδικό σχέδιο περιορισμού του ανταγωνισμού, στο οποίο η προσφεύγουσα έλαβε μέρος σύμφωνα με το άρθρο 1 της αποφάσεως, κάλυπτε, ως προς αυτήν, μόνο τη συμπαιγνία ως προς τις τιμές και τη συμπαιγνία ως προς τα διαστήματα διακοπής.

ε) Συμπεράσματα σχετικά με την περίοδο μεταξύ Φεβρουαρίου 1989 και Απριλίου 1991

229 Υπό το πρίσμα του συνόλου των προεκτεθέντων, πρέπει ν' ακυρωθεί, έναντι της προσφεύγουσας, το άρθρο 1, ογδόη περίπτωση, της αποφάσεως, κατά το οποίο η συμφωνία και η εναρμονισμένη πρακτική στις οποίες μετείχε είχαν ως σκοπό «να διατηρηθούν σταθερά τα μερίδια των σημαντικότερων παραγωγών στην αγορά με κατά καιρούς τροποποιήσεις».

230 Κατά τα λοιπά, η Επιτροπή απέδειξε τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στην παράβαση την οποία διαπίστωσε στο άρθρο 1 της αποφάσεως κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ Φεβρουαρίου 1989 και Απριλίου 1991.

Περί του τετάρτου σκέλους του λόγου ακυρώσεως, περί παραλείψεως ορισμού της οικείας γεωγραφικής αγοράς

231 Κατά το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, απαγορεύονται «όλες οι συμφωνίες μεταξύ επιχειρήσεων, όλες οι αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων και κάθε εναρμονισμένη πρακτική, που δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς».

232 Εν προκειμένω, η Επιτροπή έκρινε ότι η προσφεύγουσα μετείχε σε συμφωνία και σε εναρμονισμένη πρακτική αποσκοπούσα στον περιορισμό του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς και επηρεάζουσα το εμπόριο μεταξύ κρατών

μελών (αιτιολογικές σκέψεις 133 έως 138 της αποφάσεως). Όπως ήδη διαπιστώθηκε (βλ. σκέψη 112 ανωτέρω), από το σκεπτικό της αποφάσεως προκύπτει ότι η Επιτροπή έκρινε ότι οι συμπαιγνίες μεταξύ επιχειρήσεων εκάλυπταν ολόκληρο το έδαφος της Κοινότητας. Καθ' όσον, λοιπόν, η Επιτροπή διαπίστωσε παράβαση αποσκοπούσα στον περιορισμό του ανταγωνισμού σε ολόκληρο το έδαφος της Κοινότητας, η διαπίστωση αυτού του περιορισμού του ανταγωνισμού δεν προϋπέθετε κανέναν ορισμό της γεωγραφικής αγοράς (βλ., στην ίδια κατεύθυνση, απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Ιουλίου 1966, 56/64 και 58/64, Consten και Grundig κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 363, 374, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 21ης Φεβρουαρίου 1995, Τ-29/92, SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-289, σκέψη 74).

233 Η προσφεύγουσα δεν δύναται να υποστηρίζει ότι, εν όψει της αιτιολογικής σκέψεως 138, οι αντίθετες στον ανταγωνισμό ενέργειες δεν αφορούσαν την πορτογαλική και την ελληνική αγορά. Στην εν λόγω αιτιολογική σκέψη, η Επιτροπή επισημαίνει τον καθολικό χαρακτήρα των ρυθμίσεων αθέμιτης συνεργασίας, που κάλυπταν όλο σχεδόν το εμπόριο ενός σημαντικού βιομηχανικού προϊόντος σε ολόκληρη την Κοινότητα. Συναφώς, η υποσημείωση, κατά την οποία «τα μόνα κράτη μέλη για τα οποία δεν υπάρχουν βάσιμα στοιχεία περί ρυθμίσεων καθορισμού των τιμών είναι η Πορτογαλία και η Ελλάδα, που δεν έχουν εγχώριο παραγωγό χαρτονιού», πρέπει, με γνώμονα το όλο σκεπτικό και διατακτικό της αποφάσεως, να γίνει νοητή υπό την έννοια ότι, κατά την Επιτροπή, η διαπιστωθείσα παράβαση αφορούσε ολόκληρη την κοινοτική αγορά, παρ' όλον ότι δεν υπήρχαν άμεσες αποδείξεις ως προς την πορτογαλική και την ελληνική αγορά.

234 Επομένως, η Επιτροπή δεν υποστήριξε ότι οι καταμαρτυρούμενες με την απόφαση αντίθετες στον ανταγωνισμό ενέργειες δεν εκάλυπταν την πορτογαλική και την ελληνική αγορά. Άπαξ η καταγγελλόμενη από την προσφεύγουσα (βλ. ανωτέρω σκέψη 130) εσωτερική αντίφαση της αποφάσεως δεν υφίσταται, το επιχείρημα πρέπει ν' αποκρουσθεί.

235 Πρέπει, επομένως, ν' απορριφθεί το τέταρτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως.

236 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι πρέπει ν' ακυρωθεί, έναντι της προσφεύγουσας, το άρθρο 1 της αποφάσεως, κατά το μέτρο που η διάταξη αυτή αναφέρει ότι η προσφεύγουσα μετείχε σε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης πριν από τον Φεβρουάριο του 1989. Περαιτέρω, πρέπει ν' ακυρωθεί, έναντι της προσφεύγουσας, το άρθρο 1, ογδόη περίπτωση, της αποφάσεως, κατά το οποίο η συμφωνία και η εναρμονισμένη πρακτική στις οποίες μετείχε είχαν ως σκοπό «να διατηρηθούν σταθερά τα μερίδια των σημαντικότερων παραγωγών στην αγορά με κατά καιρούς τροποποιήσεις».

237 Ο λόγος ακυρώσεως πρέπει ν' απορριφθεί κατά τα λοιπά.

**Επί του αιτήματος ακυρώσεως ή μειώσεως του προστίμου**

Α — *Επί του λόγου ακυρώσεως περί παραβάσεως του άρθρου 190 της Συνθήκης ως προς τα πρόστιμα*

*Επιχειρήματα των διαδίκων*

238 Η προσφεύγουσα επικαλείται παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως όσον αφορά τον τρόπο υπολογισμού του προστίμου, ιδίως καθ' όσον η Επιτροπή δεν ανέφερε ούτε ποιο έτος έλαβε ως έτος αναφοράς για να εφαρμόσει το ποσοστό του κύκλου εργασιών, ούτε ποιο ποσοστό του κύκλου εργασιών έλαβε ως βασικό συντελεστή πριν προβεί στην εκτίμηση των ελαφρυντικών και επιβαρυντικών περιστάσεων, ούτε καν ποιον κύκλο εργασιών έλαβε ως βάση. Ομοίως, η απλή απαρίθμηση των περιστάσεων των οποίων η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι έλαβε υπόψη κατά την επιμέτρηση των προστίμων δεν συνιστά επαρκή αιτιολογία.

239 Το δικαίωμα κινήσεως αποτελεσματικού δικαστικού ελέγχου επιβάλλει να μπορούν οι επιχειρήσεις να ελέγχουν μήπως έχει ασκηθεί διάκριση μεταξύ των επιχειρήσεων που συγκατηγορούνται για συμμετοχή σε συλλογική, ενιαία και διαρκή παράβαση. Κρίνοντας ανεπίτρεπτο το να αναγκάζονται οι διοικούμενοι να ασκήσουν προσφυγή για να μάθουν τις λεπτομέρειες του υπολογισμού του προστίμου (απόφαση της 6ης Απριλίου 1995, Τ-148/89, Tréfilunion κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1063, σκέψη 142), το Πρωτοδικείο ανήγαγε σε γενική αρχή το να διατίθενται στους ενδιαφερομένους πρόσφορα στοιχεία, βάσει των οποίων να μπορούν να αντιληφθούν πώς έγινε ο υπολογισμός. Τέτοια στοιχεία πρέπει, κατά μείζονα λόγο, να προσκομίζονται κατά την ένδικη διαδικασία.

240 Η προσφεύγουα εμμένει στη διάκριση μεταξύ διακριτικής ευχέρειας της Επιτροπής ως προς την επιμέτρηση των επιβλητέων προστίμων και της υποχρεώσεώς της προς αιτιολόγηση των αποφάσεων. Η διακριτική ευχέρεια της Επιτροπής δεν δύναται να κατισχύει του δικαιώματος αποτελεσματικής εννόμου προστασίας. Συνεπώς, η Επιτροπή πρέπει να παρέχει λεπτομερείς εξηγήσεις για το πώς ευρίσκει το τελικό ποσοστό του κύκλου εργασιών το οποίο λαμβάνει ως βάση για τον καθορισμό κάθε προστίμου, πράγμα που δεν θίγει το απόρρητον των αποφάσεων της Επιτροπής, ούτε ενέχει κοινολόγηση του επαγγελματικού απορρήτου των επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, ο κύκλος εργασιών τον οποίον πραγματοποίησε κάθε αποδέκτρια της αποφάσεως επιχείρηση δεν είναι ούτε απόρρητος ούτε εμπιστευτικός.

241 Η Επιτροπή αμφισβητεί την ερμηνεία την οποία δίνει η προσφεύγουσα στην προαναφερθείσα απόφαση Tréfilunion κατά Επιτροπής. Στην απόφαση εκείνη, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η αιτίαση περί ανεπαρκούς αιτιολογήσεως δεν ευσταθούσε, καθ' όσον τα στοιχεία αιτιολογήσεως που περιέχονταν στην προσβαλλομένη απόφαση έπρεπε να θεωρηθούν επαρκή. Και στην παρούσα, όμως, υπόθεση, η Επιτροπή αιτιολόγησε επαρκώς το επιβληθέν στην προσφεύγουσα πρόστιμο, σύμφωνα με τη σχετική νομολογία του Δικαστηρίου (αιτιολογικές σκέψεις 167 έως 172 της αποφάσεως).

242 Όσον αφορά τον ισχυρισμό της προσφεύγουσας ότι η μνεία του ποσοστού του κύκλου εργασιών που χρησιμοποιήθηκε για την επιμέτρηση του προστίμου δεν συνιστά τρόπο προσβάσεως στα εμπιστευτικά στοιχεία των επιχειρήσεων που

έχουν μετάσχει στη σύμπραξη, η Επιτροπή επισημαίνει ότι τα στοιχεία αυτά συνήθως δημοσιεύονται υπό συνοπτική μορφή, μη παρέχουσα στους ανταγωνιστές τη δυνατότητα να γνωρίζουν με ακρίβεια τον κύκλο εργασιών της οικείας επιχειρήσεως σε ορισμένο τομέα της οικονομικής της δραστηριότητας ή, πολλώ μάλλον, σε ορισμένη αγορά προϊόντων.

*Εκτίμηση του Πρωτοδικείου*

243 Έγινε ήδη υπόμνηση του σκοπού τον οποίον υπηρετεί η αιτιολόγηση ατομικής αποφάσεως (βλ. ανωτέρω σκέψη 109).

244 Προκειμένου περί αποφάσεως που επιβάλλει, όπως η υπό κρίση, πρόστιμα σε πλείονες επιχειρήσεις λόγω παραβάσεως των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού, η έκταση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως πρέπει να προσδιορίζεται ιδίως με γνώμονα το γεγονός ότι η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται βάσει μεγάλου αριθμού στοιχείων όπως είναι, ιδίως, τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το πλαίσιό της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, και τούτο χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη (διάταξη του Δικαστηρίου της 25ης Μαρτίου 1996, C-137/95 P, SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. I-1611, σκέψη 54).

245 Επί πλέον, κατά τον καθορισμό του ύψους κάθε προστίμου, η Επιτροπή διαθέτει εξουσία εκτιμήσεως και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υποχρεούται να εφαρμόζει προς τούτο κάποιον συγκεκριμένο μαθηματικό τύπο (βλ., στην ίδια κατεύθυνση, απόφαση του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1995, T-150/89, Martinelli κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1165, σκέψη 59).

246 Τα κριτήρια που λαμβάνονται υπόψη, στην απόφαση, για τον καθορισμό του γενικού επιπέδου των προστίμων και του ύψους των κατ' ιδίαν προστίμων παρατίθενται στις αιτιολογικές σκέψεις 168 και 169 αντιστοίχως. Όσον αφορά,

περαιτέρω, τα κατ' ιδίαν πρόστιμα, η Επιτροπή εξηγεί, στην αιτιολογική σκέψη 170, ότι οι επιχειρήσεις που μετείχαν στην PWG εθεωρούντο, κατ' αρχήν, ως «επί κεφαλής» της συμπράξεως, ενώ οι λοιπές επιχειρήσεις εθεωρούντο ως «απλά μέλη» της. Τέλος, στις αιτιολογικές σκέψεις 171 και 172, αναφέρει ότι τα ποσά των προστίμων που επιβλήθηκαν στη Rena και στη Stora πρέπει να είναι σημαντικά μειωμένα, προκειμένου να ληφθεί υπόψη η συνεργασία τους με την Επιτροπή, και ότι άλλες οκτώ επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων και η προσφεύγουσα, μπορούν επίσης, σε μικρότερο βαθμό, να τύχουν κάποιας μειώσεως, διότι, στις απαντήσεις που έδωσαν στην κοινοποίηση των αιτιάσεων, δεν αμφισβήτησαν την ουσία των πραγματικών ισχυρισμών που διατύπωσε η Επιτροπή.

247 Με τα δικόγραφα που κατέθεσε στο Πρωτοδικείο, καθώς και με απάντησή της σε γραπτή του ερώτηση, η Επιτροπή εξήγησε ότι τα πρόστιμα υπολογίστηκαν βάσει του κύκλου εργασιών τον οποίον είχε πραγματοποιήσει καθεμιά από τις αποδέκτριες της αποφάσεως επιχειρήσεις στην κοινοτική αγορά του χαρτονιού το 1990. Επιβλήθηκαν έτσι πρόστιμα έχοντα ως βάση υπολογισμού για τις μεν επιχειρήσεις που εθεωρούντο ως «επί κεφαλής» της συμπράξεως το 9 %, για τις δε λοιπές το 7,5 % του ατομικού τους κύκλου εργασιών. Τέλος, η Επιτροπή έλαβε υπόψη το ενδεχόμενο πνεύμα συνεργασίας το οποίο επέδειξαν ορισμένες επιχειρήσεις κατά την ενώπιόν της διαδικασία. Γι' αυτόν τον λόγο, δύο επιχειρήσεις έτυχαν μειώσεως των προστίμων τους κατά τα δύο τρίτα, ενώ άλλες έτυχαν μειώσεως κατά το ένα τρίτο.

248 Όπως άλλωστε προκύπτει από προσκομισθέντα από την Επιτροπή πίνακα που περιέχει στοιχεία για τον καθορισμό του ύψους καθενός από τα κατ' ιδίαν πρόστιμα, ναι μεν αυτά δεν καθορίστηκαν εφαρμόζοντας κατ' αυστηρώς μαθηματικό τρόπο μόνο τα προαναφερθέντα αριθμητικά στοιχεία, τα εν λόγω όμως στοιχεία ελήφθησαν κατά σύστημα υπόψη κατά τον υπολογισμό των προστίμων.

249 Η απόφαση όμως δεν διευκρινίζει ότι τα πρόστιμα υπολογίστηκαν βάσει του κύκλου εργασιών τον οποίο είχε πραγματοποιήσει καθεμιά απο τις επιχειρήσεις στην κοινοτική αγορά του χαρτονιού το 1990. Επί πλέον, οι εφαρμοσθέντες

βασικοί συντελεστές, του 9 % για τον υπολογισμό των προστίμων που εφαρμόστηκαν στις επιχειρήσεις που εθεωρούντο ως «επί κεφαλής» και του 7,5 % για τις θεωρούμενες ως «απλά μέλη», δεν μνημονεύονται στην απόφαση. Ούτε μνημονεύονται τα ποσοστά των μειώσεων που έγιναν στη Rena και στη Stora αφενός και στις άλλες οκτώ επιχειρήσεις αφετέρου.

250 Εν προκειμένω, πρέπει να γίνει δεκτό ότι οι αιτιολογικές σκέψεις 168 έως 172 της αποφάσεως — ερμηνευόμενες υπό το πρίσμα των λεπτομερώς παρατιθεμένων στην ίδια την απόφαση πραγματικών ισχυρισμών που στρέφονται καθ' εκάστου αποδέκτη της αποφάσεως — εκθέτουν επαρκή και πρόσφορα στοιχεία εκτιμήσεως που λαμβάνονται υπόψη για τον προσδιορισμό της βαρύτητας και της διάρκειας της παραβάσεως την οποία διέπραξε καθεμιά από τις ενεχόμενες επιχειρήσεις (βλ., στην ίδια κατεύθυνση, απόφαση του Πρωτοδικείου της 24ης Οκτωβρίου 1991, Τ-2/89, Petrofina κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. II-1087, σκέψη 264). Ομοίως, η αιτιολογική σκέψη 168 — που πρέπει να συνεκτιμηθεί με τις γενικές θεωρήσεις που αναπτύσσονται, σχετικά με τα πρόστιμα, στην αιτιολογική σκέψη 167 — παραθέτει επαρκώς τα στοιχεία εκτιμήσεως που ελήφθησαν υπόψη κατά τον καθορισμό του γενικού επιπέδου των προστίμων.

251 Δεύτερον, όταν το ύψος κάθε προστίμου καθορίζεται, όπως εν προκειμένω, βάσει συστηματικής εκτιμήσεως ορισμένων συγκεκριμένων στοιχείων, η μνεία καθενός από τους παράγοντες αυτούς στην απόφαση θα διευκόλυνε τις επιχειρήσεις στην προσπάθειά τους να εκτιμήσουν αφενός μεν αν η Επιτροπή υπέπεσε σε σφάλματα κατά την επιμέτρηση του κάθε προστίμου, αφετέρου δε αν το ύψος κάθε προστίμου δικαιολογείται με γνώμονα τα εφαρμοζόμενα γενικά κριτήρια. Εν προκειμένω, η μνεία καθενός από τους εν λόγω παράγοντες στην απόφαση, ήτοι του κύκλου εργασιών αναφοράς, του έτους αναφοράς, των ποσοστών που ελήφθησαν ως αφετηρία και των ποσοστών μειώσεως του ύψους των προστίμων, ουδόλως θα συνεπαγόταν έμμεση κοινολόγηση του συγκεκριμένου κύκλου εργασιών των αποδεκτριών της αποφάσεως επιχειρήσεων, κοινολόγηση δυναμένη να στοιχειοθετήσει παράβαση του άρθρου 214 της Συνθήκης. Και τούτο, διότι το τελικό ποσό κάθε κατ' ιδίαν προστίμου δεν προκύπτει, όπως τόνισε η ίδια η Επιτροπή, από αυστηρώς μαθηματική εφαρμογή των παραπάνω παραγόντων.

252 Όπως άλλωστε αναγνώρισε επ' ακροατηρίου η Επιτροπή, τίποτε δεν την εμπόδιζε να μνημονεύσει στην απόφαση τους παράγοντες που είχε λάβει κατά σύστημα υπόψη και τους οποίους κοινολόγησε κατά τη διάρκεια συνεντεύξεως

Τύπου την οποία έδωσε την ημέρα της εκδόσεως αυτής της αποφάσεως. Υπενθυμίζεται, συναφώς, ότι, κατά πάγια νομολογία, η αιτιολογία αποφάσεως πρέπει να περιλαμβάνεται στο σώμα της αποφάσεως και ότι εξηγήσεις παρεχόμενες μεταγενεστέρως από την Επιτροπή δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη, πλην ειδικών περιστάσεων (βλ. απόφαση του Πρωτοδικείου της 2ας Ιουλίου 1992, Τ-61/89, Dansk Pelsdyravlerforening κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-1931, σκέψη 131, και, στην ίδια κατεύθυνση, απόφαση του Πρωτοδικείου της 12ης Δεκεμβρίου 1991, Τ-30/89, Hilti κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. II-1439, σκέψη 136).

253 Παρά τις διαπιστώσεις αυτές, πρέπει να σημειωθεί ότι η περιεχομένη στις αιτιολογικές σκέψεις 167 έως 172 της αποφάσεως αιτιολόγηση της επιμετρήσεως του προστίμου δεν είναι λιγότερο λεπτομερής από εκείνες που περιέχονται στις προγενέστερες αποφάσεις της Επιτροπής που αφορούν παρόμοιες παραβάσεις. Καίτοι, όμως, ο λόγος περί πλημμελούς αιτιολογίας είναι δημοσίας τάξεως, η κοινοτική δικαιοσύνη δεν είχε διατυπώσει — κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως — καμμία επίκριση ως προς την ακολουθούμενη από την Επιτροπή πρακτική σχετικά με την αιτιολόγηση των επιβαλλομένων προστίμων. Μόνο στην προαναφερθείσα απόφαση της 6ης Απριλίου 1995, Tréfilunion κατά Επιτροπής (σκέψη 142), και σε άλλες δύο αποφάσεις εκδοθείσες αυθημερόν, Τ-147/89, Société métallurgique de Normandie κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1057, συνοπτική δημοσίευση), και Τ-151/89, Société des treillis et panneaux soudés κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1191, συνοπτική δημοσίευση), το Πρωτοδικείο τόνισε, για πρώτη φορά, ότι είναι επιθυμητό οι επιχειρήσεις να γνωρίζουν λεπτομερώς τον τρόπο υπολογισμού του προστίμου που τους επιβάλλεται, χωρίς να είναι υποχρεωμένες προς τούτο να ασκήσουν δικαστική προσφυγή κατά της αποφάσεως της Επιτροπής.

254 Επομένως, όταν διαπιστώνει, σε μια απόφαση, παράβαση των κανόνων ανταγωνισμού και επιβάλλει πρόστιμα στις επιχειρήσεις που έχουν μετάσχει σ' αυτήν, η Επιτροπή οφείλει, εφόσον έχει λάβει κατά σύστημα υπόψη ορισμένα βασικά στοιχεία προς καθορισμό του ύψους των προστίμων, να μνημονεύει τα στοιχεία αυτά στο σώμα της αποφάσεως, ώστε να παρέχει στους αποδέκτες της τη δυνατότητα να επαληθεύουν αν το ύψος του προστίμου καθορίστηκε προσηκόντως και να εκτιμούν μήπως ασκήθηκε διάκριση.

255 Υπό τις συγκεκριμένες περιστάσεις που επισημαίνονται στην παραπάνω σκέψη 253, και εν όψει του ότι η Επιτροπή έδειξε διατεθειμένη να παράσχει, κατά την ένδικη διαδικασία, κάθε πρόσφορη πληροφορία σχετικά με τον τρόπο υπολογισμού των προστίμων, η έλλειψη, στην απόφαση, ειδικής αιτιολογήσεως του τρόπου υπολογισμού των προστίμων δεν πρέπει να θεωρηθεί, εν προκειμένω, ως παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως δικαιολογούσα την ολική ή μερική ακύρωση των επιβληθέντων προστίμων.

256 Κατά συνέπεια, ο παρών λόγος ακυρώσεως δεν μπορεί να γίνει δεκτός.

Β — *Επί του λόγου ακυρώσεως περί εσφαλμένης εκτιμήσεως των ορισθέντων στην απόφαση κριτηρίων επιμετρήσεως του προστίμου*

*Επιχειρήματα των διαδίκων*

257 Η προσφεύγουσα αποκρούει, πρώτον, τον ισχυρισμό της Επιτροπής ότι οι αποδέκτριες της αποφάσεως επιχειρήσεις διέπραξαν παράβαση εν πλήρει επιγνώσει τους και ότι προσπάθησαν ν' αποκρύψουν την ύπαρξη της συμπράξεως (αιτιολογική σκέψη 167 της αποφάσεως). Τα έγγραφα της δικογραφίας δεν περιέχουν την παραμικρή απόδειξη ή ένδειξη περί αναμείξεως της προσφεύγουσας εν προκειμένω.

258 Δεύτερον, η Επιτροπή όφειλε να λάβει υπόψη το γεγονός ότι η δραστηριότητα της προσφεύγουσας επικεντρωνόταν στην πορτογαλική, την ελληνική, την ιρλανδική και την ισπανική αγορά, ήτοι στις εθνικές αγορές που δεν καλύπτονταν από την απόφαση.

259 Τρίτον, δεν εφάρμοσε ορθώς έναντι της προσφεύγουσας το κριτήριο του ρόλου που διαδραμάτισε κάθε επιχείρηση στις ρυθμίσεις αθέμιτης συνεργασίας (αιτιολογική σκέψη 169, πρώτο εδάφιο, πρώτη περίπτωση, της αποφάσεως). Συγκεκριμένα, όχι μόνο δεν ισχυρίστηκε ότι εγνώριζε τον ακριβή βαθμό συμμετοχής και παρεμβάσεως κάθε επιχειρήσεως στη σύμπραξη, αλλά και περιορίστηκε στην — απλουστευτική — διάκριση μεταξύ «επί κεφαλής» και λοιπών επιχειρήσεων. Η διάκριση αυτή απετέλεσε και το κριτήριο εφαρμογής των δύο συντελεστών προστίμου, 9 % και 7,5 %. Ο πρώτος εφαρμόστηκε στις «επί κεφαλής», οι οποίοες, σύμφωνα με τα στοιχεία που έδωσε στον Τύπο το αρμόδιο για ζητήματα ανταγωνισμού μέλος της Επιτροπής, ήσαν εκείνες που αποφάσιζαν και επέβαλλαν τις συμφωνίες. Ο δεύτερος εφαρμόστηκε στις λοιπές επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων και η προσφεύγουσα. Οι δύο όμως αυτοί συντελεστές δεν αντανακλούν πιστά τον ρόλο που διαδραμάτισε κάθε επιχείρηση στις ρυθμίσεις αθέμιτης συνεργασίας. Η διαφορά μεταξύ των δύο ποσοστών είναι αναλογικώς πολύ μικρότερη απ' ό,τι εκείνη που υπήρχε σε προγενέστερες παρόμοιες αποφάσεις. Επ' αυτού, η προσφεύγουσα εμφανίζει συγκεφαλαιωτικό πίνακα με τις διαφορές των προστίμων, εκφρασμένων σε ποσοστά, τα οποία επιβλήθηκαν αντιστοίχως στην κατηγορία των «επί κεφαλής» και στην των λοιπών επιχειρήσεων, στην παρούσα υπόθεση και σε προγενέστερες παρόμοιες αποφάσεις.

260 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η προσφεύγουσα δεν μπορεί σοβαρά να ισχυρίζεται ότι αγνοούσε τον αθέμιτο χαρακτήρα των πράξεών της σε μια τόσο κατάφωρη περίπτωση παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού, όσο η παρούσα. Αποδεικνύεται άλλωστε ότι εξαφανίστηκε κάθε γραπτό ίχνος των δραστηριοτήτων της PWG και της JMC, για να κρυφτεί η αθέμιτη συμπεριφορά.

261 Ως προς τη γεωγραφική έκταση της παραβάσεως, η Επιτροπή παραπέμπει στα επιχειρήματα που επικαλέστηκε ήδη (βλ. ανωτέρω σκέψεις 76 επ. και σκέψη 141).

262 Τέλος, θεωρεί ότι, διακρίνοντας τους συμμετέχοντες σε κατηγορίες, έλαβε επαρκώς υπόψη τον ρόλο που διαδραμάτισαν στη σύμπραξη οι διάφορες επιχειρήσεις (αιτιολογική σκέψη 170 της αποφάσεως).

*Εκτίμηση του Πρωτοδικείου*

263 Κατά την αιτιολογική σκέψη 167, τρίτο εδάφιο, της αποφάσεως, «μια ιδιαίτερα σοβαρή πτυχή της παράβασης είναι ότι, σε μια προσπάθεια να αποκρύψουν την ύπαρξη της σύμπραξης, οι επιχειρήσεις έφτασαν μέχρι το σημείο να προκαθορίζουν το χρόνο και τη σειρά με την οποία κάθε μεγάλος παραγωγός θα [ανήγγελλε] τις νέες αυξήσεις τιμών σε ολόκληρη την κοινή αγορά». Στην απόφαση επισημαίνεται περαιτέρω ότι «οι παραγωγοί, βάσει του εν λόγω περίπλοκου συστήματος παραπλάνησης, θα μπορούσαν να αποδώσουν τη σειρά των ομοιόμορφων και τακτικών αυξήσεων των τιμών σε ολόκληρο τον τομέα του χαρτονιού στο φαινόμενο "ολιγοπωλιακής συμπεριφοράς"» (αιτιολογική σκέψη 73, τρίτο εδάφιο). Τέλος, κατά την αιτιολογική σκέψη 168, έκτη περίπτωση, η Επιτροπή καθόρισε το γενικό επίπεδο των προστίμων εν όψει του ότι «ελήφθησαν περίπλοκα μέτρα για να συγκαλυφθεί η αληθινή φύση και η έκταση της αθέμιτης συνεργασίας (ανυπαρξία οποιωνδήποτε επίσημων πρακτικών ή εγγράφων για την PWG και την JMC· αποτροπή της τήρησης σημειώσεων· σκηνοθέτηση του χρόνου και της σειράς με την οποία αναγγέλλονταν οι αυξήσεις των τιμών για να μπορεί να υποστηριχθεί ότι "ακολουθούσαν" άλλες κ.λπ.)».

264 Διαπιστώνεται ότι ορθώς η Επιτροπή συνήγαγε από τα συλλεγέντα αποδεικτικά στοιχεία ότι οι επιχειρήσεις προγραμμάτιζαν τον χρόνο και τη σειρά των επιστολών με τις οποίες θα ανήγγελλαν τις ανατιμήσεις, για να προσπαθήσουν ν' αποκρύψουν την ύπαρξη της διαβουλεύσεως επί των τιμών. Ο προγραμματισμός αυτός προκύπτει ειδικότερα από δηλώσεις της Stora (παράρτημα 30 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, παράγραφος 30): «Δεν υπήρχε πάγια διαδικασία για το ποιος θα ανήγγελλε πρώτος μια ανατίμηση και ποιος θα ακολουθούσε. Η PWG συζητούσε και συμφωνούσε ποιος κατασκευαστής θα ανήγγελλε πρώτος κάθε ανατίμηση και πότε οι λοιποί βασικοί κατασκευαστές θα ανήγγελλαν τις δικές τους. Το σχέδιο δεν ήταν κάθε φορά το ίδιο.» Την ύπαρξη προγραμματισμού επιρρωννύει επίσης το σημείωμα της Rena για τη συνάντηση της JMC της 6ης Σεπτεμβρίου 1990 (παράρτημα 118 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων). Το έγγραφο αυτό περιέχει συγκεκριμένα στοιχεία για τις ημερομηνίες αναγγελίας των ανατιμήσεων του Ιανουαρίου 1991 για ορισμένες επιχειρήσεις μέλη της PWG (Mayr-Melnhof, Feldmühle και Cascades), ημερομηνίες που ταυτίζονται ακριβώς με τις ημερομηνίες κατά τις οποίες οι επιχειρήσεις όντως απέστειλαν τις επιστολές αναγγελίας (βλ. αιτιολογικές σκέψεις 87 και 88 της αποφάσεως).

265 Όσον αφορά την έλλειψη επισήμων πρακτικών και τη σχεδόν παντελή έλλειψη σημειώσεων εσωτερικής χρήσεως από τις συναντήσεις της PWG και της JMC, συνιστούν, εν όψει του πλήθους, της χρονικής διάρκειας και της φύσεως των εν λόγω συζητήσεων, επαρκή απόδειξη του ισχυρισμού της Επιτροπής ότι οι μετέχοντες απετρέποντο από του να τηρούν σημειώσεις.

266 Από τα προεκτεθέντα προκύπτει ότι οι επιχειρήσεις που μετείχαν στις συναντήσεις αυτών των οργάνων όχι μόνον είχαν επίγνωση του παρανόμου της συμπεριφοράς τους, αλλά και ελάμβαναν μέτρα αποκρύψεως της συμπαιγνίας. Επομένως, καλώς η Επιτροπή θεώρησε τα μέτρα αυτά ως επιβαρυντική περίσταση κατά την εκτίμηση της βαρύτητας της παραβάσεως.

267 Όσον αφορά, ακολούθως, το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι η Επιτροπή όφειλε να λάβει υπόψη το γεγονός ότι η δραστηριότητα της προσφεύγουσας επικεντρωνόταν στην πορτογαλική, την ελληνική, την ιρλανδική και την ισπανική αγορά, αρκεί η διαπίστωση ότι, όπως προκύπτει από την απόφαση, οι αγορές αυτές καλύπτονταν από ρυθμίσεις συμφωνηθείσες μεταξύ των επιχειρήσεων (βλ. ανωτέρω σκέψη 112). Υπ' αυτές τις συνθήκες, η Επιτροπή δεν διέπραξε σφάλμα εκτιμήσεως, λαμβάνοντας υπόψη, χάριν επιμετρήσεως του προστίμου, τον κύκλο εργασιών τον οποίο είχε πραγματοποιήσει καθεμιά από τις επιχειρήσεις στην κοινοτική αγορά χαρτονιού το 1990.

268 Τέλος, όσον αφορά το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι η Επιτροπή δεν εξετίμησε ορθά τον ρόλο τον οποίον είχε διαδραματίσει στις συμπαιγνιακές συμφωνίες, δέον να υπομνησθεί ότι η Επιτροπή απέδειξε ότι, ως εκ της συμμετοχής της στις συνεδριάσεις της JMC, η προσφεύγουσα μετείχε στη συμπαιγνία ως προς τις τιμές και στη συμπαιγνία ως προς τα διαστήματα διακοπής κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ Φεβρουαρίου 1989 και Απριλίου 1991.

269 Αντιθέτως, έγινε δεκτόν ότι η προσφεύγουσα δεν μπορεί να θεωρηθεί υπαίτια συμπαιγνίας ως προς τα μερίδια αγοράς.

270 Παρά την τελευταία αυτη διαπίστωση, το Πρωτοδικείο θεωρεί, στο πλαίσιο ασκήσεως της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας, ότι η διαπιστωθείσα εις βάρος της προσφεύγουσας παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης εξακολουθεί να έχει τέτοια βαρύτητα ώστε να μη δικαιολογείται μείωση του προστίμου.

271 Συναφώς, επισημαίνεται ότι η προσφεύγουσα δεν μετείχε στις συναντήσεις της PWG, γι' αυτό και δεν τιμωρήθηκε ως «επί κεφαλής» της συμπράξεως. Εφόσον δε, κατά την έκφραση της Επιτροπής, δεν έπαιξε ρόλο «υποκινητή» της συμπράξεως (αιτιολογική σκέψη 170, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως), το επίπεδο του προστίμου που της επιβλήθηκε ανήλθε σε 7,5 % του κοινοτικού της κύκλου εργασιών που πραγματοποιήθηκε στον τομέα του χαρτονιού το 1990. Αυτό όμως το γενικό επίπεδο των προστίμων είναι δικαιολογημένο (βλ. κατωτέρω σκέψεις 349 επ.).

272 Περαιτέρω, έστω και αν η Επιτροπή εσφαλμένως έκρινε ότι οι μη εκπροσωπούμενοι στην PWG παραγωγοί ήσαν «απολύτως ενήμεροι» της συμπαιγνίας ως προς τα μερίδια αγοράς (αιτιολογική σκέψη 58, πρώτο εδάφιο, της αποφάσεως), από την ίδια την απόφαση προκύπτει ότι σχετικά με το «πάγωμα» των μεριδιών αγοράς διαβουλεύονταν οι μετέχουσες στην PWG επιχειρήσεις (μεταξύ άλλων, αιτιολογική σκέψη 52) και ότι καμμία συζήτηση δεν γινόταν για τα μερίδια τα οποία κατείχαν στην αγορά οι παραγωγοί που δεν εκπροσωπούνταν εντός αυτής. Όπως άλλωστε δήλωσε η Επιτροπή στην αιτιολογική σκέψη 116, δεύτερο εδάφιο, της αποφάσεως, «λόγω της ίδιας της φύσης των συμφωνιών κατανομής της αγοράς (ιδίως το "πάγωμα" των μεριδίων της αγοράς που περιγράφονται στις αιτιολογικές σκέψεις 56 και 57), συμμετείχαν σε αυτές κυρίως οι μεγάλοι παραγωγοί». Η συμπαιγνία, επομένως, ως προς τα μερίδια αγοράς, που εσφαλμένα καταλογίστηκε στην προσφεύγουσα, είχε, κατά την ίδια της Επιτροπή, επικουρικό μόνο χαρακτήρα σε σχέση προς τη συμπαιγνία ως προς τις τιμές.

273 Κατά το μέτρο που η προσφεύγουσα υποστηρίζει πως το επίπεδο του προστίμου που της επιβλήθηκε είναι υπέρμετρο σε σχέση με τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στους «επί κεφαλής», πρέπει να τονιστεί ότι ορθώς η Επιτροπή έκρινε ότι οι επιχειρήσεις που μετείχαν στις συναντήσεις της PWG έπρεπε να φέρουν ιδιαίτερη ευθύνη για την παράβαση (αιτιολογική σκέψη 170 της αποφάσεως). Ορθώς, εν συνεχεία, εξετίμησε τη σοβαρότητα της παραβάσεως που

διέπραξαν αφενός μεν οι «επί κεφαλής» της συμπράξεως αφετέρου δε τα «απλά μέλη» αυτής, ορίζοντας, για την επιμέτρηση των προστίμων που επέβαλε στις δύο αυτές κατηγορίες προστίμων, στους μεν πρώτους τον βασικό συντελεστή 9 %, στα δε δεύτερα 7,5 % του αντίστοιχου κύκλου εργασιών.

274 Σ' αυτό το πλαίσιο, πρέπει να τονιστεί ότι η προσφεύγουσα δεν επικαλέστηκε συγκεκριμένα στοιχεία προς στήριξη του ισχυρισμού της ότι οι βασικοί συντελεστές που ορίστηκαν για τον υπολογισμό των προστίμων δεν αντανακλούσαν ορθά την ιδιαίτερη ευθύνη που έπρεπε να φέρουν οι επιχειρήσεις που μετείχαν στις συναντήσεις της PWG.

275 Εν όψει των προεκτεθέντων, ο λόγος ακυρώσεως δεν μπορεί να γίνει δεκτός.

Γ — *Επί του λόγου ακυρώσεως ότι η προσφεύγουσα δεν διέπραξε την παράβαση εκ προθέσεως ή εξ αμελείας*

276 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι το πρόστιμο πρέπει να κριθεί αδικαιολόγητο, διότι δεν διέπραξε τις παραβάσεις ούτε εκ προθέσεως ούτε από ασύγγνωστη αμέλεια. Από τη διατύπωση του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 πρέπει να συναχθεί ότι υπάρχει και μια τρίτη κατηγορία συμπεριφοράς που απαλλάσσεται της επιβολής προστίμων, ήτοι οι ενέργειες στις οποίες προβαίνει μια επιχείρηση εν πλήρει αγνοία ή αθελήτως.

277 Ο λόγος αυτός δεν μπορεί να γίνει δεκτός. Συγκεκριμένα, κατά πάγια νομολογία, για να μπορεί να θεωρηθεί ότι μια παράβαση διαπράχθηκε εκ προθέσεως, δεν είναι απαραίτητο η επιχείρηση να είχε επίγνωση ότι παρέβαινε την απαγόρευση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Αρκεί το ότι δεν μπορούσε να αγνοεί ότι η επίμαχη συμπεριφορά είχε ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς (βλ. ιδίως απόφαση του

Δικαστηρίου της 11ης Ιουλίου 1989, 249/86, Belasco κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1989, σ. 2117, σκέψη 41, και προαναφερθείσα απόφαση Dansk Pelsdyravlerforening κατά Επιτροπής, σκέψη 157).

278 Εν προκειμένω, η Επιτροπή απέδειξε ότι, μετέχοντας στις συνεδριάσεις της JMC, η προσφεύγουσα μετείχε σε συμπαιγνία ως προς τις τιμές και σε συμπαιγνία ως προς τα διαστήματα διακοπής κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ Φεβρουαρίου 1989 και Απριλίου 1991. Εν όψει της φύσεως των ενεργειών που διαπιστώθηκαν, η προσφεύγουσα δεν δικαιολογείται να αγνοούσε ότι αποσκοπούσαν στον περιορισμό του ανταγωνισμού.

Δ — *Επί του λόγου ακυρώσεως περί εσφαλμένου υπολογισμού του προστίμου*

*Επιχειρήματα των διαδίκων*

279 Ο λόγος αυτός υποδιαιρείται σε δύο σκέλη.

280 Με ένα πρώτο σκέλος, η προσφεύγουσα διατείνεται ότι η Επιτροπή δεν έπρεπε να λάβει υπόψη, κατά την επιμέτρηση του προστίμου, τον κύκλο εργασιών τον οποίο πραγματοποίησε η προσφεύγουσα στις αγορές που, κατά την ανακοίνωση των αιτιάσεων, δεν καλύπτονται από την παράβαση, ήτοι την ισπανική, την ελληνική, την ιρλανδική και την πορτογαλική αγορά. Ομοίως, η προσφεύγουσα αγνοεί αν η Επιτροπή χρησιμοποίησε τον όγκο συναλλαγών που αντιστοιχεί στον καθαρό όγκο των πωλήσεων.

281 Με το δεύτερο σκέλος, η προσφεύγουσα επικαλείται διάφορες περιστάσεις, που αμβλύνουν τη σοβαρότητα της παραβάσεως, τις οποίες δεν έλαβε δεόντως υπόψη η Επιτροπή.

282 Πρώτον, η Επιτροπή όφειλε να λάβει υπόψη τη στάση της προσφεύγουσας εντός της συμπράξεως (απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουλίου 1970, 44/69, Buchler κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 457, σκέψη 56), στάση που χαρακτηριζόταν από έλλειψη πολιτικής προστασίας της εθνικής αγοράς και από αύξηση της διεισδύσεώς της σε άλλες αγορές.

283 Δεύτερον, η περιορισμένη ή παθητική συμμετοχή της προσφεύγουσας ενός της PG Paperboard δεν έπρεπε να επισύρει πρόστιμο ή έπρεπε, τουλάχιστον, το πρόστιμο να είναι μικρό [βλ. απόφαση 73/109/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 2ας Ιανουαρίου 1973, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/26.918 — Ευρωπαϊκή σακχαροβιομηχανία) (ΕΟ 1973, L 140, σ. 17), και απόφαση 84/405/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 6ης Αυγούστου 1984, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/30.350 — Zinc Producer Group) (ΕΕ 1984, L 220, σ. 27)].

284 Ο ρόλος της ως «outsider» προκύπτει από τους συνημμένους στην απόφαση πίνακες, που εμφαίνουν ότι μόνο τέσσερις από τις επτά καταμαρτυρούμενες πρωτοβουλίες για τις τιμές προσάπτονται σ' αυτήν. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή προσάπτει στην προσφεύγουσα ότι συμμετείχε στις πρωτοβουλίες για τις τιμές μόνο σε μία ή δύο από τις έξι εμπλεκόμενες αγορές. Περαιτέρω, η προσφεύγουσα δεν κατηγορείται για τις διάφορες ποιότητες χαρτονιού.

285 Τρίτον, δεν έθεσε σε εφαρμογή τις αποφάσεις που φέρεται ότι ελαμβάνοντο. Ειδικότερα, η Επιτροπή όφειλε να λάβει υπόψη το γεγονός ότι αύξησε σημαντικά τις εξαγωγές της [απόφαση 69/240/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 16ης Ιουλίου 1969, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/26.623 — Διεθνής σύμπραξη κινίνης) (ΕΟ 1969, L 192, σ. 5)] και το γεγονός ότι δεν μετείχε στην ανατίμηση σε μία από τις αγορές για τις οποίες έγιναν διαβουλεύσεις [απόφαση 69/243/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 24ης Ιουλίου 1969, σχετικά με διαδικασία βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/26.267 — Χρωστικές ουσίες) (ΕΟ 1969, L 195, σ. 11)].

286 Η Επιτροπή άλλωστε δεν προσκόμισε επαρκείς αποδείξεις περί της πραγματικής συμπεριφοράς της προσφεύγουσας.

287 Τέταρτον, η έλλειψη προθέσεως διαπράξεως παραβάσεως έπρεπε, τουλάχιστον, να συνεπαχθεί μείωση του προστίμου. Όσον αφορά ειδικότερα το σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών, η προσφεύγουσα προσφάτως έμαθε τους κοινοτικούς κανόνες ανταγωνισμού, λόγω της προσχωρήσεως του Βασιλείου της Ισπανίας στην Κοινότητα το 1986. Η γνώση αυτή δεν συγκρίνεται με τη γνώση την οποία είχαν άλλες επιχειρήσεις από παλαιότερα.

288 Πέμπτον, το γεγονός ότι κάποια πρακτική κηρύσσεται για πρώτη φορά αντίθετη στο δίκαιο ανταγωνισμού δικαιολογεί μείωση του προστίμου. Το ίδιο ισχύει, εν προκειμένω, και με τον νέο χαρακτηρισμό των ανταλλαγών πληροφοριών ως παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού.

289 Έκτον, η Επιτροπή και το Δικαστήριο έχουν κρίνει ανέκαθεν ως ελαφρυντική περίσταση την κατάσταση κρίσεως ή διαρκούς υφέσεως του οικείου κλάδου.

290 Επί πλέον, η προσφεύγουσα φρονεί ότι έπρεπε να συνεκτιμηθεί και η δική της ελλειμματική κατάσταση κατά τα έτη τα οποία καταλαμβάνει η φερόμενη σύμπραξη.

291 Έβδομον, έπρεπε να συνεκτιμηθεί το μικρό μέγεθος της προσφεύγουσας σε σχέση προς το σύνολο των Ευρωπαίων παραγωγών, κατά την οικονομική στάθμιση του προστίμου. Συναφώς, η απλή παραπομπή στην αιτιολογική σκέψη 169 της αποφάσεως δεν αρκεί για να κριθεί αν το στοιχείο αυτό ελήφθη όντως υπόψη στην επιμέτρηση του προστίμου.

292 Όγδοον, η προσφεύγουσα θεωρεί ότι η ανυπαρξία μέτρων ελέγχου της θέσεως της φερομένης συμπράξεως σε εφαρμογή (αιτιολογικές σκέψεις 82 και 136 της αποφάσεως) επίσης συνιστά λόγο μειώσεως του προστίμου.

293 Τέλος, θεωρεί αβάσιμο το αίτημα της Επιτροπής προς το Πρωτοδικείο να αυξήσει κατά ένα τρίτον το πρόστιμο το οποίο της επέβαλε. Θεωρεί, πράγματι, ότι δεν μετέβαλε θέση σε σχέση με εκείνη την οποία είχε τηρήσει κατά την ενώπιον της Επιτροπής διαδικασία.

294 Η Επιτροπή διατείνεται ότι η χρήση του κύκλου εργασιών τον οποίο πραγματοποίησαν εντός της Κοινότητας οι επιχειρήσεις που μετείχαν στην παράβαση εμπίπτει στο περιθώριο εκτιμήσεως το οποίο της παρέχει το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17.

295 Όσο για τις προβαλλόμενες ελαφρυντικές περιστάσεις, υποστηρίζει ότι ούτε η απόφαση της προσφεύγουσας να αυξήσει το παραγωγικό της δυναμικό με την προοπτική της αυξήσεως της ζητήσεως, ούτε η επιθετική — όπως ισχυρίζεται — εξαγωγική της πολιτική μπορούν να θεωρηθούν ασύμβατες με τους σκοπούς της συμπράξεως ή με την ενεργή συμμετοχή της σ' αυτήν.

296 Φρονεί ότι ορθώς εξετίμησε τον ρόλο της προσφεύγουσας στη σύμπραξη, μη κατατάσσοντάς την στην κατηγορία των «επί κεφαλής». Περαιτέρω, ορθώς εξετίμησε τις πράξεις της προσφεύγουσας υπό το πρίσμα του άρθρου 85, παράγραφος 1.

297 Ως προς την ελαφρυντική περίσταση ότι η ανταλλαγή πληροφοριών ήταν άγνωστη μέχρι τούδε παράβαση, η Επιτροπή ισχυρίζεται ότι η χρήση συστήματος ανταλλαγής πληροφοριών ως μηχανισμού υποστηρίξεως μιας συμπράξεως δεν μπορεί να θεωρηθεί ως νέα παράβαση του δικαίου ανταγωνισμού.

298 Αμφισβητεί ότι η κατάσταση του κλάδου δικαιολογεί μείωση του προστίμου. Περαιτέρω, δεν υποχρεούται, κατά την επιμέτρηση του προστίμου, να λάβει υπόψη την οικονομική κατάσταση των επιχειρήσεων (απόφαση της 8ης Νοεμβρίου 1983, 96/82 έως 102/82, 104/82, 105/82, 108/82 και 110/82, IAZ κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 3369, σκέψη 55).

299 Όσο για το μικρό μέγεθος της προσφεύγουσας, το στοιχείο αυτό ελήφθη δεόντως υπόψη, διότι, κατά την επιμέτρηση του προστίμου, ελήφθη υπόψη η σχετική σημασία κάθε επιχειρήσεως εντός του κλάδου (αιτιολογική σκέψη 169 της αποφάσεως).

300 Όσον αφορά, τέλος, τον ισχυρισμό περί ανυπαρξίας μέτρων ελέγχου της θέσεως της συμπράξεως σε εφαρμογή, από τις αιτιολογικές σκέψεις 82 και 136 της αποφάσεως προκύπτει ότι τα μέλη της συμπράξεως παρακολουθούσαν, εντός της JMC, μεταξύ άλλων τις πρωτοβουλίες για τις τιμές, τις πωλήσεις και τις ανεκτέλεστες παραγγελίες, πράγμα που τους έδινε τη δυνατότητα να ελέγχουν και να ανακαλούν στην τάξη τις επιχειρήσεις που δεν τηρούσαν τη συμφωνηθείσα συμπεριφορά.

301 Η Επιτροπή καταλήγει στο συμπέρασμα ότι ο παρών λόγος ακυρώσεως είναι όλως αστήρικτος. Ζητεί επίσης από το Πρωτοδικείο, ασκώντας την αρμοδιότητά του πλήρους δικαιοδοσίας ως προς τα πρόστιμα, ν' αυξήσει το επιβληθέν στην προσφεύγουσα πρόστιμο κατά ένα τρίτον τουλάχιστον, όσο δηλαδή ήταν η μείωση του προστίμου της οποίας έτυχε για τον λόγο ότι, στην απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, δεν είχε αμφισβητήσει τους βασικούς πραγματικούς ισχυρισμούς στους οποίους στήριξε τις αιτιάσεις της η Επιτροπή. Επειδή η προσφεύγουσα αμφισβήτησε ενώπιον του Πρωτοδικείου όλες τις πλευρές της παραβάσεως, πλην της συμμετοχής της στις συνεδριάσεις, η μείωση του προστίμου παύει να ευρίσκει αληθή δικαιολογία στην πραγματικότητα.

*Εκτίμηση του Πρωτοδικείου*

302 Διαπιστώθηκε ήδη ότι, εφόσον η πορτογαλική, η ελληνική, η ιρλανδική και η ισπανική αγορά καταλαμβάνονται από την απόφαση, η Επιτροπή δεν διέπραξε σφάλμα εκτιμήσεως, λαμβάνοντας υπόψη, κατά την επιμέτρηση του προστίμου, τον κύκλο εργασιών τον οποίο είχε πραγματοποιήσει καθεμιά από τις επιχειρήσεις στην κοινοτική αγορά χαρτονιού το 1990, περιλαμβανομένων και των παραπάνω εθνικών αγορών (βλ. ανωτέρω σκέψη 267).

303 Οι τρεις πρώτες περιστάσεις τις οποίες επικαλείται η προσφεύγουσα, περί της στάσεώς της εντός της συμπράξεως, περί περιορισμένης ή παθητικής συμμετοχής της εντός της PG Paperboard και περί μη θέσεως σε εφαρμογή των ανατιμήσεων που συνεφωνούντο εντός της PG Paperboard, αποσκοπούν όλες στην αμφισβήτηση της εκτιμήσεως της Επιτροπής περί του ρόλου της προσφεύγουσας εντός της συμπράξεως.

304 Συναφώς, η Επιτροπή απέδειξε ότι η προσφεύγουσα, μετέχοντας στις συνεδριάσεις της JMC, μετείχε σε συμπαιγνία ως προς τις τιμές και σε συμπαιγνία ως προς τα διαστήματα διακοπής κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ Φεβρουαρίου 1989 και Απριλίου 1991. Επί πλέον, όπως διαπιστώθηκε ήδη, το ότι η διαπραχθείσα από την προσφεύγουσα παράβαση δεν ενέχει συμπαιγνία ως προς τα μερίδια αγοράς δεν δικαιολογεί μείωση του επιβληθέντος προστίμου.

305 Εν προκειμένω, η προσφεύγουσα δεν δύναται να ισχυρίζεται ότι διαδραμάτισε εντός της συμπράξεως λιγότερο ενεργό ρόλο απ' ό,τι οι άλλες επιχειρήσεις που θεωρήθηκαν ως «απλά μέλη» της. Όπως προκύπτει, πράγματι, από τον συνημμένο στην απόφαση πίνακα 4, κατά το χρονικό διάστημα μεταξύ Φεβρουαρίου 1989 και Απριλίου 1991, μετείχε τακτικά στις συνεδριάσεις της JMC.

306 Περαιτέρω, το ότι μια επιχείρηση, που αποδεικνύεται ότι μετέχει με τους ανταγωνιστές της σε συνεννόηση ως προς τις τιμές, δεν συμπεριφέρθηκε στην αγορά όπως είχε συμφωνήσει με τους ανταγωνιστές της δεν συνιστά κατ' ανάγκην στοιχείο που πρέπει να ληφθεί υπόψη, ως ελαφρυντική περίσταση, κατά την επιμέτρηση του επιβλητέου προστίμου. Συγκεκριμένα, μια επιχείρηση που, παρά τη διαβούλευση με τους ανταγωνιστές της, ακολουθεί μια λίγο ως πολύ ανεξάρτητη πολιτική στην αγορά ενδέχεται απλώς να επιχειρεί να χρησιμοποιήσει τη σύμπραξη προς όφελός της.

307 Εν προκειμένω, τα παρεχόμενα από την προσφεύγουσα στοιχεία δεν δικαιολογούν την κρίση ότι η πραγματική συμπεριφορά της στην αγορά ήταν ικανή να αντιστρατευθεί τα αντίθετα στον ανταγωνισμό αποτελέσματα της διαπιστωθείσας παραβάσεως. Ειδικότερα, με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, η προσφεύγουσα ισχυρίστηκε ότι δεν είχε αναγγείλει ανατιμήσεις στους πελάτες, αλλ' ότι είχε απλώς δώσει στους πράκτορές της τους νέους τιμοκαταλόγους, για να τους χρησιμοποιήσουν κατά τις κατ' ιδίαν διαπραγματεύσεις με τους πελάτες. Επικαλέστηκε σχετικώς διαγράμματα (σελ. 37 και 39 της απαντήσεως στην ανακοίνωση των αιτιάσεων) που, κατ' αυτήν, αποδεικνύουν ότι οι επιτευχθείσες τιμές ήσαν κατώτερες από τις ζητηθείσες και ότι μπόρεσε να αυξήσει τα μερίδιά της σε διάφορες εξαγωγικές αγορές.

308 Η Επιτροπή παραδέχεται πάντως, στην απόφαση, ότι οι τιμές των συναλλαγών δεν ήσαν πάντα οι ίδιες με τις αναγγελλόμενες τιμές. Επισημαίνει, μεταξύ άλλων, τα εξής: «Έστω και εάν όλοι οι παραγωγοί επέμεναν στην εφαρμογή ολόκληρης της αύξησης, οι δυνατότητες των πελατών να μεταστραφούν προς φθηνότερες ποιότητες σήμαινε ότι ένας παραγωγός-προμηθευτής θα έπρεπε ίσως να προβεί σε παραχωρήσεις προς τους παραδοσιακούς πελάτες του όσον αφορά την έναρξη ισχύος της αύξησης ή να παράσχει συμπληρωματικά κίνητρα με τη μορφή επιστροφών ανάλογα με τις ποσότητες ή μεγάλων εκπτώσεων, ανάλογα με τις παραγγελίες, προκειμένου να αποδεχθεί ο καταναλωτής ολόκληρη την αύξηση της βασικής τιμής. Συνεπώς, μια αύξηση θα χρειαζόταν ορισμένο χρονικό διάστημα έως ότου ολοκληρωθεί.» (αιτιολογική σκέψη 101, έκτο εδάφιο). Συνεπώς, η προσφεύγουσα δεν απέδειξε ότι οι τιμές των συναλλαγών της διίσταντο αισθητά από εκείνες των λοιπών μελών της διαπιστωθείσας παραβάσεως.

309 Περαιτέρω, τονίζεται ότι η προσφεύγουσα δεν υποστηρίζει ότι υπέστη πιέσεις από τις άλλες επιχειρήσεις που μετείχαν στη σύμπραξη. Ούτε υποστηρίζει ότι έλαβε δημοσία τις αποστάσεις της από τις αποφάσεις που ελαμβάνοντο, κατά τις συναντήσεις στις οποίες μετείχε, σχετικά με τις ανατιμήσεις.

310 Υπ' αυτές τις συνθήκες, δικαιολογημένα η Επιτροπή δεν δέχθηκε ως ελαφρυντική περίσταση τη συμπεριφορά της προσφεύγουσας στην αγορά, που φέρεται ως διισταμένη από τη συνομολογούμενη εντός της PG Paperboard.

311 Η προσφεύγουσα δεν δύναται άλλωστε να επικαλεστεί την έλλειψη προθέσεως διαπράξεως παραβάσεως. Υπενθυμίζεται ότι, όσον αφορά τη διαπιστωθείσα συμπεριφορά, η προσφεύγουσα δεν ηδύνατο να αγνοεί ότι αποσκοπούσε στον περιορισμό του ανταγωνισμού (ανωτέρω σκέψεις 277 και 278).

312 Η προσφεύγουσα επικαλείται επίσης ότι ο χαρακτηρισμός των ανταλλαγών πληροφοριών ως παραβάσεως των κανόνων ανταγωνισμού είναι νέος.

313 Υπενθυμίζεται όμως ότι, κατά το άρθρο 1 της αποφάσεως, οι κατονομαζόμενες στη διάταξη αυτή επιχειρήσεις παρέβησαν το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης με τη συμμετοχή τους σε συμφωνία και εναρμονισμένη πρακτική με τις οποίες οι επιχειρήσεις, μεταξύ άλλων, «αντήλλαξαν εμπορικές πληροφορίες (για τις παραδόσεις, τις τιμές, την παύση της λειτουργίας των εργοστασίων, τις ανεκτέλεστες παραγγελίες και τα ποσοστά χρησιμοποίησης των μηχανημάτων) για τη στήριξη των παραπάνω μέτρων», ήτοι συμπαιγνίας ως προς τις τιμές, συμπαιγνίας ως προς τα μερίδια αγοράς και συμπαιγνίας ως προς τα διαστήματα διακοπής.

314 Η Επιτροπή, επομένως, εθεώρησε την ανταλλαγή πληροφοριών αντίθετη στο άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, ως υποστήριγμα απλώς της διαπιστωθείσας συμπράξεως. Συνεπώς, το επιχείρημα της προσφεύγουσας είναι αβάσιμο.

315 Η προσφεύγουσα δεν απέδειξε άλλωστε ότι ο τομέας του χαρτονιού βρισκόταν, κατά το καταλαμβανόμενο από την απόφαση χρονικό διάστημα, σε κατάσταση κρίσεως δικαιολογούσα μείωση των προστίμων.

316 Δεν μπορεί να υποστηρίζει ότι η ελλειμματική οικονομική της κατάσταση έπρεπε να συνιστά ελαφρυντική περίσταση. Και τούτο διότι η αναγνώριση παρομοίας υποχρεώσεως θα οδηγούσε στην παροχή αδικαιολόγητου από απόψεως ανταγωνισμού πλεονεκτήματος στις επιχειρήσεις που έχουν προσαρμοστεί λιγότερο στους όρους της αγοράς (προαναφερθείσα απόφαση IAZ κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 55).

317 Ως προς το μικρό μέγεθος της προσφεύγουσας, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι το στοιχείο αυτό ελήφθη υπόψη από την Επιτροπή, καθ' όσον, κατά την επιμέτρηση των προστίμων, στηρίχτηκε στον κύκλο εργασιών που πραγματοποίησε κάθε επιχείρηση στην κοινοτική αγορά χαρτονιού το 1990.

318 Όσον αφορά την τελευταία περίσταση την οποία επικαλέστηκε η προσφεύγουσα, ήτοι τον ισχυρισμό περί ανυπαρξίας μέτρων ελέγχου της θέσεως της συμπράξεως σε εφαρμογή, τονίζεται ότι, ενώ η ύπαρξη μέτρων ελέγχου της θέσεως μιας συμπράξεως σε εφαρμογή μπορεί να ληφθεί υπόψη ως επιβαρυντική περίσταση κατά την επιμέτρηση των προστίμων, η έλλειψη τέτοιων μέτρων δεν μπορεί αφ' εαυτής να συνιστά ελαφρυντική περίσταση. Εξ άλλου, η ίδια η προσφεύγουσα παραπέμπει ιδίως στην αιτιολογική σκέψη 136 της αποφάσεως, από την οποία προκύπτει (τελευταίο εδάφιο) ότι «τα στοιχεία αποδεικνύουν ότι η υλοποίηση των πρωτοβουλιών για τις τιμές ελέγχονταν επιστημένως και ότι η μη συνεργασία εσυζητείτο στην JMC, οι δε "βραδυπορούντες" εκαλούντο να υποστηρίξουν τις αυξήσεις των τιμών που διενεργούσαν οι ηγέτες

της αγοράς». Εφόσον η προσφεύγουσα δεν αμφισβήτησε το βάσιμο της διαπιστώσεως αυτής, δεν συντρέχει κανένας λόγος να θεωρηθεί ότι η Επιτροπή θα μπορούσε να λάβει υπόψη, ως ελαφρυντική περίσταση, την έλλειψη μέτρων ελέγχου της θέσεως της συμπράξεως σε εφαρμογή.

319 Τέλος, όσον αφορά το αίτημα της Επιτροπής να αυξήσει το Πρωτοδικείο το επιβληθέν πρόστιμο, αρκεί η διαπίστωση ότι η Επιτροπή, απαντώντας σε ερώτηση που της έθεσε επ' ακροατηρίου το Πρωτοδικείο, δεν ήταν σε θέση να κατονομάσει ποιες αμφισβητήσεις προέβαλε η προσφεύγουσα στα δικόγραφά της, τις οποίες δεν είχε εγείρει στην απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Βάσει αυτής και μόνον της διαπιστώσεως, το αίτημα της Επιτροπής δεν μπορεί να γίνει δεκτό.

320 Εν όψει των προεκτεθέντων, πρέπει ν' απορριφθεί ο υπό κρίση λόγος ακυρώσεως, καθώς και το αίτημα της Επιτροπής περί αυξήσεως του επιβληθέντος στην προσφεύγουσα προστίμου.

Ε — *Επί του λόγου ακυρώσεως περί προσβολής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως*

*Επί του πρώτου σκέλους του λόγου ακυρώσεως, ότι δεν ελήφθη υπόψη η υποτίμηση της ισπανικής πεσέτας*

Επιχειρήματα των διαδίκων

321 Κατά την προσφεύγουσα, το γεγονός ότι δεν ελήφθησαν υπόψη τα αποτελέσματα των υποτιμήσεων τις οποίες υπέστησαν ορισμένα ευρωπαϊκά νομίσματα, και συγκεκριμένα η ισπανική πεσέτα, συνιστά διάκριση μεταξύ προσώπων που ευρίσκονται στην ίδια κατάσταση.

322 Μεταξύ Ιανουαρίου 1991 και Ιουλίου 1994, η ισπανική πεσέτα υπέστη έντονες υποτιμήσεις έναντι του ECU. Η ισοτιμία συναλλάγματος PTA/ECU ήταν, τον Ιούλιο 1990, ένα ECU προς 127,29 PTA, ενώ, τον Ιούλιο 1994, ήταν ένα ECU προς 157,32 PTA. Επομένως, η οικονομική επίπτωση της πληρωμής του προστίμου εκφρασμένης σε ECU είναι αναλογικώς πολύ σημαντικότερη για τις επιχειρήσεις που πραγματοποιούν το μεγαλύτερο μέρος του όγκου συναλλαγών τους στα νομίσματα που υπέστησαν υποτιμήσεις έναντι του ECU.

323 Στις διαδικασίες συλλογικής επιβολής κυρώσεων, οι διαφορές μεταξύ των επιβαλλομένων στις επιχειρήσεις προστίμων πρέπει να δικαιολογούνται εξ αντικειμενικών λόγων συναρτωμένων προς τη στάση και/ή την υποκειμενική συμπεριφορά καθεμιάς απ' αυτές. Εν προκειμένω, όμως, η απόφαση δεν περιέχει καμμία δικαιολόγηση της διακρίσεως που εξ αντικειμένου προκύπτει από την έκφραση του προστίμου σε ECU. Επομένως, η Επιτροπή ενήργησε αμελώς και προσέβαλε την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως.

324 Για να καταλήξει στο ποσό του επιβληθέντος προστίμου, η Επιτροπή μετέτρεψε σε ECU τον κύκλο εργασιών που είχε πραγματοποιηθεί κατά την εταιρική χρήση αναφοράς, ήτοι το έτος 1990, χρησιμοποιώντας την ισοτιμία που ίσχυε για το έτος εκείνο. Εν συνεχεία, καθόρισε το ποσό του προστίμου, εφαρμόζοντας το ποσοστό το οποίο είχε επιλέξει προηγουμένως, ήτοι, στην περίπτωσή της, τον βασικό συντελεστή 7,5 %, τον οποίο μείωσε πρώτα κατά 33,3 %, διότι η προσφεύγουσα δεν είχε αμφισβητήσει το υποστατόν των πραγματικών περιστατικών, και έπειτα κατά ένα περαιτέρω ποσοστό, για να λάβει υπόψη τη βραχεία διάρκεια της παραβάσεως. Η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι, σε εθνικό νόμισμα, θα έπρεπε σήμερα να καταβάλει ποσόν περίπου 275 εκατομμ. PTA για να εξοφλήσει το πρόστιμο. Αν, όμως, η Επιτροπή εφάρμοζε την τωρινή ισοτιμία συναλλάγματος για να μετατρέψει σε ECU τον κύκλο εργασιών για τις πωλήσεις χαρτονιού της προσφεύγουσας εντός της Κοινότητας το 1990, το ποσό του προστίμου θα ανερχόταν σε 1,42 εκατομμ. ECU, ήτοι, με την τωρινή τιμή συναλλάγματος, περίπου 225 εκατομμ. PTA. Επομένως, η προσφεύγουσα υπέστη αύξηση του ποσού του προστίμου κατά 50 εκατομμ. PTA.

325 Ο ισχυρισμός της Επιτροπής ότι δύο κύκλοι εργασιών εκφρασμένοι σε διαφορετικά νομίσματα είναι αναγκαίο να μετατρέπονται σε ECU, για να συγκριθούν και να εξασφαλιστεί έτσι η ίση μεταχείριση, είναι εντελώς εσφαλμένος. Η μετατροπή του κύκλου εργασιών σε ECU δεν είναι αναγκαία για να τηρηθεί η αρχή

της ισότητας, διότι η αρχή αυτή τηρείται αν — για δύο επιχειρήσεις των οποίων η παράβαση είναι της ίδιας σοβαρότητας και της ίδιας διάρκειας — εφαρμόζονται τα ίδια ποσοστά στους κύκλους εργασιών που αντιστοιχούν στις ίδιες οικονομικές χρήσεις. Το συμπέρασμα αυτό δεν αντικρούει η προαναφερθείσα απόφαση Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής.

326 Η διάκριση την οποία ασκεί η Επιτροπή οφείλεται στο ότι τα πρόστιμα εκφράζονται σε ECU, πράγμα αντίθετο στη νομολογία του Δικαστηρίου, κατά την οποία η μετατροπή σε ECU δεν είναι αναγκαία. Κανένας κανόνας πρωτογενούς ή παραγώγου δικαίου δεν επιβάλλει την μετατροπή αυτή, που δεν δικαιολογείται άλλωστε υπό το πρίσμα της οικονομικής πραγματικότητας (απόφαση του Δικαστηρίου της 9ης Μαρτίου 1977, 41/73, 43/73 και 44/73 — Ερμηνεία, Société anonyme générale sucrière κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1977, σ. 131, σκέψεις 12 έως 15, 25 και 26). Στις προτάσεις του που συνοδεύουν την απόφαση αυτή, ο γενικός εισαγγελέας Warner έλεγε ότι η Επιτροπή όφειλε, κατά τον υπολογισμό των κυρώσεών της σε ECU, να λαμβάνει υπόψη την πραγματικότητα των νομισματικών φαινομένων, για να μην προκαλεί ανεπιθύμητες στρεβλώσεις. Έλεγε ότι η Επιτροπή πρέπει πρώτα ν' αποφασίζει σε ποιο νόμισμα θα εκφράσει το πρόστιμο, εν όψει της εκτελέσεως, και στη συνέχεια να καθορίζει το κατάλληλο ύψος του, λαμβάνοντας υπόψη την πραγματική αξία αυτού του νομίσματος.

327 Σε άλλους τομείς, το Δικαστήριο συνέστησε οι δαπάνες υγειονομικής περιθάλψεως να αποδίδονται στους κοινοτικούς υπαλλήλους, που διαμένουν σε διάφορες χώρες, σε εθνικό νόμισμα, ώστε ν' αποφεύγεται οποιαδήποτε διάκριση μεταξύ τους (απόφαση της 13ης Φεβρουαρίου 1980, 256/78, Misenta κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1980/I, σ. 121). Μερίμνησε για την τήρηση της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων στις διαφορές που αφορούν τις νομισματικές διακυμάνσεις, ιδίως στους τομείς της κοινής εμπορικής πολιτικής (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 3ης Ιουνίου 1980, 135/79, Gedelfi Großeinkauf, Συλλογή τόμος 1980/II, σ. 225, και της 3ης Φεβρουαρίου 1982, 248/80, Gebrüder Glunz, Συλλογή 1982, σ. 197) και της κοινής γεωργικής πολιτικής (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 3ης Ιουλίου 1985, 39/84, Maizena κ.λπ., Συλλογή 1985, σ. 2115, και της 3ης Οκτωβρίου 1985, 46/84, Nordgetreide, Συλλογή 1985, σ. 3127).

328 Ο κανονισμός 17 δεν επιβάλλει τη χρήση του ECU ούτε για τον υπολογισμό ούτε για την έκφραση του προβαλλομένου στο άρθρο 15, παράγραφος 2, προστίμου. Περιλαμβάνοντας τη δυνατότητα επιβολής προστίμου δυναμένου να

φτάσει μέχρι το 10 % του κύκλου εργασιών τον οποίον πραγματοποίησε η ευθυνομένη για την παράβαση επιχείρηση κατά την τελευταία διανυθείσα εταιρική χρήση, ο κανονισμός προφανώς συνδέει το ύψος του προστίμου προς το κέρδος το οποίο άντλησε από την παράβαση η επιχείρηση. Η απόδοση αυτή αντικατοπτρίζεται κυρίως στον πραγματοποιηθέντα κύκλο εργασιών, που υπολογίζεται σε εθνικό νόμισμα και όχι σε ECU.

329 Τέλος η χρήση του ECU δεν είναι πρακτική. Συγκεκριμένα, το πρόστιμο καταβάλλεται σε εθνικό νόμισμα και, ελλείψει πληρωμής, η Επιτροπή προβαίνει σε αναγκαστική εκτέλεση σε εθνικό νόμισμα.

330 Η Επιτροπή φρονεί ότι, οσάκις επιβάλλονται πρόστιμα σε επιχειρήσεις εγκατεστημένες σε διάφορα κράτη μέλη, των οποίων ο κύκλος εργασιών εκφράζεται σε διαφορετικά νομίσματα, η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως επιβάλλει να είναι δυνατή η σύγκρισή τους. Ο μόνος τρόπος να συγκριθούν διαφορετικά νομίσματα είναι να αναχθούν σε μία και την αυτή μονάδα, εν προκειμένω το ECU. Το Δικαστήριο έχει αναγνωρίσει ότι τα πρόστιμα πρέπει να είναι συγκρίσιμα. Έκρινε ότι, στο βαθμό που, για τον προσδιορισμό της σχέσεως μεταξύ των επιβλητέων προστίμων, απαιτείται να χρησιμοποιηθεί ως βάση ο κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων που είναι αναμεμειγμένες στην ίδια παράβαση, επιβάλλεται να καθοριστεί το χρονικό διάστημα που πρέπει να ληφθεί υπόψη κατά τρόπον ώστε οι προκύπτοντες κύκλοι εργασιών να είναι κατά το δυνατόν συγκρίσιμοι (προαναφερθείσα απόφαση Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 122).

331 Στην παρούσα περίπτωση, η επιλογή της Επιτροπής να υπολογίσει τα πρόστιμα βάσει του κύκλου εργασιών του 1990 μετατραπέντος σε ECU με τη μέση τιμή συναλλάγματος του 1990, είναι απολύτως δικαιολογημένη. Η επιλογή αυτή όχι μόνον αντιπροσωπεύει πάγια πρακτική της Επιτροπής, την οποία δεν έχει καταδικάσει ο κοινοτικός δικαστής, αλλά και αντανακλά με ακρίβεια το σύνολο των ενδεχομένων οφελών που έχουν αντληθεί από την παράβαση (απόφαση του Πρωτοδικείου της 23ης Φεβρουαρίου 1994, T-39/92 και T-40/92, CB και Europay κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-49).

332 Η προαναφερθείσα, εξ άλλου, απόφαση Société anonyme générale sucrière κ.λπ. κατά Επιτροπής εντάσσεται σε πολύ συγκεκριμένο πλαίσιο και δεν μπορεί, επομένως, να προβληθεί προς στήριξη των ισχυρισμών της προσφεύγουσας. Από την απόφαση αυτήν, όπως ερμηνεύεται στο πλαίσιο των πραγματικών της περιστατικών, προκύπτει ότι η Επιτροπή οφείλει να καθορίζει το ποσό των προστίμων σε ECU, ενώ το νόμισμα και την τιμή συναλλάγματος προσδιορίζει ο χρόνος και η τράπεζα πληρωμής.

333 Τέλος, η χρήση του ECU για τον υπολογισμό και την επιμέτρηση των προστίμων εξυπηρετεί το να αποφεύγεται, χάρη στη σχετική σταθερότητα του ECU, η άσκηση διακρίσεων μεταξύ επιχειρήσεων που θα μπορούσε να προέλθει από νομισματικές διακυμάνσεις. Χάρη στο σύστημα αυτό, η Επιτροπή μπορεί να εξασφαλίζει ότι τα πρόστιμα αντιπροσωπεύουν όντως ορισμένο ποσοστό της πραγματικής αξίας του κύκλου εργασιών επιχειρήσεως κατά το ορισθέν έτος αναφοράς.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

334 Το άρθρο 4 της αποφάσεως ορίζει ότι τα επιβαλλόμενα πρόστιμα είναι πληρωτέα σε ECU.

335 Επισημαίνεται ότι τίποτε δεν εμποδίζει την Επιτροπή να εκφράζει το ποσό του προστίμου σε ECU, νομισματική μονάδα μετατρέψιμη σε εθνικό νόμισμα. Αυτό διευκολύνει άλλωστε την εκ μέρους των επιχειρήσεων σύγκριση των ποσών των επιβαλλομένων προστίμων. Επί πλέον, η δυνατότητα μετατροπής του ECU σε εθνικό νόμισμα διαφοροποιεί την εν λόγω νομισματική μονάδα από τη μνημονευόμενη στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 «λογιστική μονάδα», για την οποία το Δικαστήριο έχει ρητώς αναγνωρίσει ότι, εφόσον δεν ήταν νόμισμα πληρωμής, συνεπαγόταν κατ' ανάγκην τον καθορισμό του ποσού του προστίμου σε εθνικό νόμισμα (προαναφερθείσα απόφαση Société anonyme générale sucrière κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 15).

336 Όσον αφορά τη νομιμότητα της μεθόδου της Επιτροπής, κατά την οποία ο κύκλος εργασιών αναφοράς των επιχειρήσεων μετατρέπεται σε ECU με τη μέση τιμή συναλλάγματος του ίδιου αυτού έτους (1990), οι επικρίσεις της προσφεύγουσας δεν μπορούν να γίνουν δεκτές.

337 Κατ' αρχάς, η Επιτροπή πρέπει κανονικά να χρησιμοποιεί μία και την αυτή μέθοδο υπολογισμού των προστίμων τα οποία επιβάλλει στις επιχειρήσεις λόγω συμμετοχής τους σε μία και την αυτή παράβαση (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 122).

338 Ακολούθως, για να καταστεί δυνατή η σύγκριση των διαφόρων γνωστοποιηθέντων κύκλων εργασιών, εκφρασμένων στο εθνικό νόμισμα καθεμιάς από τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις, η Επιτροπή οφείλει να μετατρέπει αυτούς τους κύκλους εργασιών σε μία και την αυτή νομισματική μονάδα. Δεδομένου δε ότι η αξία του ECU ορίζεται σε συνάρτηση προς την αξία των εθνικών νομισμάτων όλων των κρατών μελών, καλώς η Επιτροπή μετέτρεψε σε ECU τον κύκλο εργασιών κάθε επιχειρήσεως.

339 Καλώς επίσης στηρίχθηκε στον κύκλο εργασιών του έτους αναφοράς των επιχειρήσεων (1990) και μετέτρεψε αυτόν τον κύκλο εργασιών σε ECU με βάση τη μέση τιμή συναλλάγματος του ίδιου έτους. Έτσι, η Επιτροπή αφενός μεν, λαμβάνοντας υπόψη τον κύκλο εργασιών τον οποίο πραγματοποίησε καθεμιά από τις επιχειρήσεις κατά το έτος αναφοράς, ήτοι το τελευταίο πλήρες έτος της διαπιστωθείσας περιόδου παραβάσεως, μπόρεσε να εκτιμήσει το οικονομικό μέγεθος και την οικονομική ισχύ κάθε επιχειρήσεως, καθώς και την έκταση της παραβάσεως που διέπραξε καθεμιά τους, στοιχεία που έχουν σημασία για την εκτίμηση της σοβαρότητας της διαπραχθείσας από κάθε επιχείρηση παραβάσεως (βλ. προαναφερθείσα απόφαση Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 120 και 121). Αφετέρου δε, λαμβάνοντας υπόψη, για τη μετατροπή των εν λόγω κύκλων εργασιών σε ECU, τη μέση τιμή συναλλάγματος του ορισθέντος έτους αναφοράς, μπόρεσε ν' αποφύγει το να επηρεάσουν οι επελθούσες μετά την παύση της παραβάσεως ενδεχόμενες νομισματικές διακυμάνσεις την εκτίμηση του σχετικού οικονομικού μεγέθους και της οικονομικής ισχύος κάθε επιχειρήσεως, καθώς και της εκτάσεως της παραβάσεως που διέπραξε καθεμιά τους, και, κατ' επέκταση, την εκτίμηση της σοβαρότητας της

παραβάσεως αυτής. Πράγματι, η εκτίμηση της σοβαρότητας της παραβάσεως πρέπει να στηρίζεται στην οικονομική πραγματικότητα που ίσχυε κατά τον χρόνο διαπράξεώς της.

340 Κατά συνέπεια, το επιχείρημα ότι ο κύκλος εργασιών του έτους αναφοράς έπρεπε να μετατραπεί σε ECU βάσει της τιμής συναλλάγματος που ίσχυε κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Η μέθοδος υπολογισμού του προστίμου που συνίσταται στη χρήση της μέσης τιμής συναλλάγματος του έτους αναφοράς επιτρέπει την αποφυγή των απροβλέπτων αποτελεσμάτων των μεταβολών των πραγματικών αξιών των εθνικών νομισμάτων που δύνανται να επέλθουν — και επήλθαν όντως εν προκειμένω — μεταξύ του έτους αναφοράς και του έτους εκδόσεως της αποφάσεως. Αν τυχόν η μέθοδος αυτή έχει ως αποτέλεσμα να υποχρεωθεί μια επιχείρηση να καταβάλει ποσό, εκφραζόμενο σε εθνικό νόμισμα, ονομαστικά ανώτερο ή κατώτερο εκείνου το οποίο θα όφειλε να καταβάλει εάν εφαρμοζόταν η ισχύουσα κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως τιμή συναλλάγματος, αυτό είναι απλή λογική συνέπεια των διακυμάνσεων των πραγματικών αξιών των διαφόρων εθνικών νομισμάτων.

341 Ας προστεθεί ότι διάφορες αποδέκτριες της αποφάσεως επιχειρήσεις διαθέτουν χαρτονοποιεία σε περισσότερες της μιας χώρες (βλ. αιτιολογικές σκέψεις 7, 8 και 11 της αποφάσεως). Περαιτέρω, οι αποδέκτριες της αποφάσεως επιχειρήσεις κατά κανόνα δρουν σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη, μέσω τοπικών αντιπροσωπειών. Συναλλάσσονται, επομένως, σε διάφορα εθνικά νομίσματα. Η ίδια η προσφεύγουσα πραγματοποιεί άνω του ενός τρίτου του κύκλου εργασιών της στις αγορές εξαγωγής. Όταν όμως μια απόφαση όπως η επίδικη επιβάλλει κύρωση για παραβάσεις του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, οι δε αποδέκτριες της αποφάσεως επιχειρήσεις δρουν κατά κανόνα σε περισσότερα του ενός κράτη μέλη, ο κύκλος εργασιών του έτους αναφοράς μετατρεπόμενος σε ECU με τη μέση τιμή συναλλάγματος που χρησιμοποιήθηκε κατά το ίδιο έτος ισούται προς το άθροισμα των κύκλων εργασιών που πραγματοποιήθηκαν σε καθεμιά από τις χώρες όπου δρα η επιχείρηση. Αντικατοπτρίζει, επομένως, κάλλιστα την αληθή οικονομική εικόνα των οικείων επιχειρήσεων κατά το έτος αναφοράς.

342 Επομένως, το πρώτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως πρέπει ν' απορριφθεί.

*Επί του δευτέρου σκέλους του λόγου ακυρώσεως, ότι το επίπεδο των προστίμων υπερβαίνει εκείνο το οποίο όρισε η Επιτροπή σε παρόμοιες υποθέσεις*

Επιχειρήματα των διαδίκων

343 Η προσφεύγουσα διατείνεται ότι η Επιτροπή οφείλει να τηρεί την αρχή της ισότητας σε σχέση προς το επίπεδο των προστίμων τα οποία έχει επιβάλει σε άλλες παρόμοιες υποθέσεις, όπως άλλωστε έχει αναγνωρίσει η ίδια (γραπτή ερώτηση αριθ. 2296/85, ΕΕ 1986, C 123, σ. 26).

344 Εν προκειμένω, εθίγη η αρχή της ίσης μεταχειρίσεως, διότι το ποσοστό του κύκλου εργασιών που χρησιμοποιήθηκε κατά τον καθορισμό του προστίμου ανερχόταν σε 9 % για τις επιχειρήσεις που εθεωρούντο ως οι κυριότεροι υπεύθυνοι της συμπράξεως. Αυτό το επίπεδο προστίμου υπερβαίνει κατά πολύ εκείνο των προγενεστέρων παρομοίων υποθέσεων [ιδίως απόφαση 89/515/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 2ας Αυγούστου 1989, σχετικά με μια διαδικασία σύμφωνα με το άρθρο 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/31.553 — Δομικά πλέγματα) (ΕΕ 1989, L 260, σ. 1), και απόφαση 94/215/ΕΚΑΧ της Επιτροπής, της 16ης Φεβρουαρίου 1994, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 65 της Συνθήκης ΕΚΑΧ όσον αφορά συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές που εφήρμοσαν Ευρωπαίοι παραγωγοί δοκών χάλυβα (ΕΕ 1994, L 116, σ. 1)]. Ειδικότερα, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι, κατά τη διάρκεια του 1994, η Επιτροπή εξέδωσε, σε λιγότερο από πέντε μήνες, δύο σαφώς διαφορετικές αποφάσεις έναντι του ίδιου είδους πανευρωπαϊκής συμπράξεως, χωρίς πράγματι να αιτιολογήσει την αλλαγή της στάσεώς της. Πρέπει, επομένως, να συναχθεί δυσμενής διάκριση ή άνιση μεταχείριση υπό παρόμοιες περιστάσεις.

345 Η Επιτροπή δεν δύναται να χρησιμοποιεί τη διακριτική της ευχέρεια για να διαπράττει κατάφωρες προσβολές της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως.

346 Επί πλέον, ακόμη και αν το Δικαστήριο θεωρεί ότι η ορθή εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού απαιτεί να δύναται οποτεδήποτε η Επιτροπή να προσαρμόζει το επίπεδο των προστίμων στις ανάγκες της πολιτικής ανταγω-

νισμού, αυτό δεν σημαίνει ότι επιτρέπεται να υψώνει και να χαμηλώνει το γενικό επίπεδο των προστίμων από τη μια παράβαση στην άλλη χωρίς να παρέχει επαρκείς αντικειμενικές εξηγήσεις.

347 Τέλος, η προσφεύγουσα θεωρεί, επικαλούμενη την απόφαση 94/815/ΕΚ, της 30ής Νοεμβρίου 1994, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (IV/33.126 και 33.322 — Τσιμέντο) (ΕΕ 1994, L 343, σ. 1), ότι υπάρχει, σε σχέση προς την παρούσα υπόθεση, κατάφωρη προσβολή της αρχής της ισότητας και πρόδηλη δυσαναλογία στον καθορισμό του ολικού ποσοστού του κύκλου εργασιών που ελήφθη ως βάση επιμετρήσεως των προστίμων.

348 Η Επιτροπή φρονεί ότι, εν όψει της σοβαρότητας, της γεωγραφικής εκτάσεως και της διάρκειας της διαπιστωθείσας παραβάσεως, το ορισθέν επίπεδο των προστίμων κάλλιστα δικαιολογείται.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

349 Σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, η Επιτροπή δύναται να επιβάλλει με απόφαση στις επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων πρόστιμο ύψους 1 000 μέχρις 1 000 000 ECU ή και ποσού μεγαλύτερου από αυτό μέχρι ποσοστού 10% του κύκλου εργασιών που επραγματοποιήθη κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο από μία των επιχειρήσεων, οι οποίες έχουν συνεργήσει στην παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, είτε εκ προθέσεως είτε εξ αμελείας. Κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου πρέπει να λαμβάνονται υπόψη, εκτός από τη σοβαρότητα της παραβάσεως, και η διάρκειά της. Όπως προκύπτει από τη νομολογία του Δικαστηρίου, η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται βάσει μεγάλου αριθμού στοιχείων όπως είναι, ιδίως, τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το πλαίσιό της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, και τούτο χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη (προαναφερθείσα διάταξη SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 54).

350 Εν προκειμένω, η Επιτροπή καθόρισε το γενικό επίπεδο των προστίμων λαμβάνοντας υπόψη τη διάρκεια της παραβάσεως (αιτιολογική σκέψη 167 της αποφάσεως), καθώς και τις ακόλουθες εκτιμήσεις (αιτιολογική σκέψη 168):

«— η αθέμιτη συνεργασία για τον καθορισμό των τιμών και των μεριδίων της αγοράς αποτελεί αυτή καθεαυτή σοβαρό περιορισμό του ανταγωνισμού,

— η σύμπραξη κάλυπτε όλο σχεδόν το έδαφος της Κοινότητας,

— η κοινοτική αγορά χαρτονιού αποτελεί σημαντικό βιομηχανικό κλάδο με ετήσιο κύκλο εργασιών 2,5 περίπου δισεκατομμύρια ECU,

— οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην παράβαση καλύπτουν σχεδόν ολόκληρη την αγορά,

— η σύμπραξη λειτουργούσε με τη μορφή ενός συστήματος τακτικών θεσμοθετημένων συνεδριάσεων που αποσκοπούσαν στη λεπτομερέστατη ρύθμιση της κοινοτικής αγοράς χαρτονιού,

— ελήφθησαν περίπλοκα μέτρα για να συγκαλυφθεί η αληθινή φύση και η έκταση της αθέμιτης συνεργασίας (ανυπαρξία οποιωνδήποτε επίσημων πρακτικών ή εγγράφων για την PWG και την JMC· αποτροπή της τήρησης σημειώσεων· σκηνοθέτηση του χρόνου και της σειράς με την οποία αναγγέλλονταν οι αυξήσεις των τιμών για να μπορεί να υποστηριχθεί ότι "ακολουθούσαν" άλλες κ.λπ.),

— η σύμπραξη επέτυχε σε μεγάλο βαθμό τους στόχους της.»

351 Δεν αμφισβητείται ότι τα επιβληθέντα πρόστιμα είχαν ως βάση υπολογισμού για τις μεν επιχειρήσεις που θεωρούνται «επί κεφαλής» της συμπράξεως το 9 %,

για τις δε λοιπές το 7,5 % του κύκλου εργασιών τον οποίο πραγματοποίησε καθεμιά από τις αποδέκτριες της αποφάσεως επιχειρήσεις στην κοινοτική αγορά του χαρτονιού το 1990.

352 Πρέπει να τονισθεί, πρώτον, ότι, κατά την εκτίμηση του γενικού επιπέδου των προστίμων, η Επιτροπή ευλόγως λαμβάνει υπόψη το γεγονός ότι εξακολουθούν να εμφανίζονται σχετικά συχνά κατάφωρες παραβάσεις των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού και, επομένως, έχει τη δυνατότητα να αυξάνει το ύψος των προστίμων προκειμένου να ενισχύει το προληπτικό τους αποτέλεσμα. Κατά συνέπεια, το ότι η Επιτροπή επέβαλε στο παρελθόν πρόστιμα ορισμένου ύψους για ορισμένες μορφές παραβάσεων δεν της στερεί τη δυνατότητα να αυξάνει το ύψος αυτό, εντός των ορίων που τίθενται με τον κανονισμό 17, αν αυτό είναι αναγκαίο προκειμένου να κατοχυρωθεί η εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού (βλ. ιδίως προαναφερθείσα απόφαση Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 105 έως 108, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 10ης Μαρτίου 1992, Τ-13/89, ICI κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-1021, σκέψη 385).

353 Δεύτερον, η Επιτροπή ορθώς υποστήριξε επ' ακροατηρίου ότι, λόγω των ιδιορρυθμιών της παρούσας υποθέσεως, δεν χωρεί απευθείας σύγκριση του γενικού επιπέδου των προστίμων που ισχύει στην επίδικη απόφαση με εκείνο που ίσχυε στην προηγούμενη πρακτική των αποφάσεων της Επιτροπής και ειδικότερα στην απόφαση 86/398/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 23ης Απριλίου 1986, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/31.149 — Πολυπροπυλένιο) (ΕΕ 1986, L 230, σ. 1), την οποία η ίδια η Επιτροπή κρίνει ως την πλέον παρεμφερή με την παρούσα. Συγκεκριμένα, αντιθέτως προς την υπόθεση που οδήγησε στην απόφαση Πολυπροπυλενίου, εδώ δεν ελήφθη υπόψη καμμία γενική ελαφρυντική περίσταση κατά τον καθορισμό του γενικού επιπέδου των προστίμων. Εξ άλλου, όπως διαπίστωσε ήδη το Πρωτοδικείο, η λήψη περιπλόκων μέτρων από τις επιχειρήσεις, με σκοπό την απόκρυψη της υπάρξεως της παραβάσεως, συνιστά ιδιαιτέρως σοβαρό στοιχείο αυτής, που τις διακρίνει έναντι άλλων παραβάσεων που έχει διαπιστώσει στο παρελθόν η Επιτροπή.

354 Τρίτον, πρέπει να τονισθεί η μακρά διάρκεια και ο κατάφωρος χαρακτήρας της διαπραχθείσας παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, η οποία διαπράχθηκε παρά την προειδοποίηση την οποία θα όφειλε να συνιστά η προηγούμενη πρακτική των αποφάσεων της Επιτροπής, και ιδίως η απόφαση Πολυπροπυλενίου.

355 Βάσει των στοιχείων αυτών, πρέπει να θεωρηθεί ότι τα κριτήρια που εκτίθενται στην αιτιολογική σκέψη 168 της αποφάσεως δικαιολογούν το καθορισθέν από την Επιτροπή γενικό επίπεδο των προστίμων.

356 Τέλος, η Επιτροπή, καθορίζοντας εν προκειμένω το γενικό επίπεδο των προστίμων, δεν απέστη από την πρακτική των προηγουμένων αποφάσεών της, ώστε να οφείλει να αιτιολογήσει ειδικότερα την εκτίμησή της περί της βαρύτητας της παραβάσεως (βλ. ιδίως απόφαση Groupement des fabricants de papiers peints de Belgique κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 31).

357 Επομένως, το δεύτερο σκέλος του λόγου ακυρώσεως πρέπει επίσης ν' απορριφθεί.

358 Εν όψει των προεκτεθέντων, ο λόγος ακυρώσεως πρέπει ν' απορριφθεί στο σύνολό του.

Στ — *Επί του λόγου ακυρώσεως περί προσβολής της αρχής της αναλογικότητας*

359 Η προσφεύγουσα διατείνεται ότι παραγνωρίστηκε εν προκειμένω η αρχή της αναλογικότητας, διότι, κατά τον χρόνο σταθμίσεως της κυρώσεως, αγνοήθηκε ολοσχερώς η κατάσταση κρίσεως την οποία διανύει ο κλάδος. Το ίδιο ισχύει και

για τη διαφορά μεταχειρίσεως που διαπιστώνεται στην παρούσα υπόθεση σε σχέση προς την τύχη που επιφυλάχτηκε σε άλλες επιχειρήσεις σε παρόμοιες διαδικασίες ενώπιον της Επιτροπής.

360 Το πρόστιμο που επιβλήθηκε στην επιχείρηση Tetra Pak για παράβαση ιδιαιτέρως σοβαρή και μακροχρόνια και ανερχόταν στο 2,2 % του όγκου συναλλαγών [απόφαση 92/163/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 24ης Ιουλίου 1991, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 86 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/31.043 — Tetra Pak II) (ΕΕ 1992, L 72, σ. 1)] ήταν πολύ χαμηλότερο από αυτό που επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα, ενώ οι παραβάσεις που της καταλογίζονται είναι πολύ μικρότερης διάρκειας και σοβαρότητας από εκείνες που καταλογίζονταν στην επιχείρηση Tetra Pak.

361 Άλλη πρόδηλη έκφραση προσβολής της αρχής της αναλογικότητας είναι η δυσαναλογία μεταξύ των βασικών συντελεστών που ορίστηκαν αφενός μεν για τους «επί κεφαλής» της συμπράξεως, αφετέρου δε για τα «απλά μέλη» της.

362 Επισημαίνεται ότι η προσφεύγουσα δεν απέδειξε ότι ο κλάδος του χαρτονιού διανύει κατάσταση κρίσεως. Ούτε εξήγησε γιατί θα έπρεπε μια τέτοια κατάσταση, και αληθής αποδεικνυόμενη, να συνεκτιμηθεί κατά τον καθορισμό των προστίμων.

363 Κατά τα λοιπά, προς στήριξη του παρόντος λόγου ακυρώσεως, επαναλαμβάνει απλώς επιχειρηματα που επικαλέστηκε ήδη προς στήριξη των άλλων λόγων ακυρώσεως που αποσκοπούν στην ακύρωση ή τη μείωση του προστίμου.

364 Εφόσον τα επιχειρήματα εκείνα απορρίφθηκαν, ο παρών λόγος ακυρώσεως δεν μπορεί να γίνει δεκτός.

365 Εν όψει του συνόλου των προεκτεθέντων, πρέπει ν' ακυρωθεί, έναντι της προσφεύγουσας, το άρθρο 1 της αποφάσεως, κατά το μέτρο που η διάταξη αυτή αναφέρει ότι η προσφεύγουσα μετείχε σε παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης πριν από τον Φεβρουάριο του 1989. Περαιτέρω, πρέπει ν' ακυρωθεί, έναντι της προσφεύγουσας, το άρθρο 1, ογδόη περίπτωση, της αποφάσεως, κατά το οποίο η συμφωνία και η εναρμονισμένη πρακτική στις οποίες μετείχε είχαν ως σκοπό «να διατηρηθούν σταθερά τα μερίδια των σημαντικότερων παραγωγών στην αγορά με κατά καιρούς τροποποιήσεις».

366 Όσο για το ύψος του επιβληθέντος προστίμου, πρέπει να ληφθεί υπόψη το γεγονός ότι η προσφεύγουσα μπορεί να θεωρηθεί υπαίτια παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης μόνο για το χρονικό διάστημα μεταξύ Φεβρουαρίου 1989 και Απριλίου 1991. Αντιθέτως, όπως διαπιστώθηκε ήδη (βλ. ανωτέρω σκέψεις 269 επ.), το γεγονός ότι η διαπραχθείσα από την προσφεύγουσα παράβαση δεν ενέχει συμπαιγνία ως προς τα μερίδια αγοράς δεν δικαιολογεί μείωση του επιβληθέντος προστίμου.

367 Επειδή οι λοιποί λόγοι από όσους προέβαλε η προσφεύγουσα προς στήριξη του αιτήματός της ακυρώσεως ή μειώσεως του προστίμου απορρίφθηκαν, το Πρωτοδικείο, κατά την άσκηση της αρμοδιότητάς του πλήρους δικαιοδοσίας, καθορίζει το ύψος του προστίμου αυτού σε 1 200 000 ECU.

368 Η προσφυγή πρέπει ν' απορριφθεί κατά τα λοιπά.

**Επί των δικαστικών εξόδων**

369 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας, το Πρωτοδικείο μπορεί να κατανείμει τα έξοδα ή να αποφασίσει ότι κάθε διάδικος φέρει τα δικαστικά του έξοδα σε περίπτωση μερικής ήττας των διαδίκων. Επειδή η

προσφυγή έγινε μερικώς μόνον δεκτή, το Πρωτοδικείο, κατά δικαία κρίση των περιστάσεων της υποθέσεως, αποφασίζει ότι κάθε διάδικος θα φέρει τα δικαστικά του έξοδα.

370 Η προσφεύγουσα ζήτησε να καταδικασθεί η Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα, περιλαμβανομένων και των εξόδων και τόκων που συνδέονται με τη σύσταση τραπεζικής εγγυήσεως ή με την ενδεχόμενη πληρωμή του προστίμου. Κατά πάγια όμως νομολογία, τα έξοδα της συστάσεως τραπεζικής εγγυήσεως που σκοπεί στην αποφυγή της αναγκαστικής εκτελέσεως της αποφάσεως δεν αποτελούν έξοδα καθιστάμενα αναγκαία λόγω της δίκης κατά την έννοια του άρθρου 91, στοιχείο β', του Κανονισμού Διαδικασίας (βλ. διάταξη του Δικαστηρίου της 20ής Νοεμβρίου 1987, 183/83, Krupp κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 4611, σκέψη 10, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 14ης Ιουλίου 1994, Τ-77/92, Parker Pen κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-549, σκέψη 101). Το ίδιο ισχύει και ως προς τα έξοδα τα οποία συνεπάγεται η ενδεχόμενη πληρωμή του προστίμου.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (τρίτο πενταμελές τμήμα),

αποφασίζει:

1) **Ακυρώνει έναντι της προσφεύγουσας το άρθρο 1 της αποφάσεως 94/601/ΕΚ της Επιτροπής, της 13ης Ιουλίου 1994, σχετικά με μια διαδικασία βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (IV/C/33.833 — Χαρτόνι), κατά το μέτρο που ο καθοριζόμενος χρόνος ενάρξεως της προσαπτομένης σ' αυτήν παραβάσεως είναι προγενέστερος του Φεβρουαρίου 1989.**

**2) Ακυρώνει έναντι της προσφεύγουσας το άρθρο 1, όγδοη περίπτωση, της αποφάσεως 94/601.**

**3) Καθορίζει το ποσό του προστίμου που επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα με το άρθρο 3 της αποφάσεως 94/601 σε 1 200 000 ECU.**

**4) Απορρίπτει την προσφυγή κατά τα λοιπά.**

**5) Κάθε διάδικος φέρει τα δικαστικά του έξοδα.**

Vesterdorf Briet Lindh

Potocki Cooke

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 14ης Μαΐου 1998.

Ο Γραμματέας

H. Jung

Ο Πρόεδρος

B. Vesterdorf

Περιεχόμενα

Ιστορικό της διαφοράς ..... II - 1885

Διαδικασία ..... II - 1892

Αιτήματα των διαδίκων ..... II - 1893

Επί του αιτήματος ακυρώσεως της αποφάσεως ..... II - 1894

Α — Επί του λόγου ακυρώσεως περί προσβολής του θεμελιώδους δικαιώματος του κρίνεσθαι από ανεξάρτητο και αμερόληπτο δικαστήριο ..... II - 1894

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1894

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1900

Β — Επί του λόγου ακυρώσεως περί προσβολής των δικαιωμάτων του αμυνομένου . II - 1902

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1902

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1906

Γ — Επί του λόγου ακυρώσεως περί παραβάσεως του άρθρου 190 της Συνθήκης ... II - 1913

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1913

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1914

Δ — Επί του λόγου ακυρώσεως περί εσφαλμένης εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης επί των πράξεων της προσφεύγουσας ..... II - 1915

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1915

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1921

Επί των τριών πρώτων σκελών του λόγου ακυρώσεως, περί μη συμμετοχής της προσφεύγουσας στην παράβαση που διαπιστώνεται στο άρθρο 1 της αποφάσεως ..... II - 1921

1. Περίοδος μεταξύ Μαρτίου 1988 και Φεβρουαρίου 1989 ..... II - 1922

α) Συμμετοχή της προσφεύγουσας σε ορισμένες συνεδριάσεις της PC . II - 1923

β) Συμμετοχή της προσφεύγουσας σε συνεδρίαση της ΟΕ ..... II - 1927

γ) Πραγματική τιμολογιακή συμπεριφορά της προσφεύγουσας ..... II - 1930

δ) Συμπέρασμα σχετικό με την υπό κρίση περίοδο ..... II - 1931

2. Περίοδος μεταξύ Φεβρουαρίου 1989 και Απριλίου 1991 ..... II - 1931

α) Περί της συμμετοχής της προσφεύγουσας σε συμπαιγνία ως προς τις τιμές ..... II - 1932

β) Περί της συμμετοχής της προσφεύγουσας σε συμπαιγνία ως προς τους χρόνους διακοπής ..... II - 1936

γ) Περί της συμμετοχής της προσφεύγουσας σε συμπαιγνία ως προς τα μερίδια αγοράς ..... II - 1943

δ) Η συμμετοχή της προσφεύγουσας σε κοινό κλαδικό σχέδιο περιορισμού του ανταγωνισμού ..... II - 1946

ε) Συμπεράσματα σχετικά με την περίοδο μεταξύ Φεβρουαρίου 1989 και Απριλίου 1991 ..... II - 1947

Περί του τετάρτου σκέλους του λόγου ακυρώσεως, περί παραλείψεως ορισμού της οικείας γεωγραφικής αγοράς ..... II - 1947

Επί του αιτήματος ακυρώσεως ή μειώσεως του προστίμου ..... II - 1949

Α — Επί του λόγου ακυρώσεως περί παραβάσεως του άρθρου 190 της Συνθήκης ως προς τα πρόστιμα ..... II - 1949

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1949

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1951

Β — Επί του λόγου ακυρώσεως περί εσφαλμένης εκτιμήσεως των ορισθέντων στην απόφαση κριτηρίων επιμετρήσεως του προστίμου ..... II - 1955

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1955

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1957

Γ — Επί του λόγου ακυρώσεως ότι η προσφεύγουσα δεν διέπραξε την παράβαση εκ προθέσεως ή εξ αμελείας ..... II - 1960

Δ — Επί του λόγου ακυρώσεως περί εσφαλμένου υπολογισμού του προστίμου ..... II - 1961

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1961

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1966

Ε — Επί του λόγου ακυρώσεως περί προσβολής της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως . II - 1970

Επί του πρώτου σκέλους του λόγου ακυρώσεως, ότι δεν ελήφθη υπόψη η υποτίμηση της ισπανικής πεσέτας ..... II - 1970

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1970

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1974

Επί του δευτέρου σκέλους του λόγου ακυρώσεως, ότι το επίπεδο των προστίμων υπερβαίνει εκείνο το οποίο όρισε η Επιτροπή σε παρόμοιες υποθέσεις . II - 1977

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1977

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1978

Στ — Επί του λόγου ακυρώσεως περί προσβολής της αρχής της αναλογικότητας .... II - 1981

Επί των δικαστικών εξόδων ..... II - 1983